

კახა ლაზარევილი

ცისანა ტატიშვილი

ЦИСАНА ТАТИШВИЛИ

TSISANA TATISHVILI

2011 წელი

წიგნის ავტორი და შემდგენელი: **კახა ლაზარიშვილი**
რედაქტორი: **შალვა გაბუნია**
მთარგმნელი: **მაკა მაძღარაშვილი**
დიზაინი: **ლევან ბარბაქაძე**

მადლობა ბატონ **გურამ ქაშაკაშვილს**
თანადგომისა და მხარდაჭერისათვის

Author: **Kakha Lazarashvili**
Edited by: **Shalva Gabunia**
Translated by: **Maka Madzgarashvili**
Design: **Levan Barbakadze**

For Support and Assistance we express our gratitude to
Mr. Guram Kashakashvili

Автор и составитель: **Каха Лазаришвили**
Редактор: **Шалва Габуния**
Перевод: **Мака Мадзгарашвили**
Дизаин: **Леван Барбакадзе**

За поддержку и содействие выражаем нашу благодарность
г-ну Гураму Кашакашвили

გამომცემლობა „ფორმპ“
Printed in Publishing House “FORMA”
Издательство «ФОРМА».

ISBN 978-9941-0-3339-1

ფოლადის „ოპერტონებით“ შიგვული ხმის პარსკვლავი...

- „ეს სათაური შევეურჩიე ქალბატონი ცისანა ტატიშვილის საიუბილეო კრებულში განსათავსებელ ჩემს მოგონებებს, რადგან ის ბუნებამ ნამდვილად უხვად დააჯილდოვა გარეგნული ხიბლით, შინაგანი სულიერებით, მგზნებარე, ცეცხლოვანი არტისტიზმით, რაფინირებული ფოლადის ულამაზესი ხმით. სიტყვა რაფინირებული მეტალურგიული ტერმინია და როგორც წესი ასეთი ფოლადები ხარისხობრივად ჩვეულებრივზე რამდენჯერმე ძვირფასია, კეთილშობილია, მისგან დამზადებული კამერტონი გაცილებით სასიამოვნოდ ჟღერს, ძვირფასი ლითონები-ოქრო და პლატინა კი რაფინირებით უძვირფასესნი ხდებიან...

ასე უძვირფასესად ისმის დღესაც საოპერო ხელოვნების მანათობელ ვარსკვლავად აღიარებული ქალბატონი ცისანა ტატიშვილის ულამაზესი ხმა მის მიერ შექმნილი უკვლავი სასცენო გმირების საშუალებით-ეთერი, ამელა, ლეონორა, აიდა, დეზდემონა, დონა ანა, სალომეა, ებოლი, ამნერისი, რომელი ერთი ჩამოვთვალო... ეს ცეცხლოვანი სახეები, მაღალი ჟღერადობით, დრამატიზმით, ლირიზმით, ძალიან ინდივიდუალურები არიან და მსოფლიოში გამოჩენილი არცერთი სხვა საერთაშორისო ვარსკვლავის მიერ შექმნილ სახეებს არ ჰგავს, ისინი მხოლოდ ცისანა ტატიშვილისეული პერსონაჟები არიან...

ცისანა ტატიშვილს ხმის ტემბრითა და სიმღერის მანერით, ასევე აქტიორული თვისებებით შეუდარებელ პარტნიორად აღიარებენ საოპერო ხელოვნებისთვის თავდადებული დიდოსტატები-ნოდარ ანდლულაძე, ზურაბ ანჯაფარიძე, რეზო კაკაბაძე, თეიმურაზ გუგუშვილი, ალექო ხომერიკი, ჯემალ მდივანი, მასთან სიმღერის დროს მაქსიმალურად ვიხარჯებითო ამბობდნენ... იგივეს აღნიშნავენ ცისანას მეგობრები და კოლეგები, ქალბატონები, ვინც სხვადასხვა დროს იდგნენ მის გვერდით მსოფლიოს გამორჩეულ პროფესიულ სცენებზე-ელენე ჩერნეი, ირინა არხიპოვა, ელენა ობ-

რაზცოვა, მედეა ამირანაშვილი, ლამარა ჭყონია, გალინა ვიშნევსკაია, მარია ბიეშუ და მსოფლიო საოპერო ხელოვნების სხვა მეტრები...

2010 წელს, კონსერვატორიის დიდ დარბაზში გამართულ საღამოზე, რომელიც მიეძღვნა მისი სახელობის ვარსკვლავის გახსნას თბილისის ოპერის წინ, გაიჟღერა ასეთმა ფრაზამ, რომ ცისანა ტატიშვილის უბადლო საოპერო ხელოვნებას სათანადოდ ვერ მიეცა საერთაშორისო აღიარება, მას უამრავ შემოთავაზებაზე უარი ათქმევინა საბჭოთა წყობის კარჩაკეტილობამ. მე კი ვიტყვოდი, საბჭოთა თუ უფრო სწორად რუსულმა რეჟიმმა ჩვენთვის და ჩვენი ქვეყნისთვის დიდებული საქმე გააკეთა-ქალბატონი ცისანას ღვთიური, დიდებული შემოქმედება, იაღონისებური ულამაზესი ხმა უვნებლად შეგვიწარჩუნა და დაგვიტოვა, რაც ჩვენი ქვეყნის, მისი გულშემატკივრების, ოპერის მოყვარულთა საკუთრებაა, დასავლეთის საოპერო ხელოვნების მესვეურებს კი სანატრებლად დარჩათ მისი განუმეორებელი ხმა და მართლაც უკიდვანო მასშტაბის, მხოლოდ ცისანასეული, საოცარი შემოქმედება.

ამიტომ მის გულშემატკივრებს, ქართველ საოპერო ხელოვნების მოყვარულთ მინდა მივმართო თხოვნით-თუ უბადლო ღირიკულ ტენორს ვანო სარაჯიშვილს ქართველმა ხალხმა საქართველოს ბუღბული შეარქვა, მამ მოდით ქალბატონი ცისანა ტატიშვილი თავისი ულამაზესი, განუმეორებელი ხმით საქართველოს იაღონად ვადიაროთ...”

გურამ ქაშაკაშვილი

საქართველოს ორჯის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, პროფესორი, რუსეთის საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა და უკრაინის მეცნიერებათა აკადემიების აკადემიკოსი, მეცნიერებათა დოქტორი.

„ხელოვანი ყველა თავის გამოვლილებაში მშვენიერი უნდა იყოს. შეამკოს და გაახალისოს ადამიანის ცხოვრება, დაეხმაროს მათ სიხარულშიც და მწუხარებაშიც, ასე მესმის მე მსახიობის დანიშნულება”

ცისანა ტატიშვილი

საქართველოსა და საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, ღირსების ორდენის კავალერი, კონსერვატორიის პროფესორი

ა ვ ტ ო რ ი ს ბ ა ნ

ქართული საოპერო ხელოვნების მარგალიტი ქალბატონი ცისანა ტატიშვილი, მსოფლიო ოპერის ერთ-ერთი დიდი მეგა-ვარსკვლავია. მისი სიმღერა სიხარულით ავსებს მილიონობით ადამიანთა გულებს... განსაცვიფრებელი სილამაზით კი თვალს ახარებს. უბადლო ხმა, ხმის პომპეზურობა და განუმეორებელი ტემბრი ყურს სიამოვნებს... იგი უყვართ, მოსწონთ, ეტრფიან... მას ეთაყვანებიან, ეფერებიან, უღიმიან და თბილ სიტყვებს ეუბნებიან... ყოველდღიურ ცხოვრებაში ბევრისთვის მისაბაძი ადამიანია, ხოლო ფერწერული ემოციებით პროფესიულ ასპარეზზე მისი შემოქმედება ძალიან მნიშვნელოვანი და მასშტაბურია. ქალბატონი ცისანას ხელოვნება ერთი განსაზღვრული ჟანრის ჩარჩოებში ვერ ეტყვა, ის უნიკალური მოვლენაა, რათქმაუნდა პოსტ-საბჭოთა სივრცეში, ევროპასა და ადგილობრივ სცენაზე.

იგი, რთული რეპერტუარის არტისტია, ძალიან გამორჩეული და თავისებური. ვოკალური მაგიის ხელოვანმა იცოდა, მძაფრი ხასიათის სახეების შექმნით, როგორ აეყვანა პუბლიკა, რომ ფინალის მომენტში მოენუსხა მთელი დარბაზი. თითოეულ სიტყვას მაქსიმალურად მკვეთრი არტიკულაციით გამოთქვამდა, თითოეულ ბგერაში წარმოუდგენელი რაოდენობის ემოციას დებდა. მისი ძლიერი, მრავალფეროვანი და ყოვლისმომცველი ხმა სცდებოდა როგორც ვოკალურ კლასიფიკაციას, ისე საოპერო თეატრებს. მღეროდა ყველაფერს, რაც გულით უნდოდა. მღეროდა უმაღლეს ღონეზე და რაც მთავარია- სრულიად გულწრფელად. აქედან გამომდინარე ცისანა ტატიშვილის რეპერტუარში გვხვდება უამრავი სხვადასხვა ტიპის საოპერო ნაწარმოები. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ევროპის ბიბლიოთეკიდან ჩამოტანილი რ. შტრაუსის „სალომეას“ საოპერო პარტიტურაა, რომელიც საბჭოთა სივრცეში პრაქტიკულად მხოლოდ მან დასძლია და თანაც ისე, რომ ფიზიკური, ემოციური, სულიერი და ინტელექტუალური გამოხატულებით ალტაცებაში მოიყვანა მუსიკალური სამყარო. თუმცა, „სალომეამდე“ ქალბატონმა ცისანამ ვერდის, პუჩინის, მოცარტის, ვაგნერის, მასკანის

თავბრუდამხვევი პერსონაჟების დიდებული გალერეა შექმნა, თავისი ცხოვრებითა და ღვაწლით ხელთუქმნელი ძეგლი დაიდგა და ოპერის გვირგვინოსანი ქალის სახელიც დაისაკუთრა...

თბილისის უ. ვაჟა-ფშაველას სახელობის
ოპერის და ბალეტის
 თბილისის რეპერტუარის სახელმწიფო აკადემიური თეატრი
 ТБИЛИСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
 ОРАЕНА ЛЕНИНА АКАДЕМИЧЕСКИЙ ТЕАТР
ОПЕРЫ И БАЛЕТА
 ИМЕНИ З. ПАЛИАШВИЛИ

ქართული ენაზე
 ამის მომზადებას ხელშეწყობდა თბილისის
 ოპერის თეატრი და თბილისის მუსიკალური
 დარბაზი. თეატრის დირექტორი ზ. პალიაშვილი
 და მისი თეატრის მუსიკალური დირექტორი
 ნ. ხუროდზე თბილისის ოპერის თეატრის
 მუსიკალური დირექტორი ნ. ხუროდზე.

Суббота, **7** июня 1986 г.

Дж. ВЕРДИ

АИДА

опера в 4-х действиях

● ПЕРВОЕ ВЫСТУПЛЕНИЕ

в роли АМНЕРИС

Народной артистки СССР, лауреата премии им. З. Палиашвили

З. ПАЛИАШВИЛИ

Фараон—Ш. Чакветадзе
 Амонасро—Р. Какабадзе
 Аида—М. Томадзе
 Жрица—М. Давиташвили
 ● Радамес—А. Хомерики
 Гонец—Н. Гелашвили
 Рамфис—Т. Лаперашвили

засл. арт. ГССР
 нар. арт. ГССР
 нар. арт. ГССР
 засл. арт. ГССР
 нар. арт. ГССР

Дирижер—З. ХУРОДЗЕ
 нар. арт. ГССР, профессор

Начало в 19 ч. 30 м.

Билеты продаются

სკოლის მოსწავლე ვიყავი, როცა ქალბატონი ცისანა ტატიშვილი პირველად ვიხილე თბილისის ეროვნული ოპერის სცენაზე, კარგად მახოვს, ჯ. ვერდის „აიდაში“... არასოდეს დამავიწყდება ის შთაბეჭდილება სიემაწვილეშივე რომ შემექმნა ამ ქალღმერთზე...

ცისანა ტატიშვილი-აიდა, საოცრად ბუნებრივი, მოხდენილი, სადა, მაგრამ ამავე დროს დამატყვევებლად მდიდრული, არისტოკრატიული და დახვეწილი იყო...

გულამოდებული, უძვირფასესი ქსოვილის წითელი კაბა ეცვა, რომელიც თვალსაჩინოს ხდიდა მის ნატიფ სხეულს, სპილოსძვლისფერ ლამაზ მხრებსა და სახესე მკერდს, მკლავებსა და საოცრად მშვენიერ ხელის მტევენებს...

გიშერივით შავ თმებში ოქროსფერი პატარა ყვავილწული ჰქონდა გაკეთებული, ასეთივე ყვავილწული ეკეთა ქამრის ოქროსფერ ლენტზეც...

მისი მნახველი, მთელი სპექტაკლის განმავლობაში იმასვე განვიცდიდი, რასაც განიცდის სმენასმოკლებული, უმეტყველო, სრულიად პარალიზებული ადამიანი, რომელსაც მუსიკა არ ესმის, მაგრამ თვალს არ აშორებს მსახიობს, რომელსაც რეალურად კი არ აღიქვამს, არამედ ღმერთების სამყაროდან დროებით სტუმრად-მყოფი ჰგონია დედამიწაზე, რომ ადამიანებს დაუვიწყარი სიამოვნება მიანიჭოს და გააბედნიეროს...

ამასობაში სპექტაკლიც დამთავრდა, ვოკალურად თუ დრამატულად, ოთხი ურთულესი, ძალიან დამქანცველი და დამაბული მოქმედების შემდეგ, ავანსცენაზე აიდას შემსრულებელი გამოჩნდა. ემოციურად დაღლილობა ეტყობოდა, რაც ანაზღაურდა ყოველი მხრიდან ხმამაღალი ტაშით, ოვაციებით, ბრავოს შეძახილებით. ყველა წამოდგა. აიშალნენ, ალაპარაკდნენ... მეც ხალხში გავერიე, რათა სხვების შთაბეჭდილებებიც მომესმინა, რას იტყოდნენ ოპერის პერსონაჟზე, რომელმაც არამარტო მე, სხვაც ბევრი მოხიბლა და დააჰიპნოზა.

არ ყოფილა კამათი იმის შესახებ, თუ რა ღირსებები და ნაკლოვანებები გააჩნია ვერდის მიმდინარეობას მუსიკაში, იქ მტკიცედ ითქვა ერთი რამ, რომ ვერდის და მისი მიმდევრების ღირსება იმაში

მდგომარეობს, რომ მათ სურთ მუსიკა ხელოვნების სხვა სფეროებში გადაიყვანონ, ისე, როგორც მაგალითად პოეტს უნდა აღწეროს სახის ნაკვთები, ეს ფერმწერის საქმეცაა და მოქანდაკის გასაკეთებელიც, რომელმაც მოისურვა გამოკვეთოს მარმარილოდან პოეტური სახეები, რომლებიც აღმართულან კვარცხლბეკზე პოეტის ფიგურის ირგვლივ... აი, სწორედ თბილისის ოპერის სცენა იქცა ცისანა ტატიშვილისთვის იმ პიედესტალად, რომელზეც ვერდიმ, როგორც მოქანდაკემ მისი საშუალებით გამოკვეთა აიდა, ამნერი-სი, ებოლი, ლეონორა, ამელია, რომელი ერთი ჩამოვთვალო....

ცისანა ტატიშვილის შემოქმედება გვარწმუნებს, რომ ხელოვნება ერთია, მას შეუძლია უმაღლეს გამოხატულებას მიაღწიოს ყოველი დარგის შერწყმით...

-ც.ტ. „ჩემი ბავშვობა და სიყმაწვილე თბილისის ერთ-ერთ ძველ უბანში, სოლოლაკში გავატარე. დედაჩემი ქეთევან ზანდუკელი, ულამაზესი ქალბატონი, მარტო გვზრდიდა მე და ჩემს ძმას. მისი მონაყოლით და მოგონებებით ვიცნობდით და გვიყვარდა მამა-ბებუნ ტატიშვილი.

დედაზე ოცი წლით უფროსს, თავის დროზე პარიზში სილამაზის კონკურსში გამარჯვებულს, ირკუტსკში ჰქონდა სამხედრო განათლება მიღებული, მაგრამ მაინც სამშობლოში დაბრუნდა და ერთ ხანს სამხედრო კომისარი იყო. ბოლოს კი სახელმწიფო უნივერსიტეტში სამხედრო კათედრას ხელმძღვანელობდა.

მშობლები: ქეთევან ზანდუკელი, ბეჟან ტატიშვილი

ერთ ავბედით საღამოს, სუსხიან 30 დეკემბერს, მეუღლისა და ახალდაბადებული ქალიშვილის მონახულების შემდეგ, მამა სახლისკენ გაემართა. ამის შემდეგ, ის აღარავის უნახავს. მოგვიანებით გაიგო დედამ, რომ მისი მეუღლე დააპატიმრეს, გადაასახლეს და შემდეგ დახვრიტეს. დედა მეორედ აღარ გათხოვილა, იმდენად დიდი იყო მისი სიყვარული.

საკმაოდ გვიჭირდა. დედა მარტოლმარტო გვზრდიდა. მე-3 კურსზე სწავლისას იძულებული გახდა უნივერსიტეტისთვის თავი დაენებებინა და მუშაობა დაეწყო. ასეთი რთული ცხოვრების მიუხედავად, დედაჩემი სულიერად ძლიერ, კეთილშობილ ადამიანად დარჩა. ის, ჩვენც გვინერგავდა სიკეთესა და ერთმანეთის სიყვარულს. შემიძლია თამამად ვთქვა, რომ მას შეილების აღზრდაში იოტი-

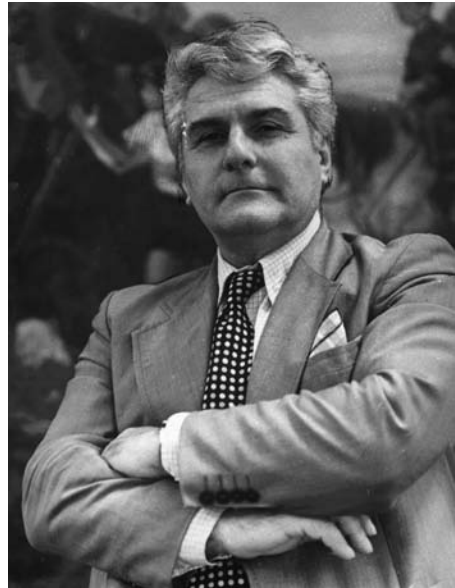
ძმა - გოგი ტატიშვილი

სოდენა შეცდომაც კი არ დაუშვია. სამაგალითო დედ-მამისშვილები ვიყავით ყოველთვის მე და ჩემი ძმა, ჩემი გოგი. გოგი ტატიშვილი ყოველთვის იყო ჩემთვის სანიშნუი და მისაბაძი პიროვნება. ბედნიერი ვარ, რომ სწორედ მისი რჩევით გაავხდი მომღერალი. მე, არ მყოლია მასზე უფრო მხურვალე გულშემატკივარი. ჩემთან ერთად განიცდიდა თითოეულ ჩემს გამოსვლას და ეამაყებოდა ყოველი ჩემი წარმატება. უზარმაზარი სიცარიელე დამითოვა გულში გოგის უდროოდ წასვლამ, რომელსაც

მხოლოდ მისი ოჯახი მივსებს, მეუღლე მანანა საბაშვილი, შვილები ბეჟანი და ქეთევანი, შვილიშვილი გიორგი...

ჩემი კიდევ ერთი დიდი გულშემატკივარი იყო ჩემი გოგი თოთიბაძე, ჩემი მეუღლე და დიდი მეგობარი, შესანიშნავი ადამიანი, ბრწყინვალე ფერმწერი და დიდი ხელოვანი.

1981 წელს ვიქორწინეთ და შევქმენით ურთიერთგაგებით, სიყვარულით, პატივისცემით გამსჭვალული ოჯახი. არ ვიქნები სუბიექტური თუ ვიტყვი, რომ გოგი მეტად

**მეუღლე - აკადემიკოსი
გოგი თოთიბაძე**

ელეგანტური, განათლებული, მომხიბვლელი ადამიანი იყო. ის, ცნობილი საზოგადო მოღვაწის, ქართული ენის გრამატიკის შემდგენელის, სილოვან ხუნდაძის შვილიშვილი იყო. გოგი ჩემი შემოქმედების ზუსტი და ობიექტური შემფასებელი იყო, რაშიც ეხმარებოდა მუსიკალური განათლება. მას დამთავრებული ჰქონდა მუსიკალური სასწავლებელი საფორტეპიანო განხრით.

გოგი სულთ ხორცამდე შემოქმედი იყო, გამორჩეული მხატვარი, ამასთან მისაბაძი ორგანიზატორიც, 10 წლის განმავლობაში ის თბილისის სამხატვრო აკადემიის რექტორი იყო.

დიდი შემოქმედებითი ვნებათაღელვა ახლდა ჩვენს ცხოვრებას. სამი ათეული წლის მანძილზე როგორც მე ვლელავდი მის გამოფენებზე, ისე ის კარგავდა სიმშვიდეს ჩემი სპექტაკლების დროს...”

- “ჩემი თაობისთვის ოპერის თეატრი მეორე სახლი იყო. ფაქტობრივად იქ გავიზარდეთ. განსაკუთრებით ხშირად მე და ჩემი და-მარიკა ვსტუმრობდით ოპერას. თეატრის მთავარი ღირიჟორი ევგენი მიქელაძე ჩვენი ბიძა იყო და გვქონდა ბუნდოვანი მოგვესმინა მსოფლიო კლასიკის შედეგები და იმ პერიოდის ვარსკვ-

ლაგები- პეტრე ამირანაშვილი, დავით გამრეკელი, ბათუ კრავეიშვილი, ნაღეჟდა ხარაძე, მერი ნაკაშიძე... შემდეგ, თეატრში მივიდა ახალი თაობა-ზურაბ ანჯაფარიძე, თამარ თაქთაქიშვილი, მეღვა ამირანაშვილი, ნოდარ ანდღულაძე. მივიდნენ ახალი შემართებით, საინტერესო შემოქმედებითი ძალებით და ჩვენც ვგულშემატკივრობდით მათ. ერთ-ერთი ვიზიტის დროს, ჩვენი სახელოვანი აბესალომი- ზურაბ ანჯაფარიძე უნდა მოგვესმინა სპექტაკლში, ეთერის პარტიას მღეროდა ცისანა ტატიშვილი. გადაუჭარბებლად ვამბობ, რომ სრულიად გოცნებულნი დავრჩით მე და ჩემი მეგობრები, მისმა ძლიერმა და ულამაზესმა ხმამ ქარიშხალივით გადაურბინა სავსე დარბაზს და სპექტაკლზე მისული პუბლიკა უდიდესი ემოციური შთაბეჭდილებების ქვეშ მოაქცია...

იმ დღიდან გავხდი ცისანა ტატიშვილის მუდმივი მსმენელი “აი-დაში”, “ტოსკაში”, “ბალ-მასკარადში”, “პიკის ქალში”, “ოტელოში”, “დონ-კარლოსში” და მისი ხელოვნების დამფასებელი...

ცისანას ხმა შეუფასებელია, შეუდარებელი, მას შეეძლო ემღერა როგორც სოპრანოს, ისე მეცო-სოპრანოს ურთულესი პარტიები. გულახდილად ვამბობ-თავზარდამცემი იყო მისი გამოსვლა მასკანის “სოფლის ღირსებაში”, არაჩვეულებრივ პარტნიორთან ნოდარ ანდღულაძესთან ერთად. ძნელად წარმოსადგენია რომ სადმე, რომელიმე სცენაზე განმეორდეს ეს უბრწყინვალესი დუეტი!

ცისანა არის მოვლენა, კაშკაშა ვარსკვლავი, რომელმაც ასახვლა თავისი სამშობლო, ქართული კულტურა და მწეინს, რომ უარი თქვა ბევრ საერთაშორისო კონტრაქტზე გადასულიყო ევროპულ თეატრებში. მას რომ ეს ნაბიჯი გადაედგა, მსოფლიო საოპერო სამყაროში დიდ რეზონანსს გამოიწვევდა. ის ფანტასტიკურია, სრულყოფილი, საოპერო სიმღერის მეტრი და გამიხარდა, რომ დააფასეს მისი ღვაწლი და მშობლიური თეატრის წინ გაუხსნეს ვარსკვლავი.

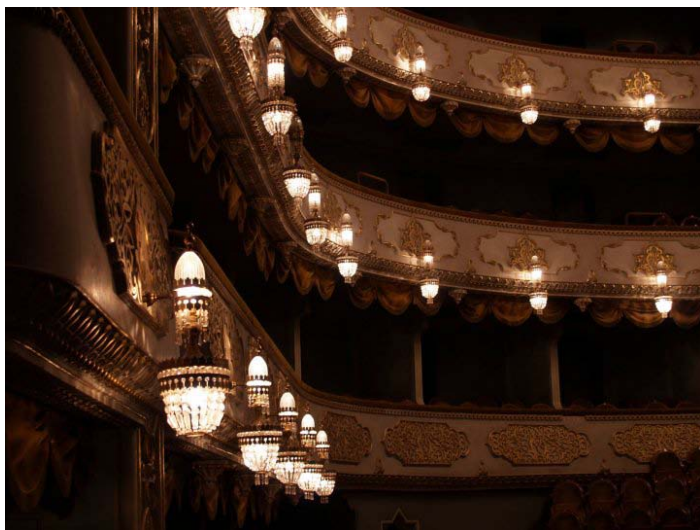
ცისანასნაირი ვარსკვლავები ერთეულები არიან, ასეთები იშვიათად იბადებიან ღვდამიწაზე.

გიგა ლორთქიფანიძე

რეჟისორი, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

ცისანა ტატიშვილი - ფართოდაა ცნობილი მუსიკალურ წრეებში, როგორც საზღვარგარეთ, ისე ყოფილი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით. მშენიერი დრამატული სოპრანო, ფენომენალური, უნიკალური, უიშვიათესი ვოკალური და სცენური მონაცემებით- ასე იცნობენ და ახასიათებენ მას საქართველოში, რუსეთსა და ევროპაში. თავიანთსმცემელთა ურიცხვი არმია, რომელიც მსოფლიოს ყველა კუთხეში მრავლად ჰყავდა, ქალბატონი ცისანას შემოქმედების იმ განსაკუთრებულობას უსვამს ხაზს, რაც მან მთელი კარიერის მანძილზე ქვეყნიდან ყვეყანაში, სცენიდან სცენაზე აჩვენა მილიონობით მსმენელს...

-, შენ დაიდგი დედოფლის გვირგვინი და ისტორიაში შენი სახელი ჩაიწერება ოქროს ასოებით...“, ეს სიტყვები მაესტრო ჯანსუღ კახიძეს ეკუთვნის, იგი ცისანა ტატიშვილის მეგობარი და დიდი

თავიანთსმცემელი იყო:- „ბევრი შესანიშნავი მომღერალი მომისმენია, მაგრამ ცისანასნაირი ხმა ვერცერთ სცენაზე ვერ ვიპოვე“- ასე ამბობდა მაესტრო ჯანსუღ კახიძე ცისანა ტატიშვილზე, ყველა თავის გამოვლაში...

მაესტრო არასოდეს ცდებოდა, იშვიათი და ძალიან დახვეწილი გემოვნებით გამოირჩეოდა, ვერ იტანდა საშუალო დო-

ნეს, უბრალო ხმას, მაქსიმალისტი იყო და მასშტაბური შემოქმედების შემსრულებლებს ეთაყვანებოდა. ესთეტიც იყო, სილამაზე უყვარდა, ყველაფერ მშვენიერს აფასებდა და უფროთბილდებოდა. ამ მხრივ, ცისანა ტატიშვილს არასოდეს მოკლებია მისგან ზრუნვა და ყურადღება... მაესტრო კახიძემ მისთვის აღადგინა და დადგა შეძვეტი სპექტაკლები: - „ბალ-მასკარადი“, „დონ ჟუანი“, „სალომე“, მართავედა საერთაშორისო პრემიერებსა თუ გასტროლებს... რუსეთში, სოციალისტურ ევროპაში, იტალიაში, გერმანიაში, ევროპის სხვა ქვეყნებში... შედეგით მუდამ კმაყოფილი და აღფრთოვანებული იყო, ქალბატონი ცისანას გამარჯვება ამათუიმ წარმოდგენაში მისი გამარჯვებაც იყო და იმ თეატრისა, სადაც ორ ტიტან შემოქმედს თავიანთი გამოსვლებით ალტაცებაში მოჰყავდა მსმენელი...

**საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტები -
ცისანა ტატიშვილი და ჯანსუღ კახიძე**

ბავშვობიდანვე ძალიან მუსიკალური და არტისტული ბუნებით გამოირჩეოდა: მღეროდა, ცეკვაავდა, ლექსებს კითხულობდა, ბაძავდა ამა თუ იმ სახელოვან შემსრულებლებს... ერთ დღესაც შემთხვევით, მეზობელთან, თბილისის სახელმწიფო კაპელის ხელმძღვანელ

გიორგი ხახანაშვილთან მოსკოვიდან სტუმრადმყოფმა საგუნდო ღირიჟორმა, მოსკოვის კონსერვატორიის საგუნდო საღირიჟორო კათედრის გამგემ მოისმინა და ქალბატონ ქეთევანს, ცისანას დედას, ურჩია მუსიკის პედაგოგთან მიეყვანათ ხმის გასასინჯად და თანაც დაარწმუნა, რომ გოგონა თუ იმღერებდა, აუცილებლად ასახელებდა მომავალში. ამასობაში ეკრანებზე მუსიკალური ფილმი „დიდი ვალსი“ გამოჩნდა. ქართველმა მაყურებელმა ეს ფილმი გამოსვლისთანავე აიტაცა და შეიყვარა, გამონაკლისი არც 8 წლის ცისანა იყო. მას ამ ფილმის ნახვის შემდეგ უფრო გაუძმაფრდა ინტერესი და სურვილი სიმღერის მიმართ, ცდილობდა მიებადა ფილმის მთავარი პერსონაჟისთვის, რაც სხვათაშორის ოსტატურად გამოსდიოდა...

სწორედ მილიცა კორიუსის შთამბეჭდავობამ გადააწყვეტინა გამხდარიყო საოპერო მომღერალი... ოჯახში ცისანას აზრი საკამათო არ გამხდარა და განხილვას არ დაქვემდებარებია. დედა სიამოვნებით დაეთანხმა ბავშვის არჩევანს, რადგან დარწმუნებული იყო რომ ცისანას სასიმღერო კარიერაში წარმატება ექნებოდა, ამას ხომ სხვებიც ეუბნებოდნენ... ქალბატონი ქეთევანი გახარებული იყო ქალიშვილის დაინტერესებით საოპერო ჟანრის მიმართ და სერიოზულ მხარდაჭერას დაჰპირდა გოგონას... ახლა მეტი ყურადღებით ადევნებდა თვალყურს ბავშვის მონღომებას ემღერა, ემღერა ლამაზი, სასიამოვნო ხმით, აბსოლუტურად გულწრფელად, ძალიან თამამად და ბუნებრივად, დამაჯერებლად და ტექსტის შინაარსობრივი შეგნებითა და გააზრებით... დრო გადიოდა და ცისანას ხმის ტემბრი ფერთა პალიტრას იძენდა, მშვენივლოდა და ლამაზდებოდა, მდიდრდებოდა, საოპერო ხმად ყალიბდებოდა. ყველას სჯეროდა, რომ მისი სახით ქართულ საოპერო სცენას ნამდვილი ვარსკვლავი ეზრდებოდა.

უკვე 15 წლის იყო, როცა კონსერვატორიაში წაიყვანეს, იქ ერთ ერთ კონცერტმაისტერს მოასმენინეს, მაგრამ სრულიად უიმედო და საპირისპირო პასუხი მიიღეს, უთხრეს:- „არავითარი საოპერო, ბავშვს საესტრადო ხმა აქვს და იმასაც ვერ ვიტყვი, რამდენად ხარისხიანია ეს ხმა“...

Народный артист Грузинской ССР
 ПРОФЕССОР
 Дмитрий Игнатьевич
АРАКИШВИЛИ
 .. Тбилиси, ул. Лопши, № 65 кв. 2.
 Телефон 3-09-34.

ბიძოცა მთავრები!
 ვინც ამ წერილს ვიპოვებ, წიხნა ქართვოს,
 რა მხარე ვაქნის და პირად წერილს საქართველოს
 კომსო. კვანას სერგე აქვს ჩიობოუ და ბუსიკის
 ერთ ლეკსურს. ბოლოს რამდენიმე, თუ ამისთვის
 მ სათხვევზე
 ვთხოვებ ყველგანაც
 პ. არაქიშვილი

197/2 - 465.

რა გაეწვობოდა, იმედგაცრუებულებმა დატოვეს იქაურობა, მაგრამ ფარ-ხმალი არ დაუყრიათ. ცისანას დედა ეუბნებოდა, რომ პესიმიზმს არ მისცემოდა და სტიმული არ დაეკარგა, აიმედებდა, რომ აუცილებლად იპოვიდნენ ისეთ პედაგოგს, ვინც რეალურად და სწორად შეაფასებდა გოგონას სასიძღვრო მონაცემებს. არ გასულა დიდი დრო და პროფესორ ბოკუჩავას დაუკავშირდნენ, სთხოვეს მოესმინა ცისანა და რაიმე საიმედო ეთქვა. თუმცა... მუსიკოსმა ერთი, რაც ურჩია გოგონას, ის იყო, რომ სხვა საქმეს სწეოდა და სიძღვრაზე ფიქრისთვის დრო არ დაეკარგა! ორგზის გაწბილებულებს იმედი მაინც არ დაუკარგავთ, ბევრი ფიქრისთვის არც დრო ჰქონდათ და დროც არ ითმენდა, ამიტომ ნათესავის პროტექციით მაესტრო სანდრო ინაშვილს (პირველი მურმანი) ესტუმრნენ. მაესტრომ ხმა გაუსინჯა და პირველივე ფრაზების მოსმენისთანავე აღფრთოვანებულმა ტაში შემოჰკრა, გოგონა გულში ჩაიხუტა

და უთხრა- „შენი ლამაზი, ობერტონებით მდიდარი, ძლიერი ხმა მოგცემს იმის საშუალებას დადგე ნამდვილი საოპერო ვარსკვლავი და ჩვენი ქვეყნის სახელი შორს, საზღვრებს გარეთ გაიტანო“. მაშინვე თავის ასისტენტს, გულნარა ქართველიშვილს უხმო და სთხოვა, დაეწყო ცისანასთან მეცადინეობა ვოკალში, თანაც დასძინა, რომ ეს გოგონა შენ აუცილებლად გასახელებსო... დაემშვიდობნენ მანესტროს, მადლობა გადაუხადეს იმედისმომცემი სიტყვებისთვის და გახარებულები გაუდგნენ გზას შინისაკენ. ეჭვიც არ ეპარებოდა დედა-შვილს, რომ ბატონი ინაშვილი თავის სიტყვებში არ ცდებოდა და გადაჭარბებულიც არაფერი იყო მის ნათქვამში.

ც. ტ. -„მეორე დღესვე ჯანო ბაგრატიონთან გამოვცხადდი, რომ საქმის კურსში ჩამეყენებინა ანსამბლიდან წასვლის შესახებ. საოცრად მორცხვი ბავშვი ვიყავი და ამიტომ ქართული ცეკვების შესასწავლად და სცენასთან შესაგუებლად დედამ, დიდი ჯანო ბაგრატიონის ანსამბლში შემიყვანა (ცეკვისა და სიმღერის ანსამბლი), იქ თითქმის ერთი წელი ვცეკვავდი სოლო პარტიებს, ჩემი მეწყვილე საქართველოს სახალხო არტისტი, ბატონი ომარ მხეიძე იყო. ფანტასტიკური წარმატებით გამოვიდიოდი სხვადასხვა კონცერტებში და ქართული ცეკვის გულშემატკივართან ერთად, მანესტრო ბაგრატიონსაც ვახარებდით პლასტიკით, ლამაზი აღნაგობით, ნიჭიერებით, წარმატებით და გრაციოზული ცეკვით. ამიტომ, როცა განუუცხადე, რომ ანსამბლიდან უნდა წავსულიყავი და კონსერვატორიაში სოლო სიმღერის ფაკულტეტზე ჩამებარებინა, ძალიან განაწყენდა, მისი აღშფოთება მისივე სიტყვებში ჩანდა, გულმოსულმა ასე მითხრა:- „ შენც ეხლა ნადეჟდა ხარაძეს არ აჯობო-ო!“ ასე იყო თუ ისე, დავტოვე ანსამბლი და საკუთარი თავი მთლიანად სიმღერას მივუძღვენი”.

ერთწლიანი ინტენსიური მეცადინეობის შედეგად, კონსერვატორიაში წარჩინებით ჩააბარა, გულნარა ქართველიშვილის კლასში. მშვიდად, აუღელვებლად, დიდი მოთმინებითა და მტკიცე ნებისყოფით ეუფლებოდა ვოკალის საიდუმლოებებს და სჯეროდა, რომ მალე დადგებოდა პროფესიულ სცენაზე, როგორც სოლო შემსრულებელი. თითქოს წინათგრძნობა აუხსრულდა, მე-3 კურსზე რომ

იყო, კონსერვატორიის საოპერო სტუდიის ხელმძღვანელმა, კომპოზიტორმა გრიგოლ კილაძემ გადაწყვიტა დაედგა ოპერა „აბესალომ და ეთერი“... იმ პერიოდში, კონსერვატორიაში სოპრანოების არაჩვეულებრივი კონტინგენტი სწავლობდა და სპექტაკლისთვის მათ შორის ოცი საუკეთესო ხმა მოისმინეს, ამ ოციდან კი ეთერის პარტიისთვის ყველაზე უკეთესი- ცისანა აარჩიეს. მე-3 კურსის სტუდენტისთვის, ეს ძალიან დიდი ნდობა იყო მის მიმართ სტუდიის ხელმძღვან-

ელობის მხრიდან, რაც თავად გოგონამაც კარგად იცოდა, ამიტომ მეტი პასუხისმგებლობით დაიწყო ნშირი და ინტენსიური მეცადინეობა პარტიის შესასწავლად. გრიგოლ კილაძე, რომელსაც სპექტაკლი უნდა ედირიჟორა, თავად უტარებდა კონსულტაციებს ახალბედა, ჯერ კიდევ გამოუცდელ მომღერალს და ძალიან იმედინად ელოდებოდა ცისანას დებიუტს სპექტაკლში, რასაც სამწუხაროდ თავად მაესტრო ვერ მოესწრო. პრემიერის დღე რომ მოახლოვდა, გრიგოლ კილაძე გულის შეტევით გარდაიცვალა, ამ სამწუხარო ამბის მიუხედავად, სპექტაკლის ჩაგდება წარმოუდგენელი იყო, ამიტომ სასწრაფოდ მოძებნეს შემცვლელი დირიჟორი და მონაწილეებს წარუდგინეს. ახალგაზრდულ შემადგენლობას პერსპექტიულმა და ნიჭიერმა ადამიანმა, შემდეგში აღიარებულმა მაესტრომ ჯანსუღ კახიძემ უდირიჟორა. კონსერვატორიის ხელმძღვანელობა, სრულიად ვოკალური კათერდა და საოპერო თეატრიდან სტუმრად მყოფი უკვე გამოცდილი შემსრულებლები, სასიამოვნოდ გააკვირვებულები იყვნენ ახალგაზრდების გამბედაობითა და შესანიშნავი სიმღერით. ცისანა ტატიშვილის, იმერი კავსაძის,

გივი წულუკიძის, მერაბ ღონაძის მონაწილეობით, მას მერეც ბევრი აბესალომი აჟღერებულა, როგორც საოპერო სტუდიის, ისე ეროვნული ოპერის სცენაზეც.

ამ სპექტაკლით განისაზღვრა მათი შემოქმედებითი გზა და პერსპექტივა, „აბესალომ და ეთერის“ მოჰყვა „დაისი“, ისევ საოპერო სტუდიაში, მე-4 კურსის სტუდენტი მაროს პარტიაში დააკავეს, საკმაოდ კარგად გაართვა თავი დავალებას, თუმცა მისთვის „დაისი“ პირველი და უკანასკნელი სპექტაკლი იყო. მეორედ აღარასოდეს უძღვრია... ქალბატონი გულნარა ქართველიშვილი რა თქმა უნდა, გახარებული იყო თავისი სტუდენტის მნიშვნელოვანი წარმატებებით, რაშიც მას უდავოდ დიდი წვლილი მიუძღვოდა. ურთიერთგაგებით, პატივისცემით, სიყვარულითა და კეთილგანწყობით გრძელდებოდა მათი ურთიერთობა ოთხი წელი კონსერვატორიაში, ხოლო კონსერვატორიამდე იყო ერთწლიანი მოსამზადებელი პერიოდი. ერთ დღეს მილანის „ლა სკალას“ აკადემიიდან, ქალბატონმა გულნარამ, მიწვევა მიიღო კვალიფიკაციის ასამაღ-

ლებლად და იძულებული გახდა შემოთავაზებაზე თანხმობა ეთქვა. მოკლედ, ცისანა ტატიშვილისა და მისი პედაგოგის ხუთ წლიანი შემოქმედებითი პარტნიორობა, გულნარა ქართველიშვილის მი-
ლანში სტაჟირებაზე გამგზავრებით დასრულდა. მაშინ ცისანა მე-4 კურსზე იყო.

არჩევანის წინაშე დადგა. ბევრმა პედაგოგმა გამოთქვა მასთან მეცადინეობის სურვილი, მაგრამ საბოლოოდ დიმიტრი მჭედლიძის კლასში აღმოჩნდა. მაესტრო მჭედლიძე მასთან მუშაობდა როგორც კონსულტანტი, მანვე მიიყვანა ოპერის თეატრში (დიმიტრი მჭედლიძე იმ პერიოდში ოპერის თეატრის დირექტორიც იყო). შესარჩევი კონკურსის გაგლის შემდეგ ჩაირიცხა თეატრის დასში სოლისტად (სხვათაშორის, შემოქმედებით ნაწილში შტატი არ იყო და იგი მეხანძრედ გააფორმეს), სადაც დახვდა მოქმედი სოპრანოების რამდენიმე თაობის წარმომადგენელი და ის ვითარება, რომელშიც ბრძოლა პირველობისთვის ყოველგვარ წესებს გარეშეა... სამწუხაროდ, უკეთესი შემოქმედებითი მონაცემების გამო, თავდასხმის ობიექტი ბევრჯერ ყოფილა, თუმცა საბედნიეროდ მისი დამარცხება ძნელი აღმოჩნდა მათთვის, ვინც ერთხელ მაინც სცადა მის წინააღმდეგ მოქმედება და პროფესიულ კარიერაში ხელისშემშლა...

ც. ტ. -,დიმიტრი მჭედლიძე, მა-
ლეკე შეცვალა კომპოზიტორმა არ-
ჩილ ჩიმაკაძემ. მე რა თქმა უნდა
უკვე დასის სრულუფლებიანი წევრი
ვიყავი და რამდენიმე სპექტაკლშიც
ვმღეროდი პარტიებს, მაგალითად
„ტრავიატა“-ში ფლორას და „თავად
იგორ“-ში ვივჩად გოგონას. ცხადია,
მეორეხარისხოვან როლებში ვერც
ხმას ვაჩვენებდი და არც იმის საშუ-
ალება მეძლეოდა დრამატულად გამე-
კეთებინა როლი, ამიტომ ჩათვალეს,
რომ პროფესიულად გამოუსადეგარი

ვარ და დაღვა საკითხი თეატრიდან ჩემი გაშვების. დაიწერა ბრძანება და ხელმოსაწერად იღო დირექტორის კაბინეტში. ამის შესახებ მე არაფერი ვიცოდი, ჯანსუღ კახიძემ მითხრა, რომელიც თავადაც ახალი მოსული იყო თეატრში და ჩემი დაცვა არ შეეძლო, ამიტომ დასახმარებლად მან, პეტრე თომაძემ და შოთა კიკნაძემ, ბატონ თენგიზ მუშკუდიანს მიმართეს. უამბეს, თუ რა საფრთხის წინაშე ვიდექი და ჩემს გადასარჩენად, მისი ავტორიტეტის გამოყენება სთხოვეს.

თენგიზი, იმ დროს უკვე ძალიან პოპულარული და აღიარებული არტისტი იყო, დეპუტატიც იყო, ერთი სიტყვით არ დაიზარა და

ისიც ჩვენს გვერდით დაღვა. მის სიტყვას რეალურად შეეძლო გადაეწვევია ჩემი ბელი. თენგიზი მივიდა დირექტორთან და უთხრა, არავითარ შემთხვევაში ბრძანებისთვის ხელი არ მოეწერა, ვიდრე მე არ მომისმენდა. მართლაც, რამდენიმე დღეში დეპოში გაიმართა სამთავრობო კონცერტი, გამოვედი და ვიმღერე არდიტის „ვალსი“, მე ვხედავდი, არჩილ ჩიმაკაძის კმაყოფილ გამომეტყველებას, თუ როგორი სიამოვნებით მისმენდა... მოგვიანებით აღუნიშნავს თენგიზთან საუბარში: - „კინალამ გამოუსწორებელი შეცდომა დავუშვი, როცა სხვების ნათქვამი დავიჯერე, თითქოს ცისანა პროფესიულად

უვარგისი მომღერალია” - და მადლობა გადაუხადა თენგიზს, რომ ჩემი სახით არაჩვეულებრივი კადრი შეუნარჩუნა თეატრს”.

მართლაც, თენგიზ მუშკუდიანს, არაჩვეულებრივ პიროვნებასა და ერთგულ მეგობარს უმადლის ცისანა ტატიშვილი, წარმატებული კარიერის დასაწყისს, ერთ თვეში მომღერალმა ოპერის სცენაზე შეასრულა ეთერის პარტია და პირველი დიდი წარმატებაც მოიპოვა, რასაც მოწმობს იმ დროინდელი პრესა, მუსიკალური კრიტიკა. დებიუტი ეთერის პარტიაში დიდ პროფესიულ სცენაზე, იმავე საღამოს გულწრფელად და გულითადად მიულოცა სატელეფონო ზარით საქართველოს სახალხო არტისტმა ქალბატონმა ნადეჟდა ცომაიამ და საყვარელ საქმეში ბევრი ასეთი გამარჯვება უსურვა. ამ ღვაწლმოსილი, უადრესად დიდი პროფესიონალი მომღერლის სიტყვები, რასაკვირველია, დასაფასებელი იყო, დიდი სტიმული და მხარდაჭერა დამწყები, ჯერ კიდევ გამოუცდელი ვოკალისტი სთავის. რადგანაც უფროსი თაობისგან დებიუტშივე ქება დიდება დაიმსახურა, ეს იმას ნიშნავდა, რომ სხვა სპექტაკლებშიც გამოიჩენდა თავს და წინ გასაკვლელ დიდ და ურთულეს შემოქმედებით გზას პროფესიული სრულყოფილებითა და სიახლეებით გააგრძელებდა და მიაღწევდა მნიშვნელოვან შედეგებს. დასახული მიზნისთვის არასოდეს უღალატია, რაც არ გამოპარვია მაესტრო ჯანსუღ კახიძეს და ცისანა მოცარტის „დონ-ჟუანი“ დონა ანას პარტიაზე დანიშნა. – სპექტაკლის დამდგმელი, მარიას თეატრის მთავარი რეჟისორი, ემილ პასინკოვი, მხატვარი სოლიკო ვირსალაძე, (დონა ანას პარტია ქალბატონმა ცისანამ ვაჟა ჩაჩავასთან მოამზადა). თბილისში, საპრემიერო ანშლაგების შემდეგ, „დონ-ჟუანი“ პეტერბურგში, მარიას საიმპერატორო თეატრშიც დიდი წარმატებით ჩატარდა. საოცრად გემოვნებიანმა, დახვეწილმა და თავშეკავებულმა პეტერბურგელმა პუბლიკამ ყურადღება მიაქცია დონა ანას შემსრულებლის მომნუსხველ, ექსპრესიულ, შეიძლება ითქვას სტიქიურ, მაგრამ ამავე დროს ძალიან ლირიკულ, ელასტიურ, მომაჯადოებელ, ულამაზესი ფერთა გამით გამდიდრებულ დრამატულ სოპრანოს და უხვად უკრავდნენ ტაშს ელევანტურ, არტისტულ, უმშვენიერეს ქართველ სოპრანოს ცისანა ტატიშვილს...

ამ გამოსვლამ განაპირობა მომავალში არაერთგზის გასტროლირება მარიას სახელოვან თეატრში, რა თქმა უნდა იტალიური, გერმანული, რუსული კლასიკური რეპერტუარით...

- „ჩვენ ერთად „ღონ-ჟუანის“ მზადების პროცესში ვიმუშავეთ.

„ღონ-ჟუანის“ პრემიერის შემდეგ - სოლიკო ვირსალაძე, ოლდა კუზნეცოვა, ნათელა ტუღუში, ჯანსუღ კახიძე, ცისანა ტატიშვილი

გამაოგნა მისმა მშვენიერებამ, თავმდაბლობამ, პროფესიულმა პასუხისმგებლობამ და სრულყოფილმა ვოკალურმა ტექნიკამ, უღამაზესმა, მუქი შეფერილობის იშვიათმა დრამატულმა სოპრანომ, რომელსაც ვირტუოზულად ფლობს. მისი ხმა ყველა რეგისტრში თავისუფლად ჟღერს, რაც გულშემატკივარის სიმრავლეს უწყობს ხელს. მისი აღნაგობა და ხიბლი, ჩემს მიერ შექმნილ სცენიურ კოსტიუმებს ორმაგ სილამაზეს სძენს. მე ბედნიერი ვარ, რომ ვიმუშავე ამ სპექტაკლზე, გავიცანი და დავუმეგობრდი ქართველ საოპერო პრიმა ღონას ცისანა ტატიშვილს“.

სოლიკო ვირსალაძე

- „ცისანა ტატიშვილი დარწმუნებული გრძნობდა თავს მეუფედ დაპყრობილი აუდიტორიისა და თავისი გმირული ამპლიტუდებით ფრიად ხატოვან კონტრასტს ქმნიდა სპექტაკლში მომდერალ ქალთა ქართულ თაიგულში... როგორი მშვენიერია ცისანა ტატიშვილის დონა ანა, იგი აჯადოვებს მსმენელს თავისი ფილიგრანული ოსტატობით...!“

ჟურნალი „მუსიკალური პეტერბურგი“

- „მასზე საუბარი თითქმის შეუძლებელია, მასზე უკვე ყველაფერი ითქვა მისივე შემოქმედებით... ცისანა ტატიშვილი ფლობს სილამაზითა და დიაპაზონით გამორჩეულ, განსაკუთრებულ ხმას, რაც უფლებას მძლევს შევადარო იგი, მსოფლიოში სახელგანთქმულ, მუსიკალობისა და არტისტული ტემპერამენტის მქონე მომდერლებს...“

დოდო ალექსიძე

რეჟისორი, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

-„როცა ახალგაზრდა ჯანსუღ კახიძემ, არაჩვეულებრივმა პეტერბურგელმა რეჟისორმა ემილ პასინკოვმა და დიდმა მანესტრომ სოლიკო ვირსალაძემ, დადგეს მოცარტის „ღონ ჟუანი“, სიამაყით აღსავსე წლები იყო.

ცისანა ტატიშვილი მოვლენასავით აელვარდა ამ სპექტაკლში და იქედან დაიწყო მისი უდიდესი წარმატებებით გაბრწყინებული გზა...”

გურამ მელია

რეჟისორი, საქართველოს სახალხო არტისტი

-„დიდმა მანესტრომ ალფრედო კრაუსმა როცა მისი ხმა და სიმღერა მოისმინა თქვა, რომ -„იგი, ტებალდიზე უფრო ტებალდია...“. მე კი ცისანა ტატიშვილს ვუწოდებ ქალთა ორფეოსს-ყველაფერის დამტევს თავის ხელოვნებაში“- ამბობს გამოჩენილი მომღერალი ნოდარ ანდღულაძე, ცისანა ტატიშვილის სცენიური პარტნიორი და მისი შემოქმედების ერთ-ერთი მხურვალე გულშემატკივარი და შემფასებელი, გენიალური სოპრანოს წარმატებებისა და სიხარულის გამზიარებელი

ევროპისა თუ ყოფილ საბჭოთა სცენებზე...

ცისანა ტატიშვილის ბრწყინვალე სცენიურ შემოქმედებაზე, სრულიად უნიკალურ, შეიძლება ითქვას დეფიციტურ დრამატულ სოპრანოზე, შთამბეჭდავ არტისტიზმზე, ემოციურ და საკმაოდ სტიქიურ საოპერო პერსონაჟებზე, რომელთა ხასიათის გამოსახვაში მას ეხმარებოდა კეთილშობილი ხმა, და სცენიური ოსტატობა, გამოცდილება, ნიჭი, არტისტიზმი, საკმაოდ ვრცლად და დამაჯერებლად საუბრობენ თავიანთ რეცენზიებში, ადგილობრივ თუ

საზღვარგარეთულ გამოცემებში, ცნობილი და სიტყვაძუნწი მუსიკალური კრიტიკოსები. საბერძნეთში - მარია კალასს ადარებდნენ, ესპანეთში - ვიქტორია დე ლოსანპელსს, იტალიაში - რენატა ტეზალდის, უფრო ხშირად კი დიდ მსგავსებას ხედავდნენ ცნობილ ბულგარულ მომღერალს გენა დიმიტროვასა და ქართველ პრიმა დონას ცისანა ტატიშვილს შორის, ხმების, ექსპრესიის, სტიქიური შესრულების, ემოციური და რთული რეპერტუარის თვალსაზრისით (მე დავამატებდი, ერთნაირად მომხიბვლელი, ლამაზი სცენიური აღნაგობით). მართლაც, ვერ დაიტრახავს ბევრი მსოფლიო მნიშვნელობის საოპერო ვარსკვლავი იმ რეპერტუარით, რომლითაც ქალბატონ ცისანას შემოვლილი აქვს მსოფლიო... სადაც ერთხელ იმღერებდა, იქ მეორედაც იწვევდნენ, ეს არცაა გასაკვირი, რადგან რთულია შევლიო მომღერალს, რომელიც სპექტაკლზე მოსულ

**ჯ. პუჩინი - ოპერა „ტოსკა“
ნოდარ ანდლულაძე და ცისანა ტატიშვილი**

პუბლიკას ფეხზე წამოაყენებს და აიძულებს მათ უპრეცედენტოდ ხანგრძლივად მიუძღვნან აპლოდისმენტები და ოვაციები... თითხე ჩამოსათვლელია ჩვენს პლანეტაზე ასეთი შემსრულებლები, კალასისა და მისი თანამედროვე რამდენიმე მომღერლის შემდეგ,

იშვიათად რომ ვინმესთვის გაემეტებინათ განუწყვეტელი ტაში და შეძახილები, ქალბატონი ცისანა კი ამ მხრივ ყოველთვის განებივრებული იყო მსმენელისგან და თავს ბელნიერ ადამიანად თვლის, რომ ბევრი ასეთი შემოქმედებითი ეპიზოდი აქვს გასახსენებელი. თუმცა იყო გულისტკენაც, რასაკვირველია იმ ეპოქის გამო, რომელშიც ცხოვრება მას უწევდა. სასტიკმა საბჭოთა რეჟიმმა მომღერალს ბევრ რამეში შეუშალა ხელი.

იყო შემოთავაზებები და კონტრაქტები გერმანული, ფრანგული, ინგლისური, ესპანური, იტალიური თეატრების ხელმძღვანელების მიერ. სთავაზობდნენ „კოვენტ გარდენში“, „გრანდ ოპერაში“, „ლისეოში“, ათენის ეროვნულ ოპერაში, გერმანიაში-მიუნჰენის, ბერლინის, კიოლნის, ბაზელის, ბონის თეატრებში, პორტუგალიაში, ავსტრიაში, შვედეთში დარჩენას და კარიერის იქ გაგრძელებას, მაგრამ სამწუხაროდ, ისევ და ისევ დაუნდობელი რეჟიმის გამო, ყველა შემოთავაზებაზე უარი განაცხადა და შეეგუა იმ მდგომარეობას, რომ არავითარ შემთხვევაში არ დაუშვებდა საბჭოთა კავშირის მმართველობა მის წასვლას ქვეყნიდან და რეალურად ასე მოხდა კიდევ, ყველა გზა, რომელიც კი მას საშუალებას მისცემდა ქვეყანა დაეტოვებინა, მკაცრად გაკონტროლებული იყო უშიშროების მიერ...

- ც.ტ. „ერთ-ერთი საგასტროლო ტურნეს დროს გერმანიაში, მიუნჰენში ვიმღერე ოპერა „ტოსკა“, სპექტაკლის შემდეგ ჩემთან შემოვიდნენ ბაზელის, კიოლნის, ბერლინისა და ბონის თეატრების დირექტორები და შემომთავაზეს მათ თეატრებში მემღერა „ტრუბადური“. “გოს-კონცერტთან” შეუთანხმებლად მათ ვერ დავთანხმდებოდი და როცა დავრეკე მოსკოვში, ასეთი პასუხი მივიღე: „დაბრუნდი, თორემ ვედარასოდეს ეღირსები ვერცერთ გასტროლს...“

**ჯ. ვერდი - „ტრუბადური“
ლენორა**

ძალიან კი დასწყდა გული, მაგრამ სპონტანურ გადაწყვეტილებას ვერ მიიღებდა, რადგან კარგად იცოდა საგასტროლოდ ევროპაში წასული და იქ დარჩენილი დიდი თეატრის რამდენიმე სოლისტის ოჯახის წევრთა ბედი, თუ როგორ სასტიკად გაუს-

**ჯ. ვერდი - ოპერა „ღონ კარლოსი“
ელდარ გეწაძე და ცისანა ტატიშვილი**

წორდა იმჟამინდელი „კაგებუ“ მათ... ააწიოკეს, დააპატიმრეს და ა.შ. სწორედ ეს იყო ხელისშემშლელი ფაქტორი, რის გამოც საბოლოოდ ჩაიქნია ხელი და შეეგუა იმას, რომ მისი პროფესიული პერსპექტივა მხოლოდ საბჭოთა კავშირის საზღვრებით შემოიფარგლებოდა, ხოლო თუ „გოს-კონცერტი“ ინდივიდუალურად, ან შემსრულებლების ჯგუფთან ერთად გააგზავნიდა ევროპულ ტურნეში, უსათუოდ მალევე უკან უნდა დაბრუნებულიყო, თუმცა ბუნებით ერთგულს და პატრიოტს, როცა მოსკოვის დიდ თეატრში გადასვლა შესთავაზეს, უარი თქვა. უარი თქვა ასევე პეტერბურგის საიმპერატორო თეატრში გადასვლაზეც, თბილისის, ჩემი ოჯახის, მეგობრების, საყვარელი თეატრის გარეშე ცხოვრებას სხვაგან ვერ შევძლებდიო, - სიამაყით ამბობს ხოლმე მომღერალი.

ეს მის დიდბუნოვნებასა და კეთილშობილებას კიდევ მეტად უსვამს ხაზს და იმასაც ადასტურებს, რომ პატრიოტიზმი კეთილდღეობაზე წინ იდგა მისთვის.

- ც.ტ. საკუთარი კეთილდღეობისთვის არ გავწირავდი ოჯახს, ახლობლებს, ბევრი მაცდუნებელი შემოთავაზების მიუხედავად, ვერც სამშობლო დაეტოვებ და არც ოჯახი გავიმეტებ სამუდამო წვალებისთვის. დავრჩი საქართველოს, ჩემი თბილისის ერთგული და ამით სრულიად კმაყოფილი ვარ... კმაყოფილი ვარ იმითაც, რომ მიცნობენ და ვუყვარვარ მსმენელს, არაფერში გავცვლიდი ამ სიბოხსა და სიყვარულს, მატერიალური კეთილდღეობა წამიერია, ხალხის სიყვარული კი მუდმივი... მახსოვს, გერმანიაში „აიდა“ ვიძღერე. სპექტაკლს პარიზის „გრამდ-ოპერის“ ინტენდანტი ესწრებოდა, სპექტაკლის დამთავრებისთანავე იგი მოიყვანეს ჩემთან: „თქვენ უიშვიათესი სოპრანო გაქვთ, უნდა იმდეროთ დიდ სცენებზე, მილანში, ლონდონში, პარიზში... მე შემიძლია დაგეხმაროთ და გაქციოთ მსოფლიო მნიშვნელობის ვარსკვლავად, თუ დამთანხმდებით და გამოძევებით პარიზში არაჩვეულებრივ პირობებს შეგიქმნით, იმისთვის, რომ თქვენი ხმა მსოფლიოში ისმოდეს...“ - და როცა გა-

დიოდა საგრიმიოროდან, კიდევ გაიმეორა, დილით, 6 საათზე, სასტუმროს ეზოში დაგელოდებამთ მანქანა, რომელიც პირდაპირ აეროპორტში მოგიყვანთ, იქ მე დაგხვდებით და ერთად გავემგზავრებითო...”

რასაკვირველია, ამ შთამბეჭდავ შემოთავაზებაზე დაფიქრდა მომღერალი და რომ წარმოიდგინა, რამდენად დიდი ბედნიერებაა ადამიანისთვის ცხოვრობდეს საზღვრებს გარეშე, თავისუფლად, საკუთარი ნებასურვილით, უკეთესი პროფესიული აწმყოთი და მომავლით,

მოსვენება დაკარგა და კინაღამ „საბედისწერო“ გადაწყვეტილება მიიღო. სამგზავრო ჩანთა უკვე გამზადებული ქონდა, როცა სასტუმროს ნომერში პირველი ზარი გაისმა, აკანკალებული ხელით აიღო ყურმილი, საიდანაც „გრანდ-ოპერას“ ინტენდანტის დამაპიპნოზებელი ტემბრი ისმოდა-„მანქანა უკვე გელოდებამთ, ახლა თქვენზე დამოკიდებული, გინდათ ისევ ტყვეობაში გააგრძელოთ ცხოვრება? მაშინ დარჩით, თუ არა და გაბედეთ, სხვა საბჭოთა ემიგრანტების მსგავსად და გახდით კიდევ ერთი პროტესტანტი თქვენი ქვეყნის სასტიკი რეჟიმის მიმართ, არ არის დიდი ფიქრი იმისთვის საჭირო, რომ უნდა წამომყვეთ პარიზში...”

თითქმის გადაწყვეტილიც ჰქონდა ჩასულიყო პარიზში, მაგრამ ფაქტის წინაშე რომ დადგა, ისევ ოჯახი დაუდგა თვალწინ, მაგრამ რომ წარმოიდგინა რამდენად დიდი რისკი იყო ქვეყნის დატოვება და მისი წასვლით როგორ საფრთხეს შეუქმნიდა აქ დატოვებულ ძმას, მაშინვე გამოუცხადა საკუთარ თავს, რომ მსოფლიო დიდებზე უარი უნდა ეთქვა. ამასობაში ირიჟრაჟა კიდევ და მანქანამ, რომელიც სასტუმროს ეზოში დილის ექვსი საათიდან ელოდა, 9 საათზე, ცისანას გარეშე დატოვა იქაურობა. ქალბატონი ცისანა კი დამშვიდებული, თავისი გადაწყვეტილებით კმაყოფილი და ბედნიერი, მოსკოვს გაემგზავრა და „დიდ თეატრში“ „აიდას“ სამი საპრემიერო სპექტაკლი იმდერა...

ჯ. ვერდი - ოპერა „აიდა“
ელენა ობრაზცოვა და ცისანა ტატიშვილი

სწორედ იმ სპექტაკ-
 ლში მოისმინა პირვე-
 ლად მსოფლიო ბალე-
 ტის მეგა ვარსკვლავმა
 მარის ლიეპამ, რომელიც
 აღფრთოვანებული
 ლაპარაკობდა თავის
 საგახეთო ინტერვიუ-
 ში სპექტაკლის მერე:-
 „ცისანა ტატიშვილის
 იტალიური ტემბრის ხმამ
 სრულიად მომწუსხა და
 მომაჯადოვა, იგი საო-
 პერო ხელოვნების მარ-
 გალიტია, რომელსაც ძალიან უნდა გავუფრთხილდეთ და მოვუარ-
 ოთ. როცა შევედივარ რეპეტიციაზე საბალეტო დასთან, ყოველთვის
 ვეუბნები მოცეკვავეებს, იცეკვეთ ისეთივე გრძნობით, როგორც
 მღერის ცისანა ტატიშვილი და თქვენ აუცილებლად მიაღწევთ დიდ
 წარმატებას...!!!“

გენიალური მოცეკვავისა და პედაგოგის, მარის ლიეპას ეს უნი-
 კალური და გულწრფელი პროფესიული კომპლიმენტი, რომელიც
 იმ ეპოქის ყველა წამყვანი გახეთის ფურცლებზე იყო დაფიქსირებუ-
 ლი, წიგნის მზადების პროცესში აღმოვაჩინე... ასეთი შთამბეჭდავი
 რეცენზიები, დახასიათებები, კოლეგების ნაახრევი, საინტერესო
 ცხოვრებისეული თუ შემოქმედებითი ეპიზოდები, 40-წლიანი სცენ-
 იური მოღვაწეობის მანძილზე ბევრი ყოფილა. ცხადია, ძნელია
 ერთ წიგნში დატოო სახელგანთქმული ქართველი დრამატული სო-
 პრანოს ბიოგრაფია, რომელიც მოიცავს მნიშვნელოვან მოვლენებს
 განვლილი შემოქმედებითი ცხოვრებიდან...

„ჭეშმარიტი საოპერო მომღერალი ჯერ კიდევ სცენაზე გასვ-
 ლის მომენტამდე იმსჯვალემა შესასრულებელი პარტიის არსით-
 ასეთია ცისანა ტატიშვილი. იგი მთლიანად შედის თავისი გმირის
 „მე“-ში, ანუ მის ბუნებაში და სცენაზე ყოფნისას განსაკუთრებით

იცავს სამსახიობო ოსტატობის ერთ-ერთ გარდაუვალ კანონს-წამითაც არ გამოეთიშოს როლს, მის მიერ ვოკალურად და სცენიურად გამოსაძერწ მხატვრულ სახეს!

ცისანა ტატიშვილი მაღალი საშემსრულებლო ოსტატობით ქმნის ერთიან, მხატვრულად დამაჯერებელ, რეალისტურ მუსიკალურ სახეებს, რაც მხოლოდ ხანგრძლივი და დაკვირვებული მუშაობისა და პრაქტიკული გამოცდილების შედეგად მიიღწევა,

ამიტომაც არის, რომ ყოველი მისი გამოსვლა უდიდესი წარმატებით მთავრდება!”

ვახტანგ ტაბლიაშვილი

რეჟისორი, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

- „ტოსკა, ლეონორა, აიდა-ცისანა გეგონებათ თვით ბუნების მიერაა ამ როლებისთვის გაჩენილი. იგი ბევრჯერ ყოფილა ჩემი პარტნიორი. შესანიშნავმა გარეგნობამ, არტისტულობამ, ხმამ, ინტენსიურმა შემოქმედებითმა ზრდამ, არ შეიძლება არ გაგიტაცოს. ფართო დიაპაზონი საშუალებას აძლევს მას, თანაბარი შთამბეჭდავი ძალით განასახიეროს როგორც დრამატული, ისე ლირიკული წამყვანი როლები...”

პეტრე ამირანაშვილი

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

**ჯ. ვერდი - ოპერა „აიდა“
პეტრე ამირანაშვილი და ცისანა ტატიშვილი**

- „ჩემი ცხოვრების გზაზე ბევრი საყურადღებო მოვლენის მოწმე ვარ, მრავალ საინტერესო ადამიანს შევხვდებივარ, ჩემს საყვარელ ხელოვნებასთან დაკავშირებით განმიცდია არა ერთი მძაფრი სულიერი მღვლეარება, რომელთა დავიწყება შეუძლებელია. ერთ-ერთი ასეთი აღტაცება განვიცადე მაშინ, როცა ჩემს საიუბილეო კონცერტში სრულიად ახალგაზრდა ცისანა ტატიშვილთან ერთად დუეტი ვიმღერესულ მემანსოვრება აღფრთოვანებული მსმენელის ოვაცია და აპლოდისმენტები, რომელიც ეძღვნებოდა მშვენიერ სოპრანოს...”

დავით გამრეკელი

საქართველოს სახალხო არტისტი

**ჯ. ვერდი - ოპერა „ოტელო“
დებდემონა**

**ჯ. ვერდი - ოპერა „აიდა“
აიდა**

-„ყოველ დროს თან მოაქვს ახალი ხასიათები, ახალი ელფერი-ით, მრწამსით. ყოველ პერიოდს ჰყავს თავისი გმირები სცენაზე თუ ცხოვრებაში... ერთ-ერთი მათგანი ცისანა ტატიშვილია...! იგი დაჯილდოვებულია აქტიური შემოქმედებითი პოტენციალით... როცა მღერის ირგვლივ აღარაფერი არსებობს-არც დარბაზი, არც მაყურებელი. თავდავიწყებით უსმენს ყველა მას!”

ბათუ კრავეიშვილი

საქართველოს სახალხო არტისტი

„საკუთარ კარიერაზე ნაკლებად ზრუნავს ქართველი ადამიანი. შეიძლება მისთვის უმნიშვნელო საქმეს მიაქციოს ყურადღება და თავისი საზრუნავი გვერდით გადადოს, მე ვგულისხმობ კარგ ქართველებს, ასეთია ცისანა ტატიშვილი.

„ცეცხლოვანი ანგელოზი“ უნდა დამედგა, პროკოფიევის საიუბილეო წელი იყო და ჯანსუღ კახიძემ შემომთავაზა ამ ოპერ-

აზე. რასაკვირველია მთავარი პარტია ცისანას უნდა ემდერა. მე ვიცნობდი მას, როგორც შესანიშნავ სოპრანოს, ყოველთვის მხიბლავდა მისი არაჩვეულებრივი ხმა. მუშაობის პროცესში უფრო გამძიმდებოდა სიყვარული მის მიმართ. ცისანა ბედნიერი ქალბატონია, ბედნიერი იყო და ბედნიერია დღესაც, რადგან მან მოძებნა თავის თავში ყველაფერი, თავისუფლებაც და ბედნიერებაც!”

რობერტ სტურუა

რეჟისორი, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

- „ცისანა ტატიშვილის უნიკალური ხმა, ჩემზე მაგიურ ზემოქმედებას ახდენს. სცენაზე ყოველთვის შთაბეჭდავი იყო და მისი გარეგნობა ზედმიწევნით ესადაგებოდა ყველა იმ საოპერო როლს, რაც კი უძლერია თბილისში ან საზღვარგარეთ... მისი გმირები ძალიან ინდივიდუალურები იყვნენ, განსაკუთრებით გამოვყოფ სენტას, ორტრუდას, („მფრინავი ჰოლანდიელი“, „ლოენგრინი“- ვაგ-

ნერი), მსიამოვნებდა მისი სანტუცას მოსმენა („სოფლის პატიოსნება“- მასკანი“), აგრეთვე ტოსკას („ტოსკა“- პუჩინი), ამელიას, ლეონორას, აიდას („ბალ-მასკარადი“, ტრუბადური“, „აიდა“), რომელი ერთი ვთქვა...

ცისანას სალომე (რ. შტრაუსის „სალომე“)

მისი შემოქმედების გვირგვინია, ეს ურთულესი პარტია დიდებულად იმღერა საბჭოთა კავშირის ყველა წამყვანი თეატრის სცენებზე... მისი სახით, ჩვენს თეატრს, ზოგადად, ქართულ ვოკალურ ხელოვნებას, ჰყავს ერთ-ერთი გამორჩეული მომღერალი, რომელმაც ღირსეულად დაიმკვირდა ადგილი იმ ტიტანი მომღერლების გვერდით, ვინც ეროვნულ თეატრში იმ წლებში მღეროდნენ...

ცისანა გულახდილი, გულწრფელი, ძალიან მეგობრული, კეთილგანწყობილი და სიკეთისმქმნელი ადამიანია. ვაფასებ მას, როგორც შესანიშნავ მომღერალს და დიდბუნებოვან ადამიანს... მე მიხარია, რომ ვიყავი მისი პარტნიორი ვაგნერის „ლოენგრინის“ ჰერმან ველეკინდისეულ დადგმაში”.

მედია ამირანაშვილი

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, პროფესორი

-„ცისანა ტატიშვილი უნიკალური დრამატული სოპრანოა. როდესაც ამას ვამბობ, მხედველობაში მაქვს მისი ხმის ბუნება და არა ხმამაღლა სიმღერის უნარი. ცისანას ძლიერ ფორტესთან ერთად შეუძლია არაჩვეულებრივ პიანოზე სიმღერა. მას დიდი გარეგნული მომხიბვლელობა აქვს-შესანიშნავი აღნაგობა, თვალთა მეტყველი ელვარება და სინატიფე. ასეთი მონაცემები ერთად იშვიათად შემხვედრია!

მასთან ერთად მიმღერია „აბესალომ და ეთერში“, „აიდაში“, „სოფლის პატიოსნებაში“, „პიკის ქალში“, „ოტელოში“. მისი პარტნიორობა ძნელია, რადგან მასთან ერთად მაშინ უნდა იმღერო, როცა მაქსიმუმის მიცემა შეუძლია მისთვის, როგორც პარტნიორისთვის...“

ზურაბ ანჯაფარიძე

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

-ცისანა ტატიშვილი უდავოდ დიდი მხატვრული გაქანების, მტკიცე ნებისყოფის, არტისტული ტემპერამენტის ხელოვანია. აღმაფრთოვანებელია მისი დიდი ოსტატობა, პირადი და სცენიური მომხიბვლელობა, იშვიათი ადამიანური თვისებები, რაც მსმენელის მეხსიერებაში ღვეგენდად დარჩება.

მისი ძლიერი, მოქნილი და გამომსახველი, ფოლადის შემცველობის უნიკალური ხმა, ხმის ემოციური სითბო და ტემბრის სილამაზე, დახვეწილი ფრაზირება, ღრმა ემოციურობა და მაღალი საშემსრულებლო კულტურა თუ ტექნიკა, რიცხვმრავალ აუდიტორიას საკონცერტო ესტრადაზე და საოპერო სპექტაკლებში მუდამ აღაფრთოვანებდა...

ჟღერადობის სირბილე, ინტონაციური სიზუსტე და ფილირების ოსტატობა მაღალ რეგისტრებში ცისანა ტატიშვილის განსაკუთრებულობის მახასიათებელი პროფესიული თვისებებია. მის სიმღერაში გვიზიდავს მყარ სუნთქვაზე აგებული კანტილენა, რომელშიც მქლავნდება მომღერალში ორგანულად შეთვისებული იტალიური ვოკალური სკოლის ძირითადი პრინციპები. სიმღერასთან ერთად ქალბატონ ცისანას ახასიათებს როლის სათანადო სცენიური გააზრება, მელოდიისა და სიტყვის მტკიცე კავშირი.

იგი ნატიფი გემოვნების მუსიკოსია, ცხოვრებაში მეტად სათნო და თავაზიანი ადამიანი, სცენაზე კი მომთხონი და უკომპრომისო. მისთვის მთავარია თავისი პარტიის ზუსტი ცოდნა, როლის მუსიკალურ თვისებებში ჩაწვდომა, კომპოზიტორის ჩანაფიქრის ჯეროვანი გადმოცემა. არასოდეს გავა სცენაზე თუ გამოცდილ ღირიჟორებთან არ შეამოწმებს საოპერო პარტიის ვოკალური მხარის აბსოლუტურად ფლობის ხარისხს. თუმცა, თუ რაიმე ნიუანსს ან შტრიხებს დაამატებს პარტიაში ან სცენიურ მოქმედებაში, აუცილებლად სპექტაკლის წამყვან ღირიჟორებთან და რეჟისორებთან ათანხმებს. მომღერალი ღრმად წვდება კომპოზიტორის ემოციურ-ფსიქოლოგიურ სამყაროს, ითავისებს მის განცდებს მუსიკაში ნაჩვენები ყველა მითითების თანახმად, მერწავს ერთიან, მხატვრულად დამაჯერებელ, რეალურ მუსიკალურ სახეებს, რაც არც თუ ისე ადვილი საქმეა არტისტისთვის. თავის ხასიათს, შეგრძნებების

„ბალ-მასკარადის“ პრემიერის შემდეგ - ცისანა ტატიშვილი, ჯანსუღ კახიძე, მიხეილ თუმანიშვილი, ზურაბ სოტკილაუა

თავისებურებას ისე უფარდებს ამა თუ იმ პერსონაჟის ბუნებას, რომ არც საკუთარ ინდივიდუალურობას კარგავს და არც კომპოზიტიორის თვითმყოფადობას ჩრდილავს, რაც მაღალ საშემსრულებლო ტექნიკას და ოსტატობას გულისხმობს, ეს კი ხანგრძლივი და პრაქტიკული გამოცდილების შედეგად მიიღწევა.

ცისანა ტატიშვილი თანაბარი მხატვრული სრულყოფით, ემოციით, სიღრმითა და არტისტული გაქანებით გადმოგვცემს ყველა დროის, ყველა კომპოზიტორის დიდი თუ მცირე ფორმის ნაწარმოებებს...

ღვაწლმოსილი მაცხტრო, რეჟისორი მიხეილ თუმანიშვილი აღნიშნავდა:

-„ცისანა ტატიშვილი, პრესტიჟულ დარბაზებში გამოსაფენი ექპონატია, მთელი თავისი მდიდარი საოპერო პერსონაჟებით... გემოვნებით შერჩეული რეპერტუარი და არისტოკრატიათვის დამახასიათებელი ქარიზმატული გარეგნობა ამის თქმის უფლებას მა-

ძლევს. ეს არ არის გადაჭარბებული, ეს რეალობაა და ამ რეალობას საფუძველს უმყარებს მისი, როგორც შემოქმედის განუმეორებლობა, გენიალურობა, ხმის უნიკალურობა, შესრულების მაღალი კლასი, სცენიური სიდიადე. ცისანა ვირტუოზი მომღერალია, ძალიან ინდივიდუალური, თავისებური, რომელიც კონკრეტულ დროს სხვადასხვანაირად გაწვდის გმირის ხასიათსა და ემოციას... ეს არის ხმა, რომლის მოსმენისთვისაც ღირს სიცოცხლე!”

**ჯ. პუჩინი - ოპერა „ტოსკა“
ცისანა ტატიშვილი და ნოდარ ანდღულაძე**

ც. ტ. - „ერთმანეთზე უკეთესი საოპერო პარტიები მაქვს ნამღერი. ძალიან მიყვარს ჩემი პერსონაჟები და ყოველთვის წარმოვიდგენდი თავს იმ ეპოქის გმირად, რომელშიც ისინი ცხოვრობდნენ. ყოველ სპექტაკლში ვითავისებდი ამა თუ იმ პერსონაჟის მნიშვნელობას იმ გარემოში და სიტუაციაში, რომელშიც კონკრეტულ დროს მათ უწევდათ ყოფნა. ყურადღებით ვკითხულობდი ლიბრეტოს და ვცდილობდი დაემსგავსებოდი მათ.“

ჯ. ვერდი - ოპერა „ოტელო“
ცისანა ტატიშვილი და ზურაბ ანჯაფარიძე

მიევარს ჩემი აპელია, ლეონორა, დეზდემონა, ებოლი, აიდა, დონა ანნა, სანტუცა, სალომეა... მენატრებიან... ამ სახეებმა მომიტანა დიდი აღიარება, ხალხის სიყვარული. თუმცა, ყველაზე კომფორტულად, ამნერიისის როლში ვგრძნობდი თავს (ვერდი, „აიდა“), ამნერიისი ჩემი უსაყვარლესი პარტიაა და ძალიან მიძინდევლი. დიდი სურვილი მქონდა აგრეთვე „დონ კარლოსში“, ებოლის პარტიაზე მომესინჯა ძალები და თქვენ წარმოიდგინეთ ძალიან კმაყოფილი დავრჩი, როცა წარმატებით ვიმღერე.

ერთადერთი, რაზეც გული მწყდება, ჯ. ბიხეს „კარმენია“. ჯ. კახიძეს, გადაწყვეტილი ჰქონდა თეატრში დაედგა ეს ოპერა და მისი განხორციელება ბემა თუძანიშვილს შესთავაზა, მაგრამ ბემა გარდაიცვალა და მივატოვე კარმენის პარტიაზე მუშაობა. შემდეგ ითქვა, რომ დადგამდნენ ჯ. პუჩინის „ტურანდოტს“, რობერტ სტურუა აპირებდა ჯანსუღ კახიძესთან ერთად ამ სპექტაკლზე მუშაობას, მაგრამ რობიკომ ვერ მოიცალა, დატვირთული იყო დრამატულ თეატრში და სამწუხაროდ ეს იდეაც ვერ განხორციელდა...

სამაგიეროდ ვიმღერე „ლოენგრინში“ და „მფრინავ ჰოლანდიელში“. სხვათაშორის, ვაგნერის ეს ურთულესი ოპერები, საბჭოთა კავშირის სხვა თეატრებში იშვიათად, ან საერთოდ არ იდგმებოდა, თავისი რთული პარტიტურის გამო. იმდენად რთულად დასამორჩილებელი პარტიებია, რომ ბევრი მომღერალი თავს არიდებდა სიმღერას. არაერთხელ აღუნიშნავთ, რომ მსოფლიოში ერთეული მომღერლები თანხმდებიან ამ ოპერებში მონაწილეობას. მეამაყება, რომ ჩემს თეატრში იდგმებოდა მსოფლიო საოპერო ნიმუშები. „დიდი თეატრიც“ კი ოცნებობდა ისეთ რეპერტუარზე, რაც თბილისის ოპერაში უხვად იყო. მაგალითად შტრაუსის და ვაგნერის ოპერები... მახსოვს „ლოენგრინში“ ორტრუდა უკვე ნამღერი მქონდა, როცა ჰერმან ვედეკინდმა „მფრინავ ჰოლანდიელზე“ დაიწყო მუშაობა, სენტას პარტიაზე შერჩეულიც ყავდა მომღერალი- ოლლა კუზნეცოვა. პრემიერის დღე ახლოვდებოდა და ოთარ თავთაქიშვილი დამიკავშირდა, მთხოვა მივსულიყავი მასთან სამინისტროში. ცხადია, მეორე დღესვე მივედი. კაბინეტში ჰერმან ვედეკინდი დამხვდა. ბატონმა ოთარმა მითხრა:- „ჰერმანი ძალიან

გთხოვს, ისწავლო სენტას პარტია და პრემიერა იმდერო”. გა-
ოცდი, სულ რამდენიმე დღე იყო დარჩენილი პრემიერამდე და რას
მოვასწრებდი?! ვუთხარი, რომ საორკესტრო რეპეტიციები უკვე
მიმდინარეობდა, პრემიერა ახლოვდებოდა, მე კი პარტია არ ვიცო-
დი, როგორ მოვახერხებდი ასეთ მცირე დროში სპექტაკლისთვის
მომზადებას.

მაშინ, ვედეკინდი წამოღვა ფეხზე, მუხლებზე დადგა, ხელი მო-
კიდა და თქვა:- „მას შემდეგ, რაც შენი ხმა გავიგე ჩემო ცისა-
ნა, მინდა, რომ ყველა ჩემს სპექტაკლში შენ იმდერო...”. რაღას
ვიზამდი? იქიდანვე გავეშურე ოპერის თეატრში და ჩემს საყვარელ

რ. ვაგნერი - ოპერა „ლოენგრინი“ - ჰერტრუდა

ტატიანა ღუნენკოსთან ერთად, კონცენტრირებულად შეუდექი
ოპერის სწავლას. რაც შეუძლებლად მეჩვენებოდა, ის შევძელით.
მაქსიმალური მობილიზაციის შედეგად, უმოკლეს დროში, ზუსტად
ორ კვირაში ვისწავლე სენტას პარტია და პრემიერაც ვიმდერე. ამ
სპექტაკლში, შემდეგ უკვე ბევრჯერ მომისმინა გერმანელმა პუბ-

რ. ვაგნერი - ოპერა „ლოენგრინი“ - ჰერტრუდა

ლიკამ, არ დამავიწყდება არცერთი ანშლაგი...”

-ჰერმან ველეკინდის სამშობლოში სპექტაკლების წარმატებამ ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. გერმანიაში ტრიუმფალური მოღვაწეობის ბუნებრივი დასტური იყო ის, რომ საბჭოთა რეალობის მიუხედავად, ცისანა ტატიშვილი ევროპის მრავალ თეატრში გასტროლირებდა და თითქმის ყველგან ირღვეოდა საოპერო აუდიტორიის ჩვეული ტრადიციები: სენტას შმაგ შემახილებზე – ცისანა ტატიშვილის უძლიერეს მაღალ ბგერებზე, მსმენელში დაგროვილი ემოციები იხუვლებდა ხოლმე ყოველი აქტის ბოლოს... ხშირი არაა მუსიკალურ თეატრებში ისეთი შემთხვევები, როცა პირველივე მოქმედების შემდეგ მსმენელს გაემართა უსასრულო, მქუხარე ოვაციები, ისეთი, როგორიც „ლოენგრინისა” და „ფრინავი ჰოლანდიელის” პრემიერებზე იყო, როცა ცისანა ტატიშვილი მღეროდა... ჰერმან ველეკინდის მთელი სცენიური კომპოზიცია, მიზანსცენები, ცისანა ტატიშვილის ჰერტრუდა და სენტა, ღრმად გამჯდარი მუსიკაში, ერთიანი, უწყვეტი პროცესის სახით იყო მოცემული ვაგნერის ევროპულ პრემიერებში...

„,თქვენს ხმას განთიადის სხივების ელვარება ჰქონდა. ჩემს

რ. ვაგნერის შვილიშვილი, ცისანა ტატიშვილი, ჰერმან ველდკინდი

თეატრში ასე ბრწყინვალედ ჯერ არავის უძღვრია. არაჩვეულებრივი სიძლიერით მღეროდა ქართული მზე. მეგობრობის, მშვიდობისა და თავისუფლების ნეტარება, ღვთაებრივი სიყვარული - აი ის გრძნობები, რაც აერთიანებდა თეატრში მოსულ უამრავ ადამიანს. თქვენი ჰერმანი მუხლს იდრეკს თქვენს წინაშე, შეუდარებელი! მაღლობა თქვენ და თქვენს საქართველოს“.

ჰერმან ველდკინდი

- ცნობილი რეჟისორის, ფელზენშტეინის მიწვევით, ცისანა ტატიშვილი და ნოდარ ანდლულაძე ცხრა თვის მანძილზე მუშაობდნენ ბერლინის „კომიშე ოპერაში“.

მანმადე კი ამ თეატრში, აიდას პარტიის შემსრულებლის შესარჩევად, კონკურსი დაინიშნა. რეჟისორმა 100-ს სოპრანოზე მეტი მოისმინა, მათ შორის ქალბატონი ცისანა შეარჩია მთავარი პარტიის შემსრულებლად. ხოლო ცისანა ტატიშვილის რეკომენდაციით, ფელზენშტეინმა, რადამესის პარტიაზე ნოდარ ანდლულაძე აიყვანა.

მათ შექმნეს აიდასა და რადამესის დაუვიწყარი სახეები. გერ-

მანელი სპეციალისტები ერთხმად აღნიშნავენ, რომ ცისანა ტატიშვილს იშვიათი ტემბრის სოპრანო აქვს და ასეთი მომღერლისთვის მანამდე არასოდეს მოუსმენიათ.

ევროპის ესოდენ სახელგანთქმული თეატრის პრემიერის შემდეგ, დიდხანს ისმოდა იქიდან ქართველი მომღერლების მისამართით გამოთქმული ქებათაქების სიტყვები...

ც.ტ – „რეჟისორმა ფელეზენშტეინმა, სპექტაკლისთვის მზადება რომ დაიწყო, „აიდაში“ მთავარი პარტიებისთვის გერმანიაში მე და ნოდარ ანდლულაძე მიგვიწვია. თითქმის ერთი წელი ვცხოვრობდით იქ, ცხრა თვე გრძელდებოდა რეპეტიციები. დღეში ორი გამოძახება გვქონდა, პარალელურად კონცერტმეისტერთან ვმუშაობდით და გერმანულ ენასაც ვსწავლობდით. დილის შვიდ საათზე მივდიოდით თეატრში და ღამის თერთმეტ საათამდე იქედან ფეხს ვერ ვიცვლიდით. მე ფელეზენშტეინის აპარტამენტში ვიყავი დაბინავებული.

როცა უკვე პრემიერის დღე მოახლოვდა, გადაღლილობისგან და ჩემთვის შეუთავსებელი კლიმატური პირობების გამო, შეუძლოდ გავხდი. სასწრაფოდ წამიყვანეს კლინიკაში, საუკეთესო ექიმმა მიმიღო. მერე გავიგე, რომ ეს ადამიანი ჰიტლერის პირადი მკურნალი ყოფილა. გამსინჯა და მიჩნია დავბრუნებულიყავი თბილისში, რათა ცოტა ხნით დამესვენა, სხვა შემთხვევაში უკეთესად ყოფნის იმედს ვერ მაძლევდა. რამდენიმე დღეა იყო დარჩენილი პრემიერამდე და

ვერაფრით დავუშვებდი მიმეტოვებინა სამუშაო პროცესი და წავსულიყავი. ეს ჩემთვის დიდი ტრაემა იქნებოდა, როგორც მორალური, ისე ფსიქოლოგიური. ამიტომ, კატეგორიულად ვიუარე და ვთქვი, რომ არსად არ ვაპირებდი წასვლას... „მაოცებს თქვენი გამბედაობა და საქმისადმი სიყვარული“, მითხრა და ნათქვამს დაამატა, რომ რეპეტიციებზე მოვიდოდა და მომისმენდა. ასეც მოიქცა და როცა ვიმღერე, აღფრთოვანებული შემოვიდა ჩემს საგრიმიოროში და აღნიშნა:-„, მე დღეს ღვთაებრივი ხმა მოვისმინე.

გისურვებთ ჯანმრთელობას და დარწმუნებული იყავით, რომ პრემიერები, თქვენი დიდი გამარჯვებით ჩაივლის”. ძალიან გამიხ-

არდა, უფრო გავთამამდი სცენაზე, აქტიურად ჩავერთე სარეპეტიციო პროცესში და ერთ-ერთი რთული რეჟისორული მიზანსცენის შესრულების დროს, სრულიად მოულოდნელად დეკორაციაში ჩამივარდა ფეხი. ღირიჟორმა გააჩერა ორკესტრი და დაძაბულად ყველა მე შემომცქეროდა, ეგონათ ფეხი მოვიტეხე, სასწრაფოდ წამიყვანეს საავადმყოფოში, საბედნიეროდ მოტეხილობა არ აღ-

მოხნდა, მაგრამ ტრავმა იმდენად სერიოზული იყო რომ ექიმის რჩევით ხუთი დღე გამოვეთიშე რეპეტიციებს. ჩემი დროებითი ტრავმის პერიოდში, საპრემიერო რეპეტიციები ვერ შეჩერდებოდა, ამიტომ დირექცია იძულებული გახდა, რეპეტიციები გაეგლო ჩემს დუბლიორს, პოლანდიელ სოპრანოს, ბოლკენშტეინს, რომელსაც შემდეგ გაუჩნდა პრეტენზია ემღერა „აიდას“ პრემიერა. მაგრამ ეს ახრი კატეგორიულად უგულვებელყო ოპერის საბჭომ, რომელმაც ერთხმად მოითხოვა, რომ ტატიშვილი შეუცვლელია ამ პარტიაში და საპრემიერო სპექტაკლებში ის მიიღებს მონაწილეობას.

დადგა პრემიერის დღე, მომხსნეს თაბაშირი და დავიწყე სპექტაკლისთვის მზადება. დარბაზი მაყურებელს ვერ იტევდა, მოუთმენლად ელოდნენ სპექტაკლის დაწყებას. დირიჟორის შესვლას ორკესტრში, პუბლიკა ოვაციით შეხვდა, ჩემმა ნერვიულობამ კულმინაციას მიაღწია და ამასობაში მოვიდა აიდას გასვლის

დრო. აპლოდისმენტებით შემხვდნენ, რამაც გამამხნევა, სტიმული მომცა და დამაიმედა, რომ დარბაზში ბევრი ჩემი გულშემატკივარი იმყოფებოდა. აიდას ლოცვის შემდეგ, ნელ-ნელა იმატა ტაშმა და ბოლოს ისე გაძლიერდა, რომ მეგონა სეტყვა მოდიოდა. იმავე საღამოს, პრესაში გამოჩნდა პუბლიკაციები, რომელშიც ჩემთვის და ნოდარისთვის ეპითეტებს არ იშურებდნენ. ნოდარმა ბრწყინვალედ იძღერა, გაოცებულნი იყვნენ მისი ხმის მომსმენნი: - „უძვირფასესი დრამატული ტენორი, რადამესის გმირს მეტ დრამატიზმს და შთაბეჭდავობას სძენს“, აღნიშნავდნენ გერმანელი მუსიკისმცოდნეები”.

- „ცისანა და ნოდარი, ეს ორი უძლიერესი შემოქმედებითი ენერგია განაპირობებდა თეატრში სარეპერტუარო პოლიტიკას.

ცისანას ქონდა უძლიერესი მხატვრულ-შემოქმედებითი ინტუიცია, ნიჭი, უშეცდომოდ დაუფლებოდა საოპერო პარტიტურას...”

ლამარა გოგლიჩიძე

თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი

-„ცისანა ტატიშვილი დღესდღეობით უმაღლესი კლასის დრამატული სოპრანოა, ეს არის მომღერალი, რომელიც ალტის სიღრმეებს წვდება, აფრქვევს ვნებასა და ექსპრესიას, სითბოს, რის გამოც კაცს სუნთქვა გეკერის. შეიძლება მხოლოდ განცვიფრება გამოიწვიოს იმან, თუ როგორ გადადის მისი ხმა ზღვარზე მისული ფორტისიმოდან ლუფტპაუზის გარეშე საოცრად ნაზ პიანისიმოში. ცისანა ტატიშვილი ხმას უმაღლეს დონეზე ფლობს...“.

ზაალბრუკენ-ცაიტუნგ, 1977წ.

-„ბრწყინვალე, არაჩვეულებრივი ხმა! აქ დიდი ხანია აღარ მოგვისმენია ისეთი ხმა, რომელსაც ფლობს ცისანა ტატიშვილი... ნამდვილ შტურმს გავდა ზაალბრუკენელი მსმენელის შეძახილები სპექტაკლის შემდეგ, რომელიც ეკუთვნოდა ქართველ სოპრანოს, ცისანა ტატიშვილს“.

ზაალბრუკენ - ცაიტუნგ, 1978წ

-„ახალი „აიდა“ „კომიშე ოპერის“ სცენაზე, გამოირჩევა თანამედროვე, ინოვაციური მიგნებებით, საოპერო ჟანრისთვის აბსოლუტურად უცხო, მაგრამ საინტერესო მახასიათებლებით. ბერლინის პრესა ბევრ საინტერესო სტატიას უძღვნის ამ დადგმას, რომელშიც მონაწილეობდნენ სხვადასხვა ქვეყნის მომღერლები. განსაკუთრებული წარმატება, გამორჩეულად მქუხარე ოვაციები მიუძღვნეს ცისანა ტატიშვილს, აიდას პარტიის შემსრულებელს. ქარიზმატულ მომღერალს, მშვენიერსა და მომხიბვლელ სოპრანოს“.

ბერლინი- 13 მარტი.

-„ცისანა ტატიშვილის შეუდარებელი, წარმატებული, ძლიერად და თანაბრად მჟღერი ხმა, თავისებური არტისტული საშემსრულებლო მანერა, ვ. ფელზენშტაინისეულ „აიდას“ დადგმაში - ყველაფერი ეს

უნიკალური თვისებებია, რაც ესოდენ აუცილებელია აიდას როლის განხორციელებისთვის“.

„მეტროპოლიტენ-ოპერას“ მიმოხილვა, 1969-1970წ.

-„ჩვენი საუკუნე მდიდარია საშემსრულებლო ტალანტებით, მაგრამ ის, რისი მოწმენიც აქ გავხდით, მართლაც გასაოცარია. უმაღლესი, მსოფლიო კლასის ხელოვნება გამოამჟღავნა სოპრანო ცისანა ტატიშვილმა“.

ბერლინი 1970წ.

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ РСФСР
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ОРДЕНА ЛЕНИНА АКАДЕМИЧЕСКИЙ
ТЕАТР
Оперы и балета
ИМЕНИ С.М.КИРОВА

29
ПОНЕДЕЛЬНИК 29 МАРТА 1976 г.
(вечер)

ПИКОВАЯ ДАМА
П. И. ЧАЙКОВСКИЙ

Опера в 3-х действиях, 7 картин

ПАРТИИ ИСПОЛНЯТ:

ЦИСАНА ТАТИШВИЛИ — ДАМА
АЛЕКСАНДР ВОРОШИЛО — КОМАНДИР
ВАДИМ НАЛЕНТЬЕВ — КОМАНДИР

Начало спектакля в 19 час 30 мин. Окончание спектакля в 23 часа 10 мин.

როგორც დღესასწაულზე, ისე მიეშურებოდნენ ცისანა ტატიშვილის კონცერტებზე, ვოკალური ხელოვნების თავყანისმცემლები. იგი, ბუნებით საოპერო მომღერალია- მასშტაბურად მოაზროვნე ხელოვანი, რომელიც უხვი ფერებით ძერწავს თავის სცენიურ სახეებს. მისი მოსმენისას ვგრძნობთ, რომ მისთვის, როგორც შემოქმედისთვის, ასევე ახლობელი და სისხლხორცეულია სხვა გამომსახველობითი შესაძლებლობები- ნაირგვარი, შედარებით რბილი ტემბრული ფერები, დეტალების ფილიგრანული დამუშავება, რაც ასე მნიშვნელოვანია ამ ჟანრის საშემსრულებლო კულტურისთვის. გამჭვირვალე პიანისიმო თანდათანობით აზვირთებული ზღვის ტალღასავით იკრებს ძალას და ერთი შეხედვით თითქოს თვალუწვდენელ მწვერვალებს იპყრობს...

ცისანა ტატიშვილის ხმა და შესრულება საჭიროებს შესაბამის მუსიკალურ თანხლებას... ამ მხრივ მართლაც გამოირჩევიან უნიჭიერესი პიანისტი ქალბატონი ნანა დიმიტრიადი და შესანიშნავი მუსიკოსი ვაჟა ჩაჩავა. ეს ადამიანები მომღერალს შემოქმედებითი წვის, ემოციური მუხტის სრულიად გამოვლენის საშუალებას აძლევდნენ, რაც ხელს უწყობდა კონცერტების წარმატებას.

-„ცისანა ტატიშვილი ქართული საოპერო თეატრის ბრწყინ-
ვალე ვარსკვლავია. იშვიათი სილამაზის ხმა, განუმეორებელი
ტემბრი და შესანიშნავი გარეგნობა. ჩვენ, თბილისში ერთად ბევრი
გვიმუშავია. მერე მე, მოსკოვში გადავედი სამუშაოდ, მაგრამ სა-
კონცერტო გამოსვლები მაინც გრძელდებოდა. 1979 წელს, ცისანა
და ნოდარ ანდლულაძე, ჩეხოსლოვაკიაში მიიწვიეს ერთი თვით
გასტროლებზე. პრადიდან, ამ ერთი თვის განმავლობაში, ყოველ
დღე მანქანით დავყავდით სხვადასხვა ქალაქებში. პროგრამაში
იყო, როგორც სოლო ნომრები, ასევე ღუეტები ოპერებიდან. ყველ-
გან ჰქონდათ დიდი წარმატება. ბერლინში, ქართული კულტურის
ფარგლებში გამართულ კონცერტებშიც ძალიან დიდი წარმატებით
მღეროდა ორივე მომღერალი. მოსკოვში გამართული კონცერტის
შემდეგ კი, ჟურნალი „სოვეტსკაია მუსიკა“ წერდა... “საინტერე-
სოდ შედგენილი პროგრამის პირველ ნაწილში ჟღერდა ქართველი
და რუსი კომპოზიტორების ნაწარმოებები, მეორე ნაწილში დასავ-
ლეთ ევროპული მუსიკა. თავისებური შეჯიბრი, გარდაიქმნებოდა
თანაბარუფლებიან თანამშრომლობაში, რაც არტისტებს ხელს
უწყობდა, გამოემჟღავნებინათ გემოვნება, გარდასახვის ოსტა-
ტობა, სტილის შეგრძნება, რომ აღარაფერი ვთქვათ ანსამბლურ
ხარისხზე და ვოკალური ტექნიკის ოსტატობაზე...” დაუვიწყარია
ცისანა ტატიშვილის შექმნილი სახეები- სანტუცა, ტოსკა, ლეონო-
რა, სენტა, ამელია, ეთერი...

ელენა ობრაზცოვამ, ერთხელ, თავის სტუდენტებს მოასმენინა
ცისანა ტატიშვილის ჩანაწერები და კითხვა დაუსვა - ვინ მღე-
რისო? ყველამ ერთხმად გამოხატა აღტაცება ხმისა და ოსტატობის
მიმართ... ზოგმა უპასუხა, ალბათ რენატა ტეპალდიაო...!”

ვაჟა ჩაჩავა

მოსკოვის კონსერვატორიის პროფესორი

- ც.ტ. „თავს ბედნიერ ადამიანად ვთვლი, რომ ჩვენი დროის გამოჩენილ, ყველა დიდ, მე ვიტყვოდი, ვირტუოზ კონცერტმეისტერებთან მიმუშავია. ვაჟა ჩაჩავასთან და ნანა ღიმიტრიადისთან ყოველთვის თანაბრად ვინაწილებდი წარმატებას.

ეს ადამიანები ჩემი შემოქმედების დასაწყის ეტაპზე შევიძინე და მას შემდეგ მუდამ ერთგულად მიდგანან გვერდით. ვენდობი როგორც მეგობრებს, პარტნიორებს. მათი პროფესიონალიზმი, ოსტატობა, მაიმედებდა და მუდმივი გამარჯვებების საფუძველს მძლევდა...

ვაჟა ჩაჩავა შესანიშნავი პიროვნებაა, დახვეწილი, უაღრესად მუსიკალური, შრომისმოყვარე ადამიანი, ინტელიგენტი, დიდი მასშტაბისა და შემოქმედებითი ფანტაზიის ხელოვანი. იგი იყო ჩემი პირველი კონცერტმეისტერი. ჩვენ ერთმანეთი კონსერვატორიაში გავიცანით და დავმეგობრდით. კონსერვატორიას რომ ვამთავრებდი, მან დამიკრა სახელმწიფო გამოცდაზე, სადაც წარმატებით ვიმდერე. მერე თეატრში მივედი. იქ ერთად ვიმუშავეთ დონა ანას პარტიაზე (მოცარტის „ღონ ჟუანი“). უამრავი საკონცერტო რეპერტუარი, ურთულესი ქართული, რუსული თუ ევროპული ნაწარმოებების შესრულების დროს, ადგილობრივ თუ ევროპულ სცენებზე, ვაჟასთან ერთად თავს წარმოუდგენლად მშვიდად ვგრძნობდი...

ვოკალისტის წარმატებისთვის, რომ განმსაზღვრელია კონცერტმეისტერის გაწაფულობა და კომპეტენტურობა, ამას ხშირად აღნიშნავდა ჩემი მშობლიური თეატრის დეკლამოსილი, ძალიან გამოცდილი კონცერტმეისტერი, დიდი და ბრძენი ქალბატონი ტატიანა დუნენკო. იგი მზრუნველი, თბილი და მოწესრიგებული, მრავალმხრივი ნიჭის ადამიანი იყო. მის თვალწინ ვიზრდებოდი, ვვალბდებოდი და მისგან ვსწავლობდი ბევრ საინტერესო პროფესიულ ნიუანსს, რაც აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს არტისტმა სცენაზე გასვლის წინ, ამათუიმ სპექტაკლში თუ კონცერტის დროს. ქალბატონ ტატიანასთან მოვააშხადე მთელი რიგი საოპერო პარტიები, ხშირად ერთად გამოვდიოდით ყველა დიდ და მნიშვნელოვან კონცერტებში.

მართლა ძალიან განებივრებული ვიყავი ამ მხრივ. თამამად შემძლია ვთქვა, რომ ყველა სახელოვან კონცერტმეისტერთან მიმუშავია. ნანა დიმიტრიადის მხოლოდ სახელის აღნიშვნაა საკმარისი, რომ თვალწინ წარმომიდგება ჩვენი ტრიუმფალური გამოსვლები მსმენელით სავსე დარბაზებში... ლონდონში, პალერმოში, ვენაში, კვიპროსზე, სტოკჰოლმში, კიევში, ათენში, მოსკოვსა და პეტერბურგში... ათწლეულების მანძილზე გრძელდება ჩვენი ურთიერთობა და სამაგალითო მეგობრობა. ბრწყინვალე კონცერტმეისტერია, გემოვნებიანი, ძალიან არტისტული, მგრძობიარე და თამამი, გენეტიკურად სრულყოფილი შემოქმედებითი და პიროვნული თვისებებით მდიდარი ადამიანი. იგი უდიდესი მუსიკოსი და მისაბაძი პიროვნებაა.

ახალგაზრდა მომღერალი ვიყავი, თეატრში ახალი მისული, მაგრამ რამოდენიმე საოპერო პარტიას უკვე ვფლობდი, როცა მე და ნუგეშა მესხმა, კონსერვატორიის დიდ დარბაზში, სოლო კონცერტი გაგმართეთ. საოცარი ადამიანია, დაულალავი, უპრეტენზიო, ფაქიზი და სათნო, მიმღობი, შესანიშნავი მუსიკოსი და პიანისტი, რომელიც პარტნიორზე ფიქრობს მუშაობის პროცესში. ნუგეშა ყველა კარგი თვისებით არის შეძკული, დამშვენებული საოცარი სილამაზით, პროფესიული და პიროვნული სიმდიდრის სიუხვით.

80-იან წლებში, შვეხვი ქალბატონ ტატიანა ღუნენკოს ნამოწაფარს, ახალგაზრდა, მაგრამ საკმაოდ ჭკვიან და ნიჭიერ, მოწესრიგებულ და დისციპლინირებულ კონცერტმეისტერს, ვიქტორია ჩაპლინსკაიას. მასთან, ჩემი კარიერის ბოლომდე ვიმუშავე. იგი მშვენიერი საკონცერტმეისტერო მონაცემების მუსიკოსად ჩამოყალიბდა და თეატრში ახალ თაობასთან დღესაც ნაყოფიერად მუშაობს.

სიამოვნებით აღვნიშნავ, რომ ბედი მწყალობდა დირიჟორებთან მუშაობის მხრევაც, როგორც თბილისში, მოსკოვში ან პეტერბურგში, ასევე ევროპაში. უპირველეს ყოვლისა, დავასახელებ ჯანსუდ კახიძეს - ეს ადამიანი ფენომენი იყო. გენიალური მანესტრო. დახუნძლული ყველა საუკეთესო მონაცემით, დირიჟორისთვის აუცილებელი პათოსით, მძინიდველობით, არტისტულობით, ქარიზმატულობით, გამომსახველი ხელით, ინტუიციით და ინტერპრეტაციის საოცარი

უნართ. ჯანსუდი, საერთაშორისო კლასის დირიჟორი იყო. ყოველი მისი ჟესტი, ინდივიდუალური და ძალიან მტკიცე, მოხდენილი...

მსოფლიოში, თითხე ჩამოსათვლელია ისეთი დირიჟორები, როგორც იყო ოდისეი დიმიტრიადი. ბატონი ოდისეის, აქტიურ, ცოცხალ, ემოციურ, ნათელი ინტონაციის, ზუსტი და სუფთა ჟღერადობის ორკესტრთან მუშაობა, მომღერლისთვის განუსაზღვრელი წარმატების მომტანი იყო... ჩვენს თეატრში იყვნენ მაღალი რანგის დირიჟორები, რომლებიც თავიანთი პროფესიონალიზმით უტოლდებოდნენ საგასტროლოდ აქ ჩამოსულ მანკსტროებს. მაგალითად - გივი აზმაიფარაშვილი. იგი ნამდვილი საოპერო დირიჟორი იყო, შესანიშნავად გრძნობდა და ფლობდა ოპერის პარტიტურას, მუსიკალურ-დრამატურგიულ ფასეულობებს და უნაკლოდ უძღვებოდა სპექტაკლებს. ვახტანგ ფალიაშვილს, დიდმ მირცხულავას, თამაზ ჯაფარიძეს, რეზო ტაკიძეს წუნს ვერ უპოვიდით... შესანიშნავი დასი იყო, ბრწყინვალე მომღერლები, ორკესტრი, პომპეზური გუნდი, ხარისხიანი ხმებით დაკომპლექტებული.

აბა წარმოიდგინეთ, პეტრე ამირანაშვილთან ერთად სიმღერა რამხელა სიხარულია ახალგაზრდა მომღერლისთვის. მე ბედნიერი ვარ, რომ მქონდა საშუალება ვყოფილიყავი მისი პარტნიორი. გამიჭირდება გადმოვცე ის შთაბეჭდილება, რაც დაგროვილი მაქვს დავით გამრეკელზე.

მასთან ერთად, მის საიუბილეო კონცერტში ვიმღერე. მას ისეთი ბგერა და ენერჯია ჰქონდა, რომ სცენაზე მის გვერდით ყველა დაიკარგებოდა, თუ ვოკალურად და არტისტულად მომღერალი მაღალ დონეზე არ იყო მომზადებული. ყოველთვის მემახსოვრება მისი მხარდაჭერა, როგორც პარტნიორის და უფროსი კოლეგის.

დაუეწიყარია ასევე ბათუ კრავეიშვილთან ნამღერი სპექტაკლები. ის ბრწყინვალე მომღერალი იყო და ადამიანური კეთილშობილებით დამამახსოვრა თავი.

ჩვენს თეატრში, იმ დროს, მე-20 საუკუნის საუკეთესო ხმები და მომღერლები მოღვაწეობდნენ. ხშირად მახსენდება რევაზ კაკაბაძე და ჩვენი გასტროლები მოსკოვში. ოპერა “ტრუბადურზე”, “ დიდ თეატრის” დარბაზი მსმენელს ვერ იტევდა. როგორც კი, მოსკოვის

ქუჩებში, გამოიფინა აფიშები, რომლებიც იუწყებოდნენ თბილისის საოპერო დასის გასტროლს, რამდენიმე დღეში ბილეთები მთლიანად გაიყიდა. სრული ანშლავით ჩაიარა სპექტაკლმა. მე, ნოდარ ანდლულაძემ, რეზო კაკაბაძემ და თამარ გურგენიძემ ვიმღერეთ. ახლაც კი ყურში ჩამესმის მქუხარე ტაშის ხმა, რომელმაც თითქოს ქარბორბალასავით მრავალჯერ გადაურბინა ადამიანებით სავსე ყოვლისმნახველ „დიდი თეატრის“ დარბაზს. სპექტაკლის ბოლოს, მსახიობთა შესასვლელთან, ათასობით გულშემატკივარი დაგეხვდა, მანქანამდე მისვლის საშუალებას არ გვაძლევდნენ, ხელით გვეხებოდნენ, გვეფერებოდნენ, კომპლიმენტებს გვეუბნებოდნენ, ჩვენს სახელებს სკანდირებდნენ.

„ტრუბადურში“, „ბალ-მასკარადში“, „ტოსკაში“, „აიდაში“... არაერთხელ მიმღერია ჩემი თეატრის სახელოვან ბარიტონებთან-ელდარ გეწაძესთან, ანზორ შომახიასთან, ჯემალ მდივანთან, ვანო კოკოლიასთან. ხარისხიანი ხმები, ოსტატობა, არტისტიზმი, სცენიური კულტურა, თავაზიანობა და ჯენლტმენური თვისებები მათ უფრო მიმზიდველებს ხდიდა...

ყოველთვის მახარებდა ჩემი კოლეგების წარმატებები. ნოდარ ანდლულაძის ხმის მოსმენისთანავე უმართავი ხდებოდა მსმენელი. ტაშით ხვდებოდნენ სცენაზე მის გამოჩენას. იშვიათად, რომ ადამიანს ერთნაირად ამშვენებდეს ძვირფასი ხმა, განუმეორებელი გარეგნობა, ინტელექტი.

ნოდარი ყველა ამ თვისებით ელვარებდა და აიძულებდა მსმენელს სულგანაბულებს ესმინათ მისთვის. ეს ხელეწიფება მხოლოდ დიდ არტისტებს.

სწორედ ჭეშმარიტი არტისტი და უბადლო ვოკალისტი იყო ზურაბ ანჯაფარიძე, ჩემი ლეგენდარული გერმანი, რადამესი, აბესალომი. ნამდვილი სახალხო მომღერალი და დრამატული მონაცემების არტისტი. იგი იყო “დიდი თეატრის” პირველი საყრდენი ტენორი, სახე, რომელიც მსოფლიოს წამყვან სცენებზე წარმოადგენდა ამ თეატრის პრესტიჟს. მეც ხშირად მიწევდა იქ სიმღერა. მშობლიური თეატრივით მიყვარდა “მარინის თეატრიც”. დასიც კეთილგანწყობილი იყო ჩემს მიმართ და ღირეჟციაც. ბევრჯერ

შემოუთავაზებით გადავსულიყავი იქ, მაგრამ თავი შევიკავე- კლი-
მატური პირობების გამო... „ღიდი თეატრის” ხელმძღვანელობამაც
დააყენა საკითხი მოსკოვში ჩემი გადაყვანისა, მეც ვფიქრობდი და
თუ შესაბამისი რეპერტუარი იქნებოდა დავთანხმდებოდი. თუმცა,
ჩემს წინააღმდეგ ადამიანების აგრესიული ჯგუფი მოქმედებდა,
საკმაოდ აქტიურად და თანაც აშკარად, მოურიდებლად მიშლიდნენ
ხელს. მათთვის მთავარი იყო, მე „ღიდი თეატრის” დასში არ ვყო-
ფილიყავი. მერე, უკვე მე თვითონ ვთქვი უარი. მგლების ხროვაში
მარტო, ვერაფრით შევძლებდი თავის დაცვას. ბუნებით არ ვარ
მებრძოლი, ვინც მიცნობს, დამიდასტურებს, რომ მშვიდი, კეთილმ-
ოსურნე ბუნების, უკონფლიქტო ადამიანი ვარ და არ მომწონს დაძ-
აბული ურთიერთობები. არ მჩვევია კოლეგებთან უსიამოვნებები.
ჩემი საქმის, შესაძლებლობების, შემოქმედების მეტი, არაფერი
მაინტერესებდა. თეატრალური ინტრიგების მსხვერპლი ხშირად
ვყოფილვარ, მაგრამ ინიციატორი არა. სწორედ ინტრიგებსა და ამ
ინტრიგებით გამოწვეულ გართულებულ ურთიერთობებს ავარიდე
თავი და მერე აღარც განმიხილავს ეს საკითხი. პრი- მაღონობა
არასოდეს მიოცნებია, ამის ამბიცია არასოდეს მქონია. ამ სახელს
ხალხი გვარქმევს და უნდა გავუფრთხილდე. პრემიერების უცვ-
ლელი შემსრულებლის სტატუსი, იმას არ ნიშნავს, პატივი არ სცე
ღირსეულს, უკეთესი მონაცემების მოძღვრალს, საკუთარ კოლეგას,
გარშემომყოფთ... გაუმართლებელია, ხელი შეუშალო ადამიანს
პროფესიულ საქმიანობაში. ბევრი სირთულე, გულისტკენა მქო-
ნია, მაგრამ ეს კომპენსირდებოდა უამრავი სიხარულით, ხალხის
სიყვარულით და ამით გამოწვეული დაღებითი ემოციებით.

ერთ-ერთ მოძღვრალს, გალინა ვიშნევსკაიას უთქვამს თავის-
დროზე- „ვიდრე მე ამ თეატრში ვარ, ცისანა ტატიშვილის ფეხი
ამ სცენაზე ვერ დადგებაო”. როცა ის წავიდა საბჭოთა კავშირი-
დან, „ღიდი თეატრში” იმ პერიოდში „აიდა” დაიდგა. პრიმა-ღონა,
რომელმაც ქვეყანა დატოვა და საცხოვრებლად უცხოეთში დარ-
ჩა, ცოტა ხანში აღარავის გახსენებია და მაშინვე დამიკავშირდა
„ღიდი თეატრის” ადმინისტრაციას, მთხოვეს „აიდას” პრემიერებ-
ში მიმელო მონაწილეობა. ორ კვირაში სამი სპექტაკლი ვიმდერე.

პრესა ტრადიციულად იუწყებოდა-„ ცისანა ტატიშვილის აიღამ, სპექტაკლს მნიშვნელოვანი წარმატება მოუტანა...”

მოსკოვში ბევრჯერ მიმდებარა ზურაბ სოტკილაეასთან. ის საოპერო სცენის მეტრია, დიდი ავტორიტეტი. მახსოვს, სვეტებიან დარბაზში სოლო-კონცერტი გამართა, რომელშიც მისი სურვილით მივიღე მონაწილეობა. ჩემს ბიოგრაფიაში ის გამოსვლა, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეპიზოდია. „ბალ-მასკარადში”, „ტოსკაში”, „სოფლის პატიოსნებაში”, „ტრუბადურში” ზურაბ სოტკილაეა სასურველი პარტნიორი იყო.

მსოფლიოს ბევრი წამყვანი თეატრი ისურვებდა თეიმურაზ გუგუშვილის და ალექსანდრე ზომერიკისნაირ ხმებსა და შემსრულებლებს. შესანიშნავი ვოკალური მონაცემების მუსიკოსები არიან. პროფესიულმა ალლომ, ხმის ექსპრესიამ, სხარტმა მუსიკალურმა აზროვნებამ, სრულმა დიაპაზონმა, ტექნიკამ და ვოკალურმა კანტილენამ მათ ჩვენი თეატრის გამორჩეულ სოლისტ-მომღერალთა გვერდით მიუჩინა ადგილი. ბევრჯერ ვყოფილვარ მათი წარმატებების მოწმე ჩვენშიც და უცხოეთშიც.

ალეკო ზომერიკმა შესანიშნავი ორგანიზატორული ნიჭიც გამოავლინა, როცა მისი დიდი ძალისხმევით ბათუმში ჩამოყალიბდა ოპერის დასი.

იღებოდა საინტერესო სპექტაკლები, შედეგები. სხვათაშორის, „აიდას” საპრემიერო დადგმაში მეც შევასრულე ამნერისის პარტია.

თბილისის ოპერის თეატრის მნიშვნელოვან ძალას წარმოადგენდნენ იმერი კავსაძე, ვახტანგ გლუნჩაძე, თენგიზ ზაალიშვილი (რომელსაც ახალგაზრდობაში ვანო სარაჯიშვილს ადარებდნენ), ანზორ ფიოლია, ენრიკო ჩიხლაძე, ლადო კანდელაკი, რეზო გორგიძე...

ქვეყნის არცერთ წამყვან თეატრს არ ყოლია მედეა ამირანაშვილისნაირი სოპრანო. მედიკო ბრწყინვალე არტისტი და ვოკალისტი იყო. ჩვენ ერთად „დონ კარლოსში” და „ლოენგრინში” ვიმღერეთ. ის სპექტაკლები, სანახაობრივად და მუსიკალური თვალსაზრისით ნამდვილად განუმეორებელი იყო. ჩვენს დასში იყო

ლამარა ჭყონია, რომელმაც დასამახსოვრებელი სახეები შექმნა საოპერო სცენაზე. ბრწყინავდა ნათელა ტულუში, თავისი მშვენიერი ხმითა და გარეგნობით. აგრეთვე თამარ თაქთაქიშვილი, ძალიან არტისტული, შესანიშნავად განვითარებული მაღალი რეგისტრით. მთავარ პარტიებს მღეროდა დინა ჯიბაძე, რომელიც მერე კამერულ ჟანრში შეუდგა მოღვაწეობას და დიდი წარმატება ჰქონდა. ოლღა კუხნეცოვა, ნათელა მკერვალიძე, მაია თომაძე, მილა ბოგატელო, ლიანა კალმახელიძე, მარიცა მაღლაფერიძე, შზია დავითაშვილი, გაიანე დოლიძე... რომელი ერთი ჩამოვთვალო. მერე უკვე თეატრში მოვიდა ახალი თაობა, იანო ალიბეგაშვილი და თამარ ჯავახიშვილი, სახელგანთქმული მომღერლები, რომლებიც აძემად მსოფლიოს წამყვან სცენებს იპყრობენ და ალამაზებენ. ქალთა შემადგენლობით ყოველთვის ძლიერი იყო ჩემი მშობლიური თეატრი. თამარ გურგენიძის და მანანა ეგაძის საოპერო პერსონაჟები დიდი ხანი ემახსოვრება თბილისელ მსმენელს. ელზა გარსევანიშვილი, ლიანა ღვედაშვილიც გამოირჩეოდნენ მეცო სოპრანოთა შორის. მართლა უნიკალური დასი იყო, თეატრი, სადაც მღეროდნენ თენგიზ მუშკუდიანი, პაატა ბურჭულაძე, შუშანია, საერთაშორისო კლასის ბანები. ლამაზი, თბილი, არისტოკრატიული ტემბრის, სავსე, ძლიერი ხმებით.

აი, ასეთ დასთან უწევდა მუშაობა ასევე დიდი სახელის რეჟისორებს. მე პირადად, მიმუშავია ინოვაციების მოყვარულ, უნიჭიერეს ადამიანებთან, ძალიან საინტერესო და ესთეტიურ რეჟისორებთან გურამ მელივასთან, რობერტ სტურუასთან, მიხეილ თუმანიშვილთან, გიგა ლორთქიფანიძესთან. ვიმუშავე დიდ მაესტროსთან, დოდო ალექსიძესთან, გიზო ჟორდანიასთან. თითოეული მათგანი თავისი საქმის მეტრია, დიდი პროფესიონალი, ქართული კულტურის წარჩინებული წარმომადგენელი და მოამაგე.

საინტერესო რეჟისორული ნამუშევრები, ვიტყვოდი ნიმუშები, მომღერალთა ძლიერი შემადგენლობა, თბილისის ოპერის მნიშვნელოვანი წარმატებების გარანტი იყო ყოველთვის.”

**ჯ. პუჩინი - „ტოსკა“
ალეკო ხომერიკი და ცისანა ტატიშვილი**

-„ქალბატონ ცისანა ტატიშვილზე, მის ხელოვნებაზე საუბარი, ჩემთვის ძალზე სასიამოვნო და ამავე დროს საპასუხისმგებლო საქმეა. თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთი ულამაზესი ხმა, შესანიშნავი გარეგნობა, რომელიც გასხვივოსნებული იყო შინაგანი ელვარებით, არტისტიზმითა და ღიღი ტემპერამენტით.

ცისანა ტატიშვილი, ერთნაირად ფლობს სასიმღერო ფორტესა და პიანოს. მაღალ რეგისტრში კი ხმა იძენს მეტალის ელვარებას,

რომელიც ოსტატურად გადაყავს თითქმის ჰეროიკულ ჟღერადობაში. მაგრამ აქაც ხმა ინარჩუნებს საოცრად ლამაზ შეფერილობას, რაც განცვიფრებას იწვევს, როგორც ჩვენში, ისე დანარჩენი მსოფლიოს საოპერო თუ საკონცერტო სცენებზე. ეს ხმა, ერთხელ მაინც თუ მოისმინა ვინმემ, არასოდეს დაავიწყდება და დარჩება უიშვიათეს მოგონებად. ქ-ნ ცისანას ვოკალი და განუმეორებელი შესრულება, ამა თუ იმ ოპერაში ან კონცერტის დროს, ჩემის აზრით არის ეტალონი საოპერო მომღერლის შესაძლებლობისა. მე ბევრი მომისმენია დიდი მომღერალი, ბევრთან მიმღერია მსოფლიო სცენებზე, მაგრამ როდესაც ცისანა ტატიშვილთან ვმღეროდი, ვღებულობდი ისეთ სიამოვნებას ამ განუმეორებელი ხმისგან, რაც ალბათ ჩემს დარჩენილ ცხოვრებაში ტკბილ მოგონებად დარჩება. მეამაყება, რომ ვიყავი ქალბატონი ცისანას ბოლო პარტნიორი საოპერო სცენაზე. ვიყავი მისი კავარადოსი, დონ კარლოსი, მანრიკო, აბესალომი, რადამესი და სხვა... “

ალეკო ხომერიკი

საქართველოს სახალხო არტისტი

ოდისეი დიმიტრიადი და ცისანა ტატიშვილი (მოსკოვი)

-,ბუნებაში არსებობენ ხმები, რომლებიც ერთბაშად გატყვევებენ თავისი არაჩვეულებრივი ტემბრით, ღრმად იჭრებიან შენს სულში, ხან გეაღერებიან, ხან გაღელვებენ და გრძნობ, როგორ ხვდები სამუდამოდ მის ტყვეობაში. მე, შვეიცარე ეს ხმა და არა მხოლოდ ხმა!

ცისანა ტატიშვილი შესანიშნავი მომღერალი და პიროვნებაა. სიკეთით, გულითაღობით, მეგობრული სიტბოთი აღვსილი კო-

ლეგა, რაც სამწუხაროდ არც თუ ხშირი შემთხვევაა. ურთიერთობაში ის ყოველთვის თავისუფალი და სასიამოვნოა. ცისანამ, განკვლო არაჩვეულებრივი ვოკალური სკოლა. მისი მასწავლებლები იყვნენ გ. ქართველიშვილი და დ. მჭედლიძე. მაგრამ ჭეშმარიტი შემოქმედებითი გაფურჩქვნის ხანა მის ცხოვრებაში დაიწყო ნოდარ ანდლულაძესთან – შესანიშნავ მომღერალთან და პედაგოგთან. თანამშრომლობისა და ურთიერთობის დროს, ნ. ანდლულაძემ შეძლო ცისანას ვოკალური და მხატვრული ნიჭის ყოველმხრივ გამლა-განვითარება. მათი ერთობლივი გამოსვლები ვერდის, პუჩინის, მასკანის ოპერებში მუსიკალური ცხოვრების მოვლენა იყო. გერმანიაში, ფელეხენშტეინთან, ისინი, მონაწილეობდნენ ვერდის „აიდაში“. გენიალურმა რეჟისორმა, ცისანას მიანიჭა უპირატესობა აიდას პარტიის 100 შემსრულებელთა შორის.

თვალწინ მიდგას მისი აიდას, ტოსკას, სანტუცას, სენტას, თამა-

რის, ეთერის სახეები, ხოლო სალომე, რ. შტრაუსის ამავე სახელწოდების ოპერაში, არაჩვეულებრივ ღირიჟორთან ჯ. კახიძესთან ერთად, საერთაშორისო მოვლენა იყო არამხოლოდ თბილისისთვის, არამედ მოსკოვის მუსიკალური ცხოვრებისთვისაც.

მე ბედნიერი ვარ, რომ ჩემი ხანგრძლივი ცხოვრების გარკვეულ მონაკვეთში, ცისანასთან ვიყავი დაკავშირებული. ჩვენ ბევრსა და წარმატებით ვმოგზაურობდით კონცერტებით. შემოვიარეთ მრავალი ქვეყანა. ეს გასტროლები დაუვიწყარია, რადგან ყველგან დიდი წარმატება და სიხარული განგვიცდია. ცისანა ნამდვილი პრიმადონა იყო, თუმცა, პრიმა დონას ხასიათის გარეშე. შესაძლოა უფრო დიდ წარმატებებში მას ამანაც შეუშალა ხელი.

ელისო ვირსალაძემ ერთ შემოდგომაზე თავისი ფესტივალისთვის იტალიელი იმპრესარიო ჩამოიყვანა. ერთად თელავში ჩავედით და იქ გააცნო ცისანა. ინსტრუმენტთან დავეჯექი, ცისანამ ჯოკონდას არია იმღერა. გაცეცხლებული წამოხტა ფეხზე იტალიელი იმპრესარიო, მივიდა ცისანასთან და უთხრა:-, თქვენი ხმა ადამიანმა ცოცხალი შესრულებით უნდა ისმინოს, რომ აღიქვას მთელი თავისი სიდიადით”.

ასეთ კომპლიმენტებს ცისანა ტატიშვილს, სადაც არ უნდა ჩავსულიყავით ყველგან ეუბნებოდნენ. არ დამავიწყდება ქალბატონი დევისის აღფრთოვანება, როცა ლონდონში ჩვენს კონცერტზე ცისანას ხმა მოისმინა. დევისი მეცენატი ქალია, რომელმაც თავის დროზე დომინგო, კაბალიე და კარერასი გამოიყვანა ასპარეზზე... და ნანობდა ცოტა ადრე ვერ შეხვდა ცისანას, რომ მისთვისაც შეეწყო ხელი საერთაშორისო სცენებზე გამოსვაში”.

ნანა დიმიტრიადი

თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი

ო. თაქთაქიშვილი - „მოვარის მოტაცება“
ცისანა ტატიშვილი და ელდარ გეჯაძე

-„ვთქვა, რომ ცისანა ტატიშვილი ქართული ვოკალური ხელოვნების უბრწყინვალესი წარმომადგენელია, ეს ყველამ იცის. ვთქვა, რომ ლამაზი, მოძიბლავი ქალბატონია და მისი დარი გარეგნობის ადამიანი სანთლით საძებარია, ამას ყველა ხედავს. ვთქვა, რომ მსოფლიოში ერთ-ერთი ულამაზესი, უძლიერესი, უძლიერესი ხმის პატრონია, ესაც ყველამ იცის. ქართულს რომ კარგად ცეკვავს, ესაც ბევრმა იცის...

მე დავამატებ მხოლოდ იმას, რომ ცისანა არის უერთგულესი

მეგობარი, როგორც ცხოვრებაში, ასევე სცენაზე. ბედნიერი ვარ, რომ მრავალი წელი ვიყავი მისი პარტნიორი, როგორც მშობლიური, ისე ევროპული თეატრების სცენებზე. გვქონდა წარმატებები და მას, როგორც საკუთარი, ისე უხაროდა პარტნიორის გამარჯვება.

მრავალი სპექტაკლი გვიმღერია ერთად, მაგრამ მე გამოვეყოფდი მათ შორის ორს, რომლებიც პირველად სრულდებოდა ქართულ სცენაზე. ესენი იყო: - ო.თაქთაქიშვილის „მთვარის მოტაცება“ და პროკოფიევის „ცეცხლოვანი ანგელოზი“. მახსენდება დადგმის პროცესი, დამქანცველი რეპეტიციები, რომლებიც მოითხოვდა უხარმაზარ ენერჯიას. მთელი შემადგენლობის თავდაუზოგავმა შრომამ ბრწყინვალე შედეგი გამოიღო. ქართულმა საოპერო თეატრმა მიიღო თამარისა და რენატას უბადლო სახეები. სწორედ ეს მაძლევს უფლებას მოგმართო: - ჩემო თამარ, ჩემო რენატა, იხარე და იბედნიერე. შენი თარაში, შენი რუპრეხტი.”

ელდარ გეწაძე

საქართველოს სახალხო არტისტი, თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი

-„სახელმა მიკარნახა, რომ ხმაა თვით ცისანა, ლაჟვარდოვანი ცასავით მდიდარი ფერებით, ღრმა, სავსე ტონებით. ხმა, რომელიც არასოდეს დაგტოვებს გულგრილს მისი მღელვარე სილამაზის გამო, რომელიც გამოირჩევა მხოლოდ მისთვის მახასიათებელი სინატიფით და დრამატიზმით. ხმა, რომელშიც შერწყმულია ტემბრის სითბო, ცრემლიც და ნაპერწკალიც, გულში ჩამწვდომი ღირიზმიც და ტემპერამენტიც. იგი კამერული სიმღერის ინტიმურობასთან ერთად თავისუფლად იტევს საოპერო მასშტაბის გაქანებას.

ამოდენა სიმდიდრეს განკარგავს მისი კეთილშობილი ნატურა, პიროვნული სიმაღლე-მოკლებული ყოფითი დამკვიდრების მცდელობებს.

ცისანა სცენისთვის საჩუქარია გარეგნულადაც. ეფექტური, მომაჯადოებელი. მართლაც იშვიათობაა ხმისა და გარეგნობის

ასეთი შერწყმა. გაიხსენეთ, როგორი ვოკალურ-ემოციური პალიტრა და ფსიქოლოგიური წვდომა უჩვენებია მოცარტის ღონა ანა-დან რ. შტრაუსის სალომეა-მდე.

ბედნიერებად ვთვლი ჩემს შემოქმედებით ურთიერთობას ცისანასთან. ჩემმა უსაყვარლესმა პედაგოგმა ქალბატონმა ტატიანა ღუნენკომ მონდომა ჩვენი დაკავშირება, მას აწუხებდა ჩემი შემოქმედებითი პასიურობა. მოხდა ისე, რომ კონსერვატორიის დიდ დარბაზში დ. ანდლუაძის ხსოვნისადმი მიძღვნილ კონცერტში თანხლება უნდა გამეწია ცისანასა და ნოდარ ანდლუაძისთვის, მასკანის ცნობილ დუეტში „სოფლის პატიოსნებიდან“.

ამ სფეროში ძალიან მწირი გამოცდილება მქონდა, არ ვიცოდა ძალამ ჩამიყვანა ბოლომდე, ჩემი ურთულესი პარტიაც საკმარისი იყო უგონო მღელვარებისთვის. ამ ორ ტიტან მომღერალს თვინიერად ვერ აჰყვებოდი, მუსიკის საოცრად მაღალი ძაბვის და ვოკალისტების გაქანების და ტემპერამენტის გამო, ისინი პირდაპირ მწვერვალებზე დაჰქროდნენ. ამ წუთების უნიკალური განცდით თავგანწირული მხოლოდ მხურვალე აპლოდისმენტების დროს გამოვერკვიე და ვიფიქრე, ღმერთო, როგორც ჩანს გადავრჩი...

1980 წელს ცისანას ქონდა სოლო კონცერტი, აკომპანიმენტს მე ვუწევდი. ხშირი რეპეტიციების დროს თავს ვიჭერდი იმაში, თუ როგორ მოჯადოვებული ვუსმენდი და როგორ ვიხიბლებოდი მისი

პიროვნული უბრალოებით - ბევრისთვის მუდამ უცხო დარჩა ამ ალტაცების შეგრძნება!

კონცერტის პროგრამა მოიცავდა სხვადასხვა ეპოქის, სტილის რეპერტუარს-ძველი კლასიკოსები: სკარლატი, ვივალდი, მოცარტი, ვერდი, მასკანი, პუჩინი, ედგარი, ჩილეა და მთელ ამ თავბრუდამხვევ მუსიკალურ სივრცეში ცისანა თვითონ ბრწყინავდა თუ გარეგნულად, თუ წამლექავი, გამანადგურებელი სილამაზის ხმით.

კონცერტის ბოლოს, ავანსცენაზე, კონცერტმეისტერის დეაწლის აღსანიშნავად ხელი ამაწვინა, რაზეც ბიძინა კვერნაძემ ქათინაურები დაგვირიგა:- „ისე იდექით სცენაზე, როგორც ტურისტი ქართლის დელასთანო“, რითიც ხაზი გაუსვა ერთის ეფემერულობას, ხოლო მეორეს მარადიულობას!”

ნესტან (ნუგეშა) მესხი

თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი

- „შეუძლებელია ემოციებს მოერიო, როდესაც ცისანა ტატიშვილზე საუბრობ, მის ხმას ისმენ ან სპექტაკლებს იხსენებ. მე მას

პლანეტის მომდერალი შევარქვი, გლობუსის დედოფალი... ცისანას ფანტასტიკური ხმა და არტისტიზმი მთელს მიწიერ სფეროს დაიპყრობდა. სიამაყე და დიდი სიხარულია, რომ ის არის ჩვენი ეროვნული განძი, ასეთი მისაწვდომი და ძვირფასი და მაინც ის რჩება მსოფლიოს ერთ ერთ უმშვენიერეს ხმად... ჯანსუღ კახიძე ამბობდა-

ბიძინა კვერნაძე და ცისანა ტატიშვილი

„პოლონეთში ერთ-ერთი გასტროლის დროს „აიდა“ ისე იმღერა, რომ საღირსი-ჟორო ჯოხი აღტაცებისგან ხელიდან გამივარდაო”.

ჩემო ცისანა, ცოტა გვიან რომ დაბადებულყავი, საქართველო ქვეყნიერების თვალი იქნებოდა...”

ბიძინა კვერნაძე

კომპოზიტორი, საქართველოს სახალხო არტისტი

- ცისანა ტატიშვილი, პირველი ქართველი მომღერალი ქალია, რომელიც პირადად ვაგნერის შვილიშვილმა, 1978 წელს მიიწვია „ბაირეთის საოპერო ფესტივალზე“. უდიდესი გერმანელი კომპოზიტორის, რ. ვაგნერის სახელის უკვლავსაყოფად, ეს ფესტივალი ბაირეთში ყოველ ზაფხულს იმართება, რომელშიც მსოფლიოს ყოველი მხარიდან ვაგნერის მუსიკის საუკეთესო შემსრულებლები იყრიან თავს. ფესტივალზე ვაგნერის მუსიკა სრულდება, მაგრამ გამონაკლისის სახით ქალბატონ ცისანას რ. შტრაუსის „სალომე“ უნდა ემღერა. ადგილობრივი პრესა უნიკალურ რეცენზიებს აქვეყნებდა და ეპითეტებით ამკობდა სახელოვანი ქართველი სოპრანოს ოსტატობას და წინასწარ იუწყებოდა, რომ ფესტივალის ერთ-ერთი მარგალიტი ისიც იქნებოდა სხვა მონაწილეებს შორის.

გერმანულ პრესაში გამოჩნდა ცნობილი ჟურნალისტისა და თეორეტიკოსის, ალბერტ პეტერ ბიცის რეცენზია: - „მაყურებლით გადაჭედული დარბაზი, დიდხანს ზეიმობდა ვაგნერის „მფრინავი ჰოლანდიელის“ უპრეცედენტო წარმატებას. ხანგრძლივი ტაში, პირველყოვლისა მიმართული იყო ჩვენი სტუმრისადმი. ცისანა ტატიშვილს ბრავოს ყვირილით, ოვაციებითა და უამრავი ყვავილით ესალმებოდა პუბლიკა. სენტას ურთულესი პარტია, ცისანა ტატიშვილს ნამღერი აქვს თბილისის ოპერაში, როცა ჰერმან ვედკინდმა, დირიჟორ ზ. კოლერთან ერთად დადგა ეს ნაწარმოები. შემდეგ საარლანდის საოპერო თეატრში შედგა დიდი საოპერო ზეიმი მისი მონაწილეობით, შობის პირველ დღეს. იგი ფლობს უნატიფეს ფრაზირებას, მისი ხმის დრამატულმა გამოძახველობამ დაატყვევა

მსმენელი.... მოუთმენლად ველით ცისანა ტატიშვილს ბაირეთში, რომ დაამშვენოს და უფრო მნიშვნელოვანი გახადოს ჩვენი ფესტივალი...”. ქალბატონი ცისანა, ელოდებოდა ფესტივალზე გამგზავრებას და სჯეროდა, რომ კიდევ მეტ აღიარებას მოუტანდა მშობლიურ თეატრს, მაგრამ ისევ „გოს კონცერტის” უსამართლობამ შეუშალა ხელი ფესტივალში მონაწილეებისთვის. უფრო კონკრეტულად კი ის მოხდა, რომ მის მაგივრად ბაირეთში „დიდი თეატრის” სოლისტი გაუშვეს. ქალბატონი ცისანა კი ფრანკფურტში გაემგზავრა ჯ. პუჩინის „ტოსკას” შესასრულებლად...

სახელმოხვეჭილი და საკმაოდ ავტორიტეტული მუსიკალური კრიტიკოსების ნაშრომები, პროფესიულ პაექრობას ემსგავსებოდა, იმდენად დიდი მონღომებით, ვრცლად და ამომწურავად განიხილავდნენ ცისანა ტატიშვილის პროფესიონალიზმს და დამოკიდებულებას საოპერო ლიტერატურისადმი.

ჯ. პუჩინი - „ტოსკა“
ნოდარ ანდლულაძე და ცისანა ტატიშვილი

- „გოეთემ თქვა- ადამიანის ისტორია არის მისი ხასიათი. მას მეტის მიღწევა შეეძლო შემოქმედებით ასპარეზზე, მაგრამ კეთილშობილი ხასიათის გამო მყუდროდ ცხოვრება ერჩივნა. როცა ხარდიდი ოსტატი, უფლება არ გაქვს იყო დამთმობი. ცისანა კი საოცრად ხელგაშლილი, კეთილი ადამიანია, მას არასოდეს შურდა სხვისი და არც კოლეგებისთვის შეუშლია ოდესმე ხელი, მისი პარტიები ეძღვრათ. პირიქით, ყველას ეუბნებოდა, თუ შეძლებთ იძღვრეთო.

ცისანას პორტრეტი ოპერის თეატრში უნდა გამოიფინოს და როცა იქ ახალი თაობის მსმენელი მივა, ნახოს, რომ არსებობს ცისანა ტატიშვილი და მოისმინოს მასზე საინტერესო ისტორიები.”

დინა ჯიტაუა

საქართველოს დამსახურებული არტისტი

**ჯ. ვერდი - „ბალ-მასკარადი“
ზურაბ სოტკილავა და ცისანა ტატიშვილი**

საუცხოო ვოკალური მონაცემებისა და სიმღერის საუკეთესო სკოლის შეხამებამ, ცისანა ტატიშვილს შეუზღუდავი სარეპერტუარო შესაძლებლობები მისცა. ყოველ პარტიას მომღერალი მღელვარებით და პასუხისმგებლობით ეკიდებოდა. ისე, როგორც პირველ გამოსვლას პუბლიკის წინაშე. მისი თითოეული როლი დასრულებული სახეა, დიდი შთამბეჭდავი ძალის მხატვრული პორტრეტი, რომელიც ექსპრესიითა და მრავალწახნაგოვნებით გამოიჩენება. განსაცვიფრებელია პარტიების ვოკალური და სცენიური ნახაზის ორიგინალურობა, მომღერლის სრული სასიმღერო და აქტიორული თავისუფლება. ერთ ერთ საზღვარგარეთულ გაზეთში კი ვკითხულობთ: - „ცისანა ტატიშვილს არ სჭირდება თეატრალური კოსტიუმები და დეკორაციები. იგი უამისოდაც ატყვევებს მსმენელს“. ლონდონური პრესა კი 1991 წელს წერდა: - „აი, შედგა თბილისის საოპერო თეატრის სოლისტის, დრამატული სოპრანოს, ცისანა ტატიშვილის დებიუტი, მომღერლისა, რომელიც მოსკოვის, ბერლინის და კიდევ ვინ მოთვლის რამდენი საოპერო სცენის სასურველი სტუმარია. მისმა ხავერდოვანმა ხმამ ის ხმები გაგვახსენა, რომლებსაც მიჩვეული ვიყავით წარსული თაობის საუკეთესო მომღერლების მოსმენისას“.

ცისანა ტატიშვილის ყოველი შესტი, ღრმად არის გამართლებული სახის განვითარების ლოდიკით, სცენიური სიტუაციით. მის გმირებს აერთიანებს მისივე პიროვნება, შესრულების მისეული მანერა, ხმის ფართო ჟღერადობა, თბილი ფრაზირება, გრძნობა, ტემბრის სილამაზე... მისთვის უცხოა იოლი, გარეგნულად ეფექტური გადაწყვეტილება, თავისი გმირების ხასიათს, სახეს, ელგანტურობას, ქცევის ჩვევებს, იგი ეძებს და პოულობს პარტიის მუსიკალურ დახასიათებაში, ამიტომ ის არის დამატყვევებელი პერსონაჟი სცენაზე, რომელიც დიდ ესთეტიურ სიამოვნებას გვანიჭებს მსმენელს...

უნდა აღინიშნოს, რომ არანაკლებ საინტერესოა ცისანა ტატიშვილის საკონცერტო მოღვაწეობა, აქ ჩანს მისი ნიჭის ახალი დეტალები, გამდიდრებული ვოკალური ოსტატობა. კამერული მუსიკის შესრულებაშიც გამოიკვეთა აზრიანი და სერიოზული

მუსიკოსის თვისებები, რომლის ემოციურობა დახვეწილ ოსტატობასთან არის შერწყმული. ქალბატონ ცისანას სოლო კონცერტების პროგრამაში ხშირად შეაქვს თავისი საყვარელი ავტორების, ვერდის, პუჩინის, მასკანის, პონკიელის, რახმანინოვის, მაჭავარიანის, ჩაიკოვსკის, თაქთაქიშვილის ნაწარმოებები...

„სიმღერა ჩემი სიყვარული და სიხარულია, ჩემი შრომა და ბედნიერებაა...“, აღნიშნავს მომღერალი.

მთავარი პარტიები ვერდის „აიდაში“, „ღონ კარლოსში“, „ტრუბადურში“, „ბალ მასკარადში“, „ოტელოში“, პუჩინის „ტოსკაში“, შტრაუსის „სალომეში“, მასკანის „სოფლის პატიოსნებაში“, მოცარტის „ღონ ჟუანში“, ჩაიკოვსკის „პიკის ქალში“... თანდათან ძლიერდება, ძალებს იკრეფს, დრამატურგიულად ვითარდება, როგორც კი ცისანა ტატიშვილი სცენაზე გამოჩნდება. იგი მაგიურად ზემოქმედებს დარბაზზე, დირიჟორზე, პარტნიორებზე. თითქოს მისი გმირების ირგვლივ იკრიბება სპექტაკლის ყველა დრამატურგიული კვანძი. ნიჭიერი მომღერალი დრამის ნამდვილი ცენტრია და მოულოდნელად ჩვენ ვისმენთ სპექტაკლებს ებოლიზზე, ამელიაზე, აიდაზე, ლეონორაზე, დონა ანაზე, ლიზაზე, სანტუცაზე, დეზდემონაზე, ტოსკაზე, სენტაზე, ჰერტრუდაზე, სალომეზე... თითქოს მოქმედებას აჩერებს ტაში, რომელიც არიების შემდეგ იქუხებს ხოლმე. ერთ სუნთქვაზე შესრულებული არიები დიდ გრძნობებსა და ვნებებს იტევს. კონცენტრირებულად ვლინდება ქალბატონი ცისანას უნიკალური, ღვთით ნაბოძები ნიჭი, საოცრად ჯანსაღი, მძლავრი, მშვენიერი ტემბრალური სილამაზის ხმა და სტიქიური ტემპერამენტი ამა თუ იმ ოპერის პარტიტურაში...

ჯ. ვერდი - „ღონ კარლოსი“ - ებოლი

-„მე, ფაქტობრივად ოპერის თეატრში გავიზარდე და მის კედლებში გაიარა ჩემი ბავშვობისა და სტუდენტობის წლებმა. ვერასოდეს დავივიწყებ იმ შეგრძნებებს, რაც თქვენს სიმღერას ჩემთვის მოუნიჭებია. თქვენი შესანიშნავი გარეგნობა, უბადლო არტისტიზმი, საოცარი ტემპერამენტი, სცენის ხიბლი თუ შესრულების მანერა, ჩემში ყოველთვის ალტაცებას იწვევდა. ჩვენს ოჯახში, თქვენი, როგორც საუკეთესო ქართველი სოპრანოს კულტი იყო.

ჩემი არც ისე ხანმოკლე კარიერის მანძილზე, მსოფლიოს თითქმის ყველა წამყვან თეატრში მიწვევს გამოსვლა, ამით იმის თქმა მინდა, რომ დღევანდელი იმის ვეებერთელა დარბაზებში, როგორიცაა „მეტროპოლიტენ ოპერა“, „კოვენტ გარდენი“, „ლა სკალა“, პარიზისა თუ ვენის თეატრები, ვერსად მოვისმინე თქვენ-

ნაირი უნიკალური დრამატული სოპრანო, განა იმიტომ, რომ ვერ წავაწყდი, უბრალოდ აღარ არსებობენ.

ცნობილია, რომ საოპერო წრეებში, თქვენს ხმას ტემბრალურად და ჟღერადობით დიდ იტალიელ სოპრანოს, რენატა ტებალდის აღარებენ. ვიცით, რომ ტებალდის ხმა, საოპერო სამყაროში სილამაზის ეტალონადაა აღიარებული. სამწუხაროდ, საბჭოთა რეალობამ თქვენ ხელი შეგიშალათ საერთაშორისო აღიარებაში, თორემ ისტორია თქვენს სახელს იგივე რენატა ტებალდის, მონსერატ კაბალიეს, მირელა ფრენის და სხვა დიდი მომღერლების გვერდით მიუჩენდა ადგილს.

თბილისის ოპერის წინ გახსნილი ვარსკვლავი, ვერც მნიშვნელობით და ვერც სიკაშკაშით ნამდვილად ვერ შეედრება იმ ორიგინალ ვარსკვლავს, რასაც ცისანა ტატიშვილი ჰქვია...”

თამარ ჯავახიშვილი(ივერი)

– „როგორი საქებარი სიტყვებიც არ უნდა ვთქვა, როგორი ხოტბაც არ უნდა შევასხა ცისანა ტატიშვილის შემოქმედებას საკმარისი მაინც არ იქნება.

უდიდესი გულისტკივილით მინდა ვთქვა, რომ ქალბატონი ცისანას მოღვაწეობა იმ პერიოდს დაემთხვა, როცა ქვეყანა ჩაკეტილი იყო. ჩემის ღრმა რწმენით, მისი რანგისა და მასშტაბის მომღერალი, ისეთივე ცნობილი უნდა ყოფილიყო ჩვენს პლანეტაზე, როგორც მარია კალასი...

ჩემო ცისანა, ჩვენი ქვეყნის საოპერო ხელოვნების ისტორიაში შენი სახელი დარჩება როგორც ყველა დროის ჭეშმარიტად განუმეორებელი პრიმა ღონა და საოპერო სცენის საოცრება...”

მანანა დოიჯაშვილი

საქართველოს სახალხო არტისტი, თბილისის კონსერვატორიის რექტორი

ც.ტ. - „ მოსკოვში კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში მე და ნანა დიმიტრიადიმ სოლო კონცერტი გავმართეთ. მრავალფეროვანი პროგრამა გექონდა, ევროპული, რუსული, ქართული მუსიკა. უამრავი მსმენელი მოვიდა, ხშირად გამოვდიოდით სწორედ იმ დარბაზში და გულშემატკივრის სიმცირეს არ ვუჩიოდით, მათ არასოდეს გამოპარვიათ ჩვენი მოსკოვური გასტროლი და მუდამ მოდიოდნენ კონცერტებზე. იმ დღესაც ბევრი ადამიანი მოვიდა, მათ შორის იყო საქართველოს საკონსულოს ხელმძღვანელი ნოდარ მეძმარიაშვილი. კონცერტის მსვლელობის დროს დარბაზში მყოფთ ვატყობდი კმაყოფილებას, რაც მეტ სტიმულსა და სურვილს მიჩენდა მიმენიჭებინა მათთვის სიამოვნება. ბისზე შესრულებული რამდენიმე ნაწარმოების შემდეგ როგორც იქნა შევედით მე და ნანა კულისებში და ჩვენთვის მოულოდნელად იქ დაგვხვდა ჩვენი კონსული. მოგვილოცა, გახარებული იყო ჩვენი წარმატებით და მითხრა: - „ ქალბატონო ცისანა, ხვალ ბატონ ღემიჩევიტან გაქვს შეხვედრა დანიშნული”. ღემიჩევი საბჭოთა კავშირის კულტურის მინისტრი იყო და მანამდე იგი პირისპირ არასოდეს მყავდა ნანახი. შეუტყია, რომ კონცერტი მქონდა, თვითონ ვერ მოახერხა მოსვლა და კონსულს დაავალა, ვსტუმრებოდი მას. მართლაც მეორე დღესვე სასტუმროში გამომიგზავნეს მანქანა და მივედი სამინისტროში. ბატონი ღემიჩევი თავის კაბინეტში მელოდა. მღივანმა აუწყა, რომ მივედი და შემეყვანა მასთან. არაჩვეულებრივი ადამიანი იყო და ძალიან თბილად მიმიღო. მოიბოდიშა დაკავებული გრაფიკის გამო, რომ ვერ დაესწრო კონცერტს და მისაყვედურა, რატომ ვარიდებდი თავს მასთან საქმიან ვიზიტებს. მითხრა: - „ თქვენი თანამემამულეები ხშირად მოდიან ჩემთან თავიანთი უკეთესი შემოქმედებითი გეგმებისთვის, თქვენ კი რატომღაც თავს იკავებთ და ამით თქვენს კარიერას აზიანებთ. ჩემი ქალიშვილიც ვოკალისტია, თქვენი დიდი თავყანისმცემელი და მისგან ვიცი, თუ რამხელა პოტენციალის მომღერალი ბრძანდებით, მე ხელს შეგიწყობთ, რომ უკეთ გაგიცნოთ მსოფლიოში”: - თქვა და აიღო ტელეფონის ყურმილი. თურმე რეკავდა „გოს-კონცერტი“-ს ღირეჟტორთან. მოპასუხე მხარესთან საუბრით მივხვდი, როცა მას უთხრა- თქვენთან ახლა მოვა ცისანა

ტატიშვილი და მიეცით საუკეთესო ქვეყნები საგასტროლოდო. ბოლოს, დამემშვიდობა და მისურვა მეტი წარმატება, მე კი გავემშურე „გოს-კონცერტი“-ს ოფისში.

სხვათაშორის, ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანთან უფრო ადვილად შევიდოდა ადამიანი, ვიდრე „გოს-კონცერტ“-ის დირექტორთან, მაგრამ, იქ რომ მივედი, მეგობრული შეხვედრა მომიწყო, ღიმილიანი საღმით მიმიღო. დაიბარა სხვადასხვა განყოფილებების ხელმძღვანელები, რომლებიც კურირებდნენ ამათუიმ მომღერლის გასტროლს კონკრეტულ ქვეყნებში. დამიღეს სია, რომ ამომერჩია, როგორც კაპიტალისტური, ისე სოციალისტური ქვეყნები და როცა მოვხაზე, სადაც მოვაწვობდი ტურნეებს, დირექტორმა ნახევრად ხუმრობით მითხრა: - „შესანიშნავი გემოვნება გქონია“-თო. ნათქვამზე ვუპასუხე, რომ მოწყურებული ვიყავი ხშირ გასვლას იმ კონკრეტულ ქვეყნებში, რაც შემოხაზული მქონდა და ჩემი სითამამე, ერთბაშად მიძელო ეს სიამოვნება, სწორედ ამით იყო გამოწვეული...

ერთი სიტყვით, გახარებულმა დავტოვე იქაურობა და წამოვედი იმ იმედით, რომ უახლოეს დღეებში დამირეკავდნენ და შემატყობინებდნენ პირველი გასტროლის პირობებს. თუმცა, სამწუხაროდ, ორ კვირაში გავიგე, რომ მინისტრი დემიჩევი დაკავებული თანამდებობიდან გაუთავისუფლებიათ, მე კი დაგვძილი გასტროლები ისევ შემიმცირეს. ცხადია, ეს იმ ადამიანების ერთი ნაწილის გააქტიურებით მოხდა, ვისაც ხასიათს უფუჭებდა ჩემი უკეთესი სასიძღერო მონაცემები. მათი წინააღმდეგობა და ხელისშემშლელი ეპიზოდები ჩემს ცხოვრებაში უხვად იყო...!!!

მეტსაც გეტყვით: - გერმანიაში დირიჟორმა კიოლერმა გამართა გალა-კონცერტი და მიიწვია მსოფლიოში გამოჩენილი მომღერლები, (ერთ-ერთი ბირგიტ ნილსონი იყო). თბილისიდან მე ჩავედი. რეპეტიციის დროს თეატრში კბილის ტკივილმა შემაწუხა და დასაამებლად გამაყუჩებელი გამიკეთეს, რამაც ხმაზე ცუდად იმოქმედა. მოახლოვდა ჩემი გასვლის დრო. „შტააც ოპერას“ წამყვან ბარიტონთან „ტრუბადურიდან“ დუეტი უნდა მეძღერა, მაგრამ ხმა არ დამემორჩილა. აღმფოთებულმა ვოკალისტმა მაშინვე შეწყვიტა

მაესტრო კიოლერი და ცისანა ტატიშვილი

სიმღერა და ღირიჟორს უსაყველურა- უფლება არ გქონდათ, ასეთი მეგა-ვარსკვლავების შემადგენლობაში შემოგყვანათ ეს სუსტი მომღერალი. კიოლერმა გაიღიმა, გაჩუმდა, იცოდა ჩემი შესაძლებლობები და დარწმუნებული იყო, რომ კონცერტში ღირსეულად ვაჩვენებდი თავს პუბლიკას. ამიტომ აღელვებულ ბარიტონს მშვიდად უპასუხა: - „ნუ დელავთ, საკონცერტო პროგრამა შეიცვლება, დუეტი არ შესრულდება, თქვენ იმღერებთ დი ლუნასა და ტონიოს, ცისანა კი ტოსკასა და სანტუცას არიებს-ო“.

მეორე დღეს კონცერტში მართლაც ისე ვიმღერე, რომ აღფრთოვანებული ადამიანები დარბაზში ფეხებს აბაკუნებდნენ, ჰაერში კოსტუმებს აფრიალებდნენ. ის სოლისტი მომღერლები კი, ვინც რეპეტიციაზე ირონიულად მიმხერდნენ, შერცხვენილები კულისებში გაუჩინარდნენ.

კონცერტის ბოლოს ფარდა რომ დაეშვა, ჩემთან ერთად სცენაზე დარჩა მხოლოდ ორი მომღერალი, ერთი ამერიკელი სოპრანო, ხოლო მეორე ავსტრიელი კოლორატურა, რომელიც მოვიდა ჩემ-

თან და გულწრფელად მომილოცა წარმატება. მითხრა:-, გარდა იმისა, რომ ვარ მომღერალი და პედაგოგი, ვარ ასევე დიდი მანსტროს, ჰერბერტ ფონ კარაიანის მეგობარი, მისი ნდობით აღჭურვილი პირი. იგი, ახლა „ტრუბადურს“ დგამს და ეძებს ლეონორას შემსრულებელს, დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენი სოპრანოს მოსმენა მას ასიამოვნებს და გაახარებს, შევთავაზებ, რომ აუცილებლად მოგისმინოთ”.

გავიდა ხანი და მოგვიანებით გავიგე, რომ კარაიანის პრეს-სამდივნო მართლაც დაკავშირებია „გოს-კონცერტს“ და მოუთხოვიათ ჩავსულიყავი ზაალცბურგში მანსტროსთან შესახვედრად. თუმცა, მოსკოვიდან ასეთი პასუხი მიუღიათ- „ციხანა ტატიშვილი ამაჟამად ქვეყანაში არ იმყოფება, იგი საგასტროლოდაა, სამაგიეროდ შეგვიძლია „დიდი თეატრის“ ერთ-ერთი გამორჩეული მომღერალი, მილაშკინა შესთავაზოთ“, რაზეც კარაიანის სამდივნოს კატეგორიული უარი განუცხადებია... აი, ასე არ მიმართლებდა ხშირად, ეს ალბათ ჩემი ბედისწერა იყო...

თუმცა, ჩემმა პროფესიამ საშუალება მომცა, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში გამეცნო კულტურის გამორჩეული მოღვაწეები, მეთანამშრომლა და დავმეგობრებოდი მათ. სულ ვაკვირდებოდი ტალანტებს, ბევრ მკვეთრ მოვლენას ხელოვნებაში და უფროდაუფრო ვრწმუნდებოდი, რომ ქართული სამემსრულებლო ხელოვნება ფასდაუდებელი და გამორჩეულია. ქართველი მუსიკოსები-არტისტები, საერთაშორისო ასპარეზზე ყოველთვის ნიმნავდა პროფესიულ ოსტატობას, უმაღლეს კლასს...

საბედნიეროდ, პუბლიკაც მიჩვეული იყო თეატრში სიარულს. ტრადიცია იყო მათთვის ყველა პრემიერაზე მოსვლა, ამა თუ იმ შემსრულებლის მოსმენა და მხარდაჭერა. ყოველი ახალი მოვლენა ოპერის თეატრში, ახალი წარმოდგენა, მსმენელით სავსე დარბაზში იმართებოდა, მნიშვნელობა არ ჰქონდა სად ვიქნებოდით, აქ, თუ სახლვარგარეთ. ჩვენც ხალისი გვქონდა, როცა ფარდა აიწეოდა და დავინახავდით მსმენელით სავსე დარბაზს...

ჩემი შემოქმედების მნიშვნელოვანი პერიოდი იყო, როცა თბილისის ოპერის თეატრში ვიმღერე რ. შტრაუსის „სალომეა“. საბჭოთა

კავშირში პირველად აქ დაიდგა „სალომეა“ და საბჭოთა პუბლიკის ინტერესი ამ დრამატული ფორმის სიმფონიის მიმართ, რომელშიც სალომეს ხმა მრავალმხედრად, გიგანტურ ორკესტრში აღმასივით უნდა ბრწყინავდეს, არ განელებულა მანამ, ვიდრე მე ამ სპექტაკლში ვმღეროდი...

სალომეას სახის შტრიხები საოცრად იყო შეხამებული მუსიკაში, ხოლო მუსიკა და სალომეს ხასიათი ორმაგად შთამბეჭდავი გამოჩნდა გურამ მელივას დადგმაში. გივი ორჯონიკიძის, გურამ მელივას და ჯანსუღ კახიძის თამაში გადაწყვეტილება, დაეწოთ მუშაობა და დაედგათ შტრაუსის „სალომეა“, სენსაციური მოვლენა იყო იმ პერიოდის მუსიკალურ ცხოვრებაში.. სალომეს ურთულესი პარტია 1983 წელს თბილისში ვიმღერე, მოგვიანებით პრემიერა მოსკოვშიც გაიმართა. ორივე ქალაქში დიდი გამოხმაურება ქონდა წარმოდგენებს.

საბჭოთა კავშირში პირველი სალომეა ვიყავი და ჩემს მოსასმენად თაყვანისმცემლები პეტერბურგიდან და რუსეთის სხვა ქალაქებიდან ჩამოდიოდნენ. ქუჩებში აფიშების გამოფენიდან რამ-

მოსკოვი - „სალომეას“ პრემიერის შემდეგ:
ნიკიტინა, სოტკილავა, გურგენიძე, კოზლოვსკი, ტატიშვილი

დენიმე საათში იყიდებოდა ბილეთები. ადგილობრივი და უცხოელი მუსიკისმცოდნეები თავიანთ ნაშრომებში საქებარ სიტყვებს არ იშურებდნენ ღირიჭორის, დამდგმელი რეჟისორის და ცხადია, სალომეს პარტიის შემსრულებლის მიმართ”.

- რ. შტრაუსის „სალომეა“, ექსპრესიონისტული სტილის გიგანტური ვოკალურ-სიმფონიური პოემაა, ადამიანის გრძნობათა მოზღვავებაზე. აქ ყველაფერს მუსიკის ექსპრესია საზღვრავს და არა მინიმუმამდე დაფვანილი გმირების სამოქმედო ასპარეზი, მაგრამ ცისანა ტატიშვილის სალომე სრულიად ახალი მოვლენა იყო ქართულ საოპერო სცენაზე. მსგავსი ფსიქოლოგიური სიღრმის, სირთულის, ექსპრესიისა და სიმფონიური მასშტაბის პარტია არცერთი თაობის ქართველ მომღერალს არ შეუსრულებია... გ. მალერს უთქვამს - „სალომეა“ სოცრად გენიალური ქმნილება... აქ უზარმაზარი ნავის ქვეშ ვულკანი, მიწისქვეშა ცეცხლი გიზგიზებს და არა უბრალოდ ფოიერვერკი...” როგორც ქალბატონი მანანა ახმეტელი და უცხოელი მუსიკისმცოდნეები აღნიშნავენ - „ცისანა ტატიშვილის სალომეას სული მართლაც ვულკანურ ენერგიას აფრქვევდა...”, „ზღვარდაუდებელია ცისანა ტატიშვილის ხმის შესაძლებლობები, იგი „სატანის ქნარს” ჰგავს, ორკესტრის სიძლიერესა და ფერთა სიუხვეს რომ ეჯიბრება და შარავანდედად ეფინება...

ერთიმეორეზე უკეთესი კრიტიკა იწერებოდა „სალომეა“-ს საპრემიერო დღეებში, მაგრამ მხოლოდ რამდენიმე ამონარიდს მოუყარე თავი ამ წიგნში.

გაზეთი „კომუნისტი“ წერდა - „მისი ხმის დიაპაზონი, მოქნილობა, სილამაზე, დინამიკა და ინტონირების ოსტატობა „სალომეაში“ ახალ ხატოვან თვისებებს იძენს. ეს პარტია ქართველი მომღერლის შემოქმედების მწვერვალია, სადამდეც იგი გერმანელ რეჟისორთან, ვ. ფელზენშტაინთან „აიდაზე“ მუშაობის გამოცდილებამ და შემდეგ ვაგნერის ოპერებში ორტრუდასა და სენტას პარტიებში შეძენილმა ახალმა თვისებებმა მიიყვანა. იგი გნუსხავს, გაოცებს და გაღელვებს...”

- „ამ სპექტაკლით თქვენ ყველგან, თვით ყველაზე მომთხონი აუდიტორიის წინაშე შეგიძლიათ დაიცვათ თქვენი თეატრისა და ქვეყნის პრესტიჟი. სალომეს პარტიის შესრულება ხომ გმირობაა, მით უფრო ისეთ მაღალ დონეზე, რომელსაც აღწევს ცისანა ტატიშვილი. მას შესანიშნავი ხმა აქვს, საოცარი გამომსახველობით მღერის, გასაკვირი ოსტატობით ფლობს თავის ხელოვნებას...”

მოსკოვი: გაზეთი „პრაედა“

- „დირიჟორ ლაზარევისეული „სალომეას“ მხატვრული ჩანაფიქრი, თითქოს მიმართული იყო ცნობილი სალომეებისადმი-ბირგიტ ნილსონის, მონსერატ კაბალიეს და ქართველი ცისანა ტატიშვილისადმი, რომლებიც ცნობილნი არიან უზადო ძაღმოსილუბითა და ხმის სილამაზით, ფერთა უჩვეულო დახვეწილობით.”

მარინა ნესტივა, „მუსიკალური აკადემია“, 1993

- „ვიცილი რა, რომ ცისანასნაირი ტიტანი უნდა მდგარიყო სცენაზე, მეორე ტიტანიც-ჯანსუღ კახიძე, საორკესტრო ორმოდან ავიყვანე ზევით”, იხსენებს გურამ მელივა, „სალომეა“-ს ტრიუმფირატის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წევრი.

ოსკარ უაილდის დრამის მიხედვით შექმნილ ამ ერთ აქტიან საოპერო სტრუქტურის პოემური ტიპის ნაწარმოებს, რომელიც ეყრდნობა პროზაულ ტექსტს, თავის დროზე დიდი სკანდალი და მითქმა-მოთქმა მოჰყვა. რა თქმა უნდა იმ მიზეზით, რომ მისი სიუჟეტი ნასესხებია „ახალი აღთქმიდან”. თუმცა, ეს ვნებათაღელვა თანდათანობით მინელდა, რადგან ადვილი მისახვედრი იყო, რომ უაილდის ვერსია თავისი არსით ნევროსტენიის ფენომენის გამოკვლევა უფრო იყო, ვიდრე ბიბლიური დრამა.

გურამ მელივას რეჟისორულმა ფანტაზიამ კი მთლიანად შთანთქა მწერლის პირველადი ჩანაფიქრი, შესძინა მას ნათელი, ამალღებული აზრი სიმძაფრისა და აქტუალურობის შენარჩუნებით. ხოლო ცისანა ტატიშვილისა და ჯანსუღ კახიძის საშემსრულებლო ტანდემმა საერთაშორისო აღნიშვნა დაიმსახურა. ქართველი სალომესთვის სახოტბო სიტყვებს არ იშურებდნენ გამოჩენილი მუსიკოს-შემსრულებლები. ცისანა ტატიშვილის საშუალებით საერთაშორისო ასპარეზზე კიდევ ერთხელ აღმოჩნდა ქართული საოპერო თეატრი და სამაგალითო, მისაბადი და სასურველი გახდა ბევრი, საკმაოდ მნიშვნელოვანი წარსულის სახელოვანი თეატრისთვის თუ შემსრულებლისთვის...

- „დღევანდელ შეხვედრაზე მეტისმეტად რთულია კრიტიკოსის როლი და თბილისის ოპერის მიერ წარმოდგენილი სპექტაკლის განხილვა. „სალომე“ პირველ რიგში დირიჟორია და სალომეს პარტიის შემსრულებელი მომღერალი. თუ ეს დუეტი არ შედგა, მაშინ არ შედგება ეს ოპერა. ჯ. კახიძემ და ცისანა ტატიშვილმა შტრაუსის მუსიკა ისეთ მწვერვალზე აიყვანეს რომ თავს განადგურებულად ვგრძნობდი... მშვენიერია ცისანა

ტატიშვილის სალომე! მომღერალი აჯადოვებს მსმენელს თავისი ფილიგრანული ოსტატობით”

ნ. პოლიაკოვა

რუსეთის მუსიკალური საზოგადოების მუსიკალური თეატრების სექციის ხელმძღვანელი, კრიტიკოსი

- „განცვიფრებული ვარ ცისანა ტატიშვილის ხელოვნებით. მე დიდი ხანია თვალს ვადევნებ ამ შესანიშნავი მომღერლის განვითარებას, ყოველთვის ვესწრები მის კონცერტებსა და სპექტაკლებს პეტერბურგში და მოხიბლული ვარ მისით, მაგრამ სალომეს პარტია მან განსაკუთრებულ სიმაღლეზე აიყვანა. საოცრად ძღერის პიანოს და რაოდენ საჭიროა ეს ამ ოპერაში. ეს სპექტაკლი ჩინებულია მუსიკალური შესრულების მხრივ.“

მ. ბიალიკი

მუსიკისმცოდნე (პეტერბურგი)

- „ცისანა ხშირად მღერის ისეთ კონცერტებში, სადაც საბჭოთა კავშირის საუკეთესო მომღერლები არიან თავმოყრილნი. მსმენელთ-
ან ერთად, ჩვენც სულგანაბულნი ვუსმენთ მის სიმღერას, ელვარებს,
ბრწყინავს, საოცრად ზემოქმედებს ეს ხმა დარბაზზე, ჩვენზე, მის
კოლეგებზე და გულშემატკივრებზე. მე მიყვარს იგი, როგორც ადა-
მიანი. მას დიდი მეგობრობა შეუძლია, მიყვარს მისი უიშვიათესი,
ულამაზესი ხმა, რომელსაც ხშირად ვუსმენ და არ მომბეზრდება,
ენით გამოუთქმელ სიამოვნებას ვიღებ. საქართველოს ჰყავს ცისანა,
ასეთ მომღერლებს კი სიცოცხლეშივე უდგავენ ძეგლებს... იგი ნამდ-
ვილი პრიმა დონაა, პრიმა დონისთვის დამახასიათებელი საუკეთესო
თვისებებით, უნივერსალური შემოქმედებითი პოტენციალით. მას არ
ახასიათებს ამპარტავნება, ქედმაღლობა... პატივს ვცემ მის სისა-
დავეს, კეთილშობილ და პატრიოტულ ბუნებას.

ცისანა დიდი არტისტია, რომლის მსგავსსაც მსოფლიოს დიდ
სცენებზე იშვიათად ნახავთ...”.

მერი ნაკაშიძე

საქართველოს სახალხო არტისტი

ელენა ობრაზცოვა და ცისანა ტატიშვილი

- „ცისანა ტატიშვილი ღვთაებრივი მომღერალია. ბედნიერი ვარ რომ მაქვს საშუალება ვისმინო მისი ულამაზესი ხმა. დიდებული ოპერა, ცისანა კი სალომეს უბადლო შემსრულებელი”.

ელენა ობრაზცოვა

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

ი. კოზლოვსკი და ცისანა ტატიშვილი

- „სიტყვები არ მყოფნის. მე მინახავს სცენაზე დიდი და შეუდარებელი პავლოვსკაია. ცისანა ტატიშვილმა დაჩრდილა მისი ელვარება”.

ი. კოზლოვსკი

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

- „მე მინახავს გერმანიასა და ავსტრიაში „სალომეს’ დადგმები. ცისანა ტატიშვილის სადარი არ შემხვედრია და ვეჭვობ, რომ ოდესმე შემხვდეს”.

ხანალორე გერლახი

გერმანიის ხელოვნების აკადემიის პროფესორი

- „ღღეს შეუძლოდ ვიყავი, მაგრამ სპექტაკლზე მაინც მოვედი. არ ვნანობ, ძალიან მომეწონა. დარბაზის ერთსულოვნება ყველაზე დიდი ჯილდოა ცისანა ტატიშვილისთვის. ვუერთდები მის სიხარულს.”

ს. რიხტერი

- „ცისანა ტატიშვილი ქართული ოპერის სიმბოლოა... მისი სალომეა კი ერთადერთი. ცისანას უნიკალურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ერთნაირი წარმატებით ასრულებს როგორც დრამატული სოპრანოს პარტიებს, ისე მეცო-სოპრანოს როლებს. მისი სიმღერის დროს, ხმის საოცარ სურნელს ვგრძნობ, საოცარია, შეუღარებელი, განუმეორებელი...”

მედეა ჩახავა

საქართველოს სახალხო არტისტი

- „ყველა სოპრანო ისურვებდა ცისანა ტატიშვილისნაირ ხმას და არტისტულ, მშვენიერ გარეგნობას. ქართველებმა უნდა იამაყონ ცისანას ლამაზი შემოქმედებით. განუმეორებელი ამელია, ბრწყინვალე აიდა, უმშვენიერესი ლეონორა, ექსპრესიული ებოლი, ემოციური ამნერისი, სალომეა, დეხდემონა, სანტუცა, ატყვევებს ჩვენს ქვეყნის წამყვანი თეატრების მსმენელებს.”

ზარა დულუხანოვა

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

- „ამ დიდებულ სპექტაკლს ხელს მოაწერდა თვით რ. შტრაუსი...ცისანა ტატიშვილი სასწაულებს ახდენს...”

ვეგენი სვეტლანოვი

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი

- მოკლედ, ვინ არ მოუხიბლავს ცისანა ტატიშვილის სალომეს, სანტუცას, ლეონორას, ამელიას, ელიზავეტას, სენტას, დეზდემონას, ამნერისს, აიდას, ორტრუდას, ტოსკას, დონა ანას, ლიზას, ეთერის...

აიდას პარტიას იგი მთელი სეზონის განმავლობაში დიდი წარმატებით მღეროდა ბერლინის “კომიშე ოპერაში”, მღეროდა სანტუცას (მასკანის „სოფლის პატიოსნება”), ლიზას (ჩაიკოვსკის „პიკის ქალი”) საარბრიუკენის ოპერაში, ლეონორას, ტოსკას (ვერდის „ტრუბადურში”, პუჩინის „ტოსკაში”) კიოლნის, ბაზელის,

მიუნჰენის დიდ დარბაზებში... სწორედ ამ ოპერებში იჩინა თავი ც. ტატიშვილის მკვეთრმა შემოქმედებითმა ინდივიდუალურობამ, აქ გრავინავდა მისი დრამატული ტემპერამენტი ლირიკული მშვენიერებით. აქ გამოჰქაფდა მისი სამომღერლო ბუნების იშვიათი თვისება-უნივერსალობა, რის გამოც იგი, მთელი თავისი არსებით ვეუება დიამეტრულად საპირისპირო მხატვრულ

მიმართულებებს- ვერდისა და ვაგნერის, მოცარტისა და პუჩინის, ფალიაშვილისა და ჩაიკოვსკის თვითმყოფად მუსიკალურ სტიქიას...

ც.ტ.- ის ფაქტი, რომ საბჭოთა კავშირის სხვა საოპერო თეატრებთან შედარებით, ჩვენ სპექტაკლების მრავალფეროვნებით ვიფავეთ განებივრებულნი, უდავოდ, ოთარ თაქათაქიშვილის დიდი მონდომების შედეგი იყო. დიდი ქართველი კომპოზიტორის, შესანიშნავი პიროვნების, ქართული კულტურის თვასაჩინო წარმომადგენლის, ერუდირებული, კომპეტენტური და ინტელიგენტი ადამიანის, რომელსაც გული შესტკიოდა ყველა ნიჭიერ ხელოვანზე და ხელს უწყობდა მათ, რომ არ დაკარგულიყვნენ, არ დაჩაგრულიყვნენ...

ბატონმა ოთარმა ბევრი სასიკეთო საქმე გააკეთა ქართული კულტურის პოპულარიზაციისთვის მსოფლიოში. ვაფასებ მის ზრუნვას, ფასდაუდებელ ამაგს ქართული საოპერო ხელოვნებისთვის გაწეული ღვაწლისთვის... მემამყება, რომ შესრულებული მაქვს მისი ნაწარმოებების ციკლი, რომელიც თავის დროზე მოსკოვში ჩაიწერა და ერთ ალბომად გამოიცა. სიმფონიურ ორკესტრს თვითონ მაესტრო დირიჟორობდა და ეს ნაწარმოებები ერთად მოსკოვსა და რიგაში, სხვა ქალაქებშიც გვაქვს შესრულებული... შემდეგ მის ოპერაში „მთვარის მოტაცება“ თამარის პარტია ვიმღერე, შემსრულებლების გამორჩეული გუნდი შეგვეკრიბა- ნოდარ ანდლულაძე, თენგიზ მუშკუდიანი, ელდარ გეწაძე, პაატა ბურჭულაძე და მე... შთამბეჭდავი სცენა და დუეტი მქონდა თარაშთან (ელდარ გეწაძე), ეს ჩანაწერი არსებობს, მაგრამ სამწუხაროდ ბევრი წელია აღარ მომისმენია რადიო ეთერით... ჩემთვის დიდი პატივი იყო და დიდი სიხარული, როცა მაესტრომ რომანსი „შხეო თიბათვისა“, რომელიც თავისდროზე ბარიტონისთვის შექმნა, შემდეგ პირადად ჩემთვის შეცვალა. ძალიან მიყვარს ეს რომანსი და ხშირად ვმღეროდი ადგილობრივ თუ უცხოურ სცენებზე. მას მოსწონდა ჩემი სიმღერა და ყოველთვის ვგრძნობდი ოთარ თაქათაქიშვილისგან დიდ ყურადღებას.

სალომეას პარტიის სწავლა რომ დავიწყე, პირადად იგი მაძლევდა კონსულტაციებს, ჩემთან ერთად დაუდალავად მუშაობდა, მამხნეებდა, მაიმედებდა და მარწმუნებდა, რომ ეს ურთულესი ნაწარმოები ჩემს შემოქმედებას მეტ ღირებულებას შესძენდა. ყველამ იცის, რომ სალომეს ხმა გრანდიოზულ, 105 ინსტრუმენტთან ორკესტრში ერთ-ერთი წამყვანი ინსტრუმენტია, ამდენად თუ ეს პარტია მე ვიმღერე და თანაც ისე, რომ მოწონებაც დავიმსახურე, არამარტო საქართველოში, ეს ბატონი ოთარის დამსახურებაცაა...

არ შემიძლია, არ გავიხსენო ბატონი ვალერი ასათიანის მინისტრობის პერიოდი. იგი ქართული საოპერო თეატრის და ზოგადად ქართული კულტურის ერთ-ერთი აქტიური და მხურვალე გულშემმატკივარი იყო, ვერასოდეს დავივიწყებ მის ამბავს. ცდილობდა დაეფასებინა ჩვენი შრომა სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ეროვნული ჯილდოებით. შ. რუსთაველის სახელობის პრემიაზე რომ წარმადგინეს, ის და მთელი მისი გუნდი სიხარულით შეხვდა ამ ამბავს. შ. რუსთაველის პრემია ჩემთვის დიდი პატივია.”

- „ღვთიური ვოკალური ნიჭითა და საოცარი ადამიანური ხიბლით მომადლებულმა სწრაფად დაიკავა მოწინავე ადგილი თბილისის ოპერის თეატრში. მარცხებს იშვიათი უნარი სხვისი წარმატებით აღფრთოვანებისა სცენაზე თუ ცხოვრებაში. ცისანა დიდი გემოვნების, პროფესიულ ჩვევათა და სცენიური კულტურის დემონსტრირებაა, რომელიც უტყუარი ინტუიციითა და ვოკალური ალლოთი ფენომენალურ შედეგებს აღწევს.

მე მიყვარს მისი ხმა, რომლის მსგავსიც იშვიათად აჟღერებულა მსოფლიოს სცენებზე. ცისანა ჩემი საუკეთესო შემსრულებელია, მარგალიტი. მეამაყება, რომ მონაწილეობა მიიღო ჩემი ოპერის საპრემიერო სპექტაკლებში - „მთვარის მოტაცება“. შესრულებული აქვს ვოკალური ციკლი, რომელსაც პირადად ვდირიჟორობდი მოსკოვსა და რიგაში.

უმშვენიერესი ცისანა, ულამაზეს ლირიკულ-დრამატულ სოპრანოს ფლობს და ვიცით, რომ ეს ხმა ერთნაირად ამაღლვებელია წრფელი ვნებებით და უსაზღვრო სითბოთი ქართულ, რუსულ, ევროპულ ოპერებში.

ცისანა დიდი ოსტატია, მეტრი, რომელიც ახერხებს აქტიორული თავისუფლება შეუთავსოს მუსიკის ღრმა შეგრძნებებს. ბგერების მდიდარი ფერებით ხატავს იგი თავის პერსონაჟებს. ცისანას ხმას ბევრი ტრადიციული თეატრი ოცნებობს და რაოდენ დიდი ბედნიერებაა, რომ იგი ჩვენს თეატრს ამდიდრებს და ამშვენებს...”

ოთარ თაქთაქიშვილი

კომპოზიტორი, საბჭოთა საქართველოს კულტურის მინისტრი

- „მე შეამაყება, რომ ოპერაში ცისანა ტატიშვილის მოსასმენად დავდივარ და ვცდილობ არ გამოვაკლდე არცერთ მის სპექტაკლს. წარმოუდგენელ სიამოვნებას მანიჭებს მისი სიმღერა, მისი ლამაზი გარეგნობა. თამამად ვიტყვი, რომ ცოცხალი შესრულებით ასეთი ხმა მე ვერსად მოვისმინე.

მისი სცენური გამომსახველობა, ინტერპრეტაციის გასაოცარი უნარი და უზარმაზარი ხმა, დიდი ღონისძიებების უმნიშვნელოვანესი ნაწილია”.

ნადეჟდა ხარაძე

საქართველოს სახალხო არტისტი

- „ცისანა ტატიშვილი მაღალი კულტურის დრამატული სოპრანოა. საარბრიუკენის თეატრი აღფრთოვანებული აპლოდისმენტების გრიგალმა მოიცვა, როცა მან შეასრულა სანტუცას პარტია „სოფლის პატიოსნებაში” და ლიზა პ. ჩაიკოვსკის „პიკის ქალში”... მომავალ სეზონშიც ც. ტატიშვილი მთავარ როლს შეასრულებს საარბრიუკენის სახელმწიფო თეატრის სპექტალში „სალომეა”.

„საარბრიუკენ ცაიტუნგ”.

- „მსოფლიო საოპერო სცენებზე იშვიათად ჩნდებიან ისეთი პოტენციალის მომღერლები, რომლებიც იმღერებენ რ. შტრაუსის „სალომეს”. გიგანტური მასშტაბის ექსპრესიონისტულ პარტიტურას, გაუძლებენ სალომეს როლის სულიერ თუ ფიზიკურ დატვირთვას, ცისანა ტატიშვილმა ეს მწვერვალიც დაიპყრო და ფართო რეზონანსიც მოიპოვა.

მოსკოვის პრესამ ცისანა ტატიშვილი დააყენა მსოფლიო საოპერო ხელოვნების ვარსკვლავების, ბირგიტ ნილსონისა და მონ-

სერატ კაბალიეს გვერდით... ცისანა ტატიშვილის ვოკალური მასალა განსაკუთრებული მოვლენაა თავისი იშვიათი სპეციფიკით, ულამაზესი ტემბრით, ფერადოვანი კოლორიტით, განუსაზღვრელი სიღრმე- სიმაღლით. მის ხმას სტიქიური ენერგია, თანდაყოლილი პლასტიკურობა და ექსპრესია ახასიათებს. ვოკალის სპეციალისტები ასეთი მდიდარი ბუნებისა და მაღალი ხარისხის დრამატულ სოპრანოს ნამდვილ განძად მიიჩნევენ...”.

მანანა ახმეტელი

მუსიკისმცოდნე

- „ცისანა ტატიშვილი ფლობს უნატიფეს ფრაზირებას, მისი სოპრანოს დრამატულმა გამომსახველობამ მოხიბლა და დაატყვევა მსმენელი. იგი, ვოკალური ხელოვნების მწვერვალებს გვაჩვენებს”.

ალბერტ პიტერ ბიცი.

- „მინდა მოვესიყვარულო ცისანას, როგორც დიდ მომღერალს, კოლეგას, პარტნიორს. ცისანას, როგორც პედაგოგს, როგორც მეგობარს და რაც მთავარია უკეთილშობილეს ადამიანს... მას, ჰქონდა საშუალება, დასავლეთის ქვეყნების ნებისმიერ თეატრში დამკვიდრებულიყო, მაგრამ სამშობლოსა და თავისი ხალხის სიყვარულმა გადასძლია, მან მთელი თავისი შემოქმედებითი პოტენციალი აქ, ქართულ მიწაზე დახარჯა! მიიღე ჩემგან გულითადი ძმური ამბორი, ჩემო საყვარელო ცისო!”

თეიმურაზ გუგუშვილი

საქართველოს სახალხო არტისტი, თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი

- „ბრწყინვალე მოძღვრალი, ცისანა ტატიშვილი, გავიცანი იმ დროს, როცა ის აპირებდა დაუფლებოდა საოპერო მოძღვრლის რთულ პროფესიას.

რეპეტიციიდან სახლში დაბრუნებულს, სადარბაზოში შესვლისთანავე მომესმა ლამაზი ხმა. ჩემი მეუღლე კონსერვატორიის პედაგოგი იყო და სიმღერა არ გამკვირვებია, რადგან სახლში ხშირად მეცადინეობდნენ.

ფრთხილად შევალე ბინის კარი და სასტუმრო ოთახში მოვთავსდი სავარძელში. დასრულდა გაკვეთილი, კარი გაიღო და ჩემმა მეუღლემ წარმომიდგინა იშვიათი გარეგნობის გოგონა. ის, ისეთი ლამაზი იყო, როგორიც მისი ხმა.

დიდად ნაყოფიერი გამოდგა ცისანას ბრწყინვალე კარიერის დასაწყისში და შემდგომ, მთელი შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე, ნოდარ ანდლულაძესთან მუშაობა. ნოდარი არის მისი პედაგოგი და პარტნიორიც. მათი მონაწილეობა სპექტაკლებში დაუვიწყარ შთაბეჭდილებას ახდენდა მსმენელზე.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ცისანა ტატიშვილის ხმა უნიკალური და საერთაშორისო მასშტაბისაა, რაც კიდევ ერთხელ დამტკიცდა მის მიერ სალომეას ურთულესი პარტიის შესრულებისას...”

თენგიზ მუშკუდიანი

საქართველოს სახალხო არტისტი, თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი

-„თბილისის ოპერის თეატრში 1972 წელს დიდი მოძღვრლების მონაწილეობით მოვისმინე ჯ. ვერდის „აიდა“. მთავარ პარტიებს ასრულებდნენ: ამნერიისი-ზინაიდა პალი, რადამესი-ნოდარ ანდლულაძე, ამონასრო-რევაზ კაკაბაძე. აიდას პარტიას კი მღეროდა ცისანა ტატიშვილი.

ქალბატონ ცისანას პირადად არ ვიცნობდი, არც მყავდა ნანახი სცენაზე და უნდა აღვნიშნო, რომ სრულიად გამაოგნა მისმა დიდებულიმა გარეგნობამ, შესანიშნავმა არტისტულმა ოსტატობამ და

არაჩვეულებრივმა ხმამ. ხმა ძლიერი, დიდი, ულამაზესი და რაც განსაკუთრებულია ობერტონებით სავსე და მდიდარი. მეგონა რომ მის უკან ორლანი ჟღერდა, მისი სიმღერა შემკობილია ულამაზესი პიანობით, იგი მაღალი კლასის მომღერალია.

ცისანა ტატიშვილი მსოფლიო არენაზე მოწონებული და აღიარებული ვოკალისტია. იგი, დიდბუნოვანი, მეგობრული, არაჩვეულებრივი პიროვნებაა და თავისი საქმის დიდი ოსტატი. პირველი დღესავით მახსოვს ის შთაბეჭდილება და ემოცია, რაც მისმა სიმღერამ იმ სპექტაკლზე მომანიჭა...”

ნონა შილაკაძე

კულტურის დამსახურებული მოღვაწე

„ჩემს უსაყვარლეს მომღერალს, ცისანა ტატიშვილს მე, ქალთა აკაკი ხორავას ვუწოდებ“- ამ სიტყვების ავტორი საქვეყნოდ ცნობილი არტისტი, უბადლო დრამატული მსახიობი, ქართული კინოსა და თეატრის სიამაყე, საქართველოსა და საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, ლეგენდარული აკაკი ვასაძეა. ადამიანი, რომელსაც მშობელი მამასავით უხაროდა ქალბატონი ცისანას წარმატებები, იყო მისი შემოქმედების შემფასებელი და დამფასებელი...

ღვაწლმოსილი მაესტრო, მრავალი სახელოვანი დირიჟორის აღმზრდელი და შემოქმედებით ასპარეზზე გამომყვანი, საქართველოსა და საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი ოდისეი დიმიტრიადი კი ცისანა ტატიშვილს მოიხსენიებდა როგორც ეროვნული კულტურის განძს და ქართული საშემსრულებლო სკოლის ფასდაუდებელ წარმომადგენელს...

როდესაც წიგნზე მუშაობას შევუდექი, ქალბატონ ცისანას არქივს გადავხედე, რომ თავი მომეყარა ყველა იმ მნიშვნელოვანი სიტყვისთვის, რომელიც ამ გამოცემას გაამდიდრებდა. არ დაგიძალავთ და გამოგიტყდებით, რომ თავიდან ცოტა შევეშინდი, რადგან

ვიფიქრე ამ ამოუწურავ მასალას ერთ წიგნად რამდენად საინტერესოდ ვაქცევდი. ეს დაძაბულობა იმითაც იყო განპირობებული, რომ საკმაოდ კრიტიკული ქართველი პუბლიკის (მკითხველის), ქალბატონი ცისანას გულშემატკივრების გულისწყრომა არ გამომეწვია.

ვიმედოვნებ, რომ შედეგს ასე თუ ისე მივაღწიე და თქვენამდე მოვიტანე საგანძური-მსოფლიო მნიშვნელობის ხელოვანთა ნააზრევები ცისანა ტატიშვილის შემოქმედებაზე და ქალბატონი ცისანას შემოქმედებასთან ერთად კიდევ ერთხელ გაგახსენეთ მათი სახელები.

და ბოლოს, მინდა აღვნიშნო, რომ წიგნზე მუშაობის პროცესში, ძალიან ძნელად, სიტყვაძუნწად, დიდი მორიდებითა და თავშეკავებულობით საუბრობდა ქალბატონი ცისანა საკუთარი შემოქმედების იმ ბრწყინვალე ეპიზოდებზე, რომელიც მას მთელი კარიერის მანძილზე რეალურად ჰქონია და რომლითაც ბევრი მსოფლიო მნიშვნელობის პრიმა ღონა იამაყებდა.

დიდი ქართველი სოპრანო, თბილისის საოპერო თეატრის მშვენება, საბჭოთა კავშირისა და საქართველოს სახალხო არტისტი, ზაქარია ფალიაშვილისა და შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიების ლაურეატი, ღირსების ორდენის კავალერი, შვეიცერიის ორდენის კავალერი, ჰუმანიტარული აკადემიის აკადემიკოსი, თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფესორი ცისანა ტატიშვილი, მართლაც ის პერსონაა, რომელზეც სხვებმა უნდა ისაუბრონ, თვითონ კი საკუთარი შემოქმედებითი დიდების პერიოდო კიდევ ერთხელ სხვების ნაამბობით გაიხსენოს...

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქთან, უწმინდეს და უნეტარეს ილია II-სთან სტუმრობის დროს

საპატრიარქოში სტუმრობის დროს მონსერატ კაბალიე და ცისანა ტატიშვილი

კახა ლაზარიშვილი და ცისანა ტატიშვილი

ქასრაშვილი, ნიკიტინა, ანდლულაძე, ტატიშვილი, ჩაჩავა, სოტკილავა

ც. ტატიშვილი, ვ. დავიდოვა, დ. მჭედლიძე, ო.დიმიტრიადი,
ზ. დულუხანოვა

მოსკოვი - ზურაბ სოტკილავა და ცისანა ტატიშვილი

მაყვალა ქასრაშვილი, ედუარდ შევარდნაძე, ცისანა ტატიშვილი

მოსკოვი - მხატრული თეატრის დასი

ჯ. ვერდი - „აიდა“

პეტრე ამირანაშვილი, ცისანა ტატიშვილი, ნოდარ ანდლულაძე

ჯ. ვერდი - „აიდა“

ცისანა ტატიშვილი და ელენა ობრაზცოვა

ОТ АВТОРА

Я учился в школе, когда первый раз увидел Цисану Татишвили на сцене Национального Оперного театра Тбилиси. Хорошо помню в «Аиде» Верди..... Никогда не забуду то впечатление моей юности, которое на меня произвела эта божественная женщина... На ней было красное платье с вырезом из дорогой материи, которое подчеркивало ее прекрасное тело, красивые плечи и полную грудь, цвета слоновой кости, и дивные кисти рук...

В прекрасные черные волосы у нее был вплетен маленький цветок золотистого цвета, такой же цветок был прикреплен на ленте пояса . Цисана Татишвили – Аида, была удивительно органичная, стройная, скромная, но вместе с тем пленительно аристократичная и утонченная...

Увидев ее, я чувствовал то же самое, что чувствует человек, у которого нет слуха, не может говорить и абсолютно парализован, который не слышит музыку, но не сводит глаз с актрисы. Он ее не воспринимает как реальность, а думает, что она временно переместилась из мира богов, чтобы доставить людям незабываемое наслаждение и огромное счастье.....

В это время и спектакль закончился. После четырех напряженных действий, сложных по вокалу и драматургии, на авансцену вышла исполнительница Аиды, было заметно, что она эмоционально уставшая, но вознаграждением за это были аплодисменты и овации со всех сторон, возгласы браво. Все встали, восторгались. Я выходил и слушал мнение других о певице, которая, как, оказалось, буквально очаровала и загнипотизировала не только меня.

Не было споров насчет тех достоинств и недостатков, которые характеризуют Вердиевское течение в музыке. В одном все согласны, что достоинство Верди и его последователей состоит в том, что они старались перенести музыку в другие сферы искусства. Когда поэт описывает черты лица - это дело живописца и скульптора, который желает извлечь из мрамора поэтические образы, воздвигнутые на пьедестале вокруг фигуры поэта. Так

сцена Тбилисского оперного театра стала для Цисаны Татишвили тем пьедесталом, на котором Верди, как скульптор, изваял с ее помощью Аиду, Амнерис, Эболи, Леонору, Амелию

Творчество Цисаны Татишвили убеждает нас, что искусство – это одно целое, оно может достичь высочайшего выражения слиянием каждой своей сферы.

Аида - Aida

Ц.Т. - Мое детство и юность прошли в одном из старых районов Тбилиси – Сололаки. Моя мама, Кетеван Зандукели, женщина удивительной красоты, одна растила нас с братом. По ее рассказам и воспоминаниям мы любили отца – Бежана Татишвили.

Отец был старше мамы на двадцать лет, в свое время,

победивший на конкурсе красоты в Париже, он получил военное образование в Иркутске, но все равно вернулся на родину и одно время состоял в должности военного комиссара. Позднее он руководил военной кафедрой в государственном университете.

В один роковой вечер, 30 декабря, навестив жену и новорожденную дочку, отец направился домой, после этого его никто больше не видел. Позднее Кетеван узнала, что ее мужа арестовали и сослали, а потом расстреляли. Мама второй раз замуж не вышла, так сильно она любила моего отца.

Мы жили в стеснении. Мама растила нас совершенна одна. Когда она

Отец - Бежан Татишвили
Father - Bezhn Tatishvili

Мать - Кетеван Зандукели
Mother - Ketevan Zandukeli

училась на третьем курсе, была вынуждена оставить университет и пойти работать. Несмотря на такие трудности, моя мать осталась сильной духом и благородным человеком. Она старалась учить нас добру и любви друг другу. Могу сказать с уверенностью, что она не допустила ни малейшей ошибки в воспитании детей. Мы всегда очень любили друг друга – я и мой брат – Гоги. Гоги Татишвили всегда был для меня примером

Гоги Тотибадзе, Манана Сабашвили, Цисана и Гоги Татишвили
Gogi Totibadze, Manana Sabashvili, Tsisana and Gogi Tatishvili

для подражания . Я счастлива, что именно по его совету я стала певицей. Он был самым горячим моим болельщиком. Вместе со мной он переживал каждый мой выход на сцену и гордился каждым моим успехом. Пустоту, которая осталась в моем сердце после его преждевременного ухода, мне восполняет только его семья – жена моего брата – Манана Сабашвили, дети – Бежан и Кетеван, внук – Георгий....

Еще один мой большой болельщик – Гоги Тотибадзе- мой супруг и большой друг. Удивительный человек и замечательный художник.

Мы поженились в 1981 году и создали семью, основанную на любви, уважении и взаимопонимании. Я не буду субъективной, если скажу, что Гоги был очень элегантным, образованным,

С Бежаном Татишвили - With Bezhan Tatishvili

С Кетеванам Татишвили - With Ketevan Tatishvili

обаятельным человеком (кстати, он был внуком известного общественного деятеля, составителя грамматики грузинского языка, Силована Хундадзе). Гоги был объективным ценителем моего творчества, в чем ему помогало музыкальное образование. Он окончил музыкальное училище по классу фортепиано.

Гоги был настоящим творцом, замечательным художником и вместе с тем примерным организатором – он в течение десяти лет был ректором Тбилисской Академии Художеств.

Нашей жизни сопутствовали большие творческие тревоги и волнения. На протяжении трех десятилетий, как я волновалась на выставках его работ, так и он терял покой на моих спектаклях....

Еболи - Eboli

-“Оперный театр для моего поколения был вторым домом. Главный дирижер театра Евгений Микеладзе был нашим дядей. На мою долю и долю моей сестры Марики выпала большая радость услышать шедевры мировой классики и оперных звезд того периода Петре Амиранашвили, Вавида Гамрекели, Бату Кравеишвили, Наду Харадзе, Мери Накашидзе...

Затем в театр пришло новое поколение Зураб Анджапаридзе, Тамар Тактакишвили, Медея Амиранашвили, Нодар Андгуладзе... с интересными творческими силами и возможностями.

В опере “Абесалом и Етери” надо было послушать Зураба Анджапаридзе, партию Етери исполняла Цисана Татишвили. Не преувеличивая скажу, что мы были очерованы, когда ее удивительно красивый голос, вихрем пронесился через переполненный зал, и публика находилась под незабываемым впечатлением.

Голос Цисаны Татишвили феноменальный, несравнимый. Как гром среди бела дня-партия Сантуци в опере “Сельская честь” с великолепным партнером Нодаром Андгуладзе.

Цисана- это явление, блестящая звезда, которая прославил Родину, грузинскую культуру. Если бы она в свое время уехала в европу, то это вызвало бы большой резонанс в мировом оперном искусстве.

Такие оперные звезды, как Цисана, рождаются раз в сто лет.”

Гига Лорткипанидзе
Народный артист СССР

Цисана Татишвили широко известна в музыкальных кругах Европы и бывшего Советского Союза. Прекрасное драматическое сопрано, с феноменальными вокальными и сценическими данными – такой ее знают в Грузии, России и в Европе. Несметное количество поклонников, которые у нее были во всем мире, говорит о неповторимости творчества певицы, которое она, втечение своей карьеры, выносила на сцены разных стран перед миллионами слушателей.

„Ты возложила на себя корону царицы, и твое имя будет записана золотыми буквами...” Эти слова принадлежат маэстро Джансугу Кахидзе. Он был большим другом и поклонником Цисаны Татишвили. „Я слышал многих замечательных певцов, но голоса, похожего на ее, я не слышал не на одной сцене”, - так говорил маэстро Джансуг Кахидзе о Цисане Татишвили, в каждом своем выступлении...

Маэстро никогда не ошибался. Он был музыкантом редкого и

С Джаном Кахидзе - With Djano Kakhidze

утонченного вкуса. Не выносил посредственность, невзрачный голос, так как был максималистом, он боготворил исполнителей большого масштаба. Кахидзе был эстет – любил красоту. Он ценил и оберегал все прекрасное. Цисана Татишвили всегда чувствовала от него заботу и внимание... Маэстро Кахидзе восстановил и поставил для нее спектакли: «Бал-Маскарад», «Дон Жуан», «Саломэ»; он устраивал международные премьеры и гастрели в России, по социалистической Европе, в Италии, Германии и в др. страны. Он был всегда доволен и восторжен. Победа певицы была и его победой вместе с тем театром, где два больших творца приводили в восторг слушателей.

Она с детства была очень музыкальна и артистична: пела, танцевала, читала стихи, подражала знаменитым исполнителям. Однажды, случайно ее услышал заведующий хора - дирижерской кафедрой Московской консерватории, который гостил у соседа, руководителя государственной капеллы Георгия Хаханашвили, и посоветовал Кетеван, матери Цисаны, повезти дочь на прослушивание, убеждая, что если девочка будет петь, то

она обязательно прославится. В это время на экраны вышел фильм «Большой Вальс». Зритель сразу полюбил этот фильм, не была исключением и восьмилетняя Цисана. Она, после просмотра фильма, еще больше загорелась желанием заняться пением, старалась подражать героине фильма, что, кстати, у нее мастерски получалось ... Именно актриса Милица Кориус повлияла на ее

решение стать оперной певицей. В семье желание Цисаны не вызвало споров и повод для обсуждений. Мать с удовольствием согласилась с выбором дочери, она была уверена, что в певческой карьере Цисану ждал успех. Об этом говорили и другие...

Кетеван радовалась интересу дочери к оперному жанру и пообещала ей серьезную поддержку. Она отнеслась с большим вниманием к стремлению девочки петь красивым, приятным голосом, абсолютно искренне, органично, уверенно, с осмыслением текста. Шло время, и тембр голоса Цисаны становился красивее и богаче, формировался оперный голос. Все верили - в ее лице подрастала настоящая звезда грузинской оперной сцены.

Ей было 15 лет, когда взяли на прослушивание в консерваторию. Цисану прослушал один из концертмейстеров, но получили совершенно не обнадеживающий и противоположный ответ –

«никакого оперного голоса у девочки нет, может эстрадный, но я не могу сказать и то, насколько голос качественный»...

Что оставалось делать?! Они покинули консерваторию огорченные, но не сдались. Мать советовала Цисане не терять присутствие духа и стимул, обнадеживала ее, что обязательно найдут такого педагога, который реально и правильно оценил бы ее певческие способности. Не прошло много времени, и они связались с профессором Бокучава, попросили прослушать девочку, но... музыкант посоветовал ей одно- попробовать себя на другом поприще и не терять времени в мечтах о пении! Но хотя они дважды потерпели неудачу, но надежду все-таки не теряли, для долгих раздумий не было времени, к тому же и само время не ждало. С помощью родственника они решили попасть к маэстро Сандро Инашвили (первый Мурман) и нанесли ему визит. Маэстро стал ее слушать и после первых же фраз, спетых Цисаной, он восторженно зааплодировал, приласкал девочку и сказал: «Твой прекрасный, богатый обертонами, сильный голос даст тебе возможность стать настоящей оперной звездой и прославить нашу страну далеко за ее пределами». Он сразу же позвал свою ассистентку Гульнару Картвелишвили и попросил ее начать занятия с Цисаной по вокалу... Мать с дочерью поблагодарили маэстро за обнадеживающие слова, попрощались с ним и окрыленные вернулись домой. Они не сомневались, что Сандро Инашвили не ошибался в своих словах и не преувеличивал свое мнение.

Ц.Т. – на другой же день я направилась к Джано Багратиони, чтобы сообщить ему о своем решении ухода из ансамбля. Я была очень стеснительным ребенком и для изучения грузинских фольклорных танцев и привыкания к сцене, мама решила отдать меня в ансамбль великого Джано Багратиони (ансамбль песни и танцев), там я танцевала сольные партии почти в течение года, в паре со мной танцевал народный артист Грузии Омар Мхеидзе. Мы выступали с огромным успехом на различных концертах и радовали поклонников грузинского танца и маэстро Багратиони нашей пластикой, красивым телосложением, талантом, увлекающим и грациозным танцем. Поэтому, когда я объявила маэстро, что

уюжу из ансамбля и собираюсь поступить в консерваторию по классу вокала, он очень обиделся, его возмущение было явным, по его же словам, рассерженный, он бросил: «Тоже мне, новая Надежда Харадзе?!» Так или иначе, я оставила ансамбль и всю себя посвятила пению.

-В результате интенсивных занятий в течение года, она успешно поступила в консерваторию в класс Гульнары Картвелишвили. Она спокойно, с усердием и настойчиво занималась и овладевала тайнами пения. Она верила, что скоро вступит на профессиональную сцену как сольная певица. Как будто сбылось предсказание, Цисана училась на третьем курсе, когда руководитель оперной студии при консерватории композитор Григол Киладзе решил поставить оперу «Абесалом и Этери». В то время в консерватории учились

прекрасные сопрано. Для спектакля прослушали двадцать лучших голосов, а из этих двадцати – на партию Этери – выбрали наилучшую, Цисану Татишвили. Для студентки третьего курса это было выражением огромного доверия со стороны руководства студии. Девушка это хорошо понимала, и она начала интенсивно заниматься для изучения партии. Григол Киладзе, который должен был дирижировать спектаклем, сам консультировал начинающую, пока еще неопытную певицу и с большой надеждой ожидал дебюта Цисаны в спектакле, на который, к сожалению, самому маэстро не довелось присутствовать. Незадолго до премьеры Григол Киладзе умер от сердечного приступа. Несмотря на это скорбное происшествие, нельзя было допустить провала спектакля, и срочно

нашли дирижера и представили исполнителям. Молодежным составом дирижировал Джансуг Кахидзе, перспективный и талантливый музыкант, будущий знаменитый маэстро. Руководство консерватории, вокальная кафедра и приглашенные на спектакль опытные певцы из оперного театра были приятно удивлены смелостью молодых и замечательным исполнением. После того первого спектакля еще много постановок «Абесалома и Этери» с участием Цисаны Татишвили, Имери Кавсадзе, Гиви Цулукидзе, Мераба Донадзе прозвучали на сценах оперной студии и национального оперного театра.

С того спектакля был определен их творческий путь. После «Абесалома и Этери» был «Даиси» в той же оперной студии, ее, студентку четвертого курса, заняли в партии Маро. Она довольно успешно справилась с этой задачей. Хотя «Даиси» она спела в первый и последний раз, больше она его не пела... Гульнара Картвелишвили конечно была очень рада значительным успехам своей подопечной, в которых бесспорно был ее огромный вклад. Взаимоотношение педагога и ученицы, основанное на понимании, уважении, любви и доброжелательности длились на протяжении четырех лет учебы в консерватории и ещё до этого год-подготовительный период. Но в один прекрасный день Гульнара Картвелишвили получила приглашение из академии Миланской оперы «Ла Скала» на курс повышения квалификации, и она дала согласие. Так что пятилетнее партнерство Цисаны Татишвили и ее педагога закончилось отъездом Гульнары в Милан. Цисана тогда была на четвертом курсе.

Она встала перед выбором, многие педагоги выразили желание заниматься с ней, но в конце она попала в класс Дмитрия Мчедлидзе. Маэстро Мчедлидзе работал с ней как консультант, он же привел ее в оперный театр (Д. Мчедлидзе, в то время был директором театра).

После прохождения отборочного конкурса Цисану приняли солисткой в труппу театра. (Кстати, оказалось, что в творческом отделе персонала не было штатной единицы, и ее оформили пожарником). В театре она столкнулась с несколькими поколениями действующих сопрано и средой, где борьба за первенство шло без

всяких правил... К сожалению, за свои творческие данные она часто оказывалась объектом нападения, но к счастью, победить ее оказалось трудной задачей для тех, кто хоть раз старался действовать против неё и мешать в профессиональной карьере.....

Ц.Т. - Дмитрия Мchedлидзе вскоре заменил композитор Арчил Чимакадзе. Я была полноправным членом труппы и пела партии в нескольких спектаклях. Например, Флору в «Травиате» и половчанку в «Князе Игоре». Конечно, я не имела возможность раскрыться в полную силу во второстепенных ролях, показать голос и драматически сделать роль, и поэтому решили, что я проф. не годна и встал вопрос о моем увольнении из театра. Был составлен приказ, который положили на стол директора. Я ничего не знала об этом. Джансуг Кахидзе сказал мне об этом, он недавно пришел в театр и сам не смог бы меня защитить. Джано, Петрэ Томадзе и Шота Кикнадзе обратились за помощью к Тенгизу Мушкудиани, рассказали, что моя карьера была под угрозой и для моего спасения попросили использовать свой авторитет. Тенгиз в то время уже был очень популярным и признанным артистом, депутатом, в общем, он не поленился и поддержал нас. Его слово реально могло решить мою судьбу. Тенгиз пошел к директору и сказал, чтобы он в никоём случае не подписывал приказ, не послушав меня. Буквально через несколько дней состоялся правительственный концерт в ДЕПО, на котором и я выступала. Я спела «Вальс» Ардита. Я видела довольное выражение Арчила Чимакадзе, он слушал меня с удовольствием... Позднее, в разговоре с Тенгизом он заметил: «Я чуть не совершил непростительную ошибку, когда поверил словам других, что Цисана профессионально непригодная певица», - и поблагодарил Тенгиза за то, что с его помощью театр сохранил замечательную певицу.

-И вправду, Цисана Татишвили благодарна Тенгизу Мушкудиани, необыкновенному человеку и верному другу, за начало своей успешной карьеры. Через месяц певица исполнила партию Этери на сцене оперного театра и имела первый большой успех, о котором свидетельствуют публикации в прессе того

времени, музыкальная критика. Дебют в партии Этери на большой профессиональной сцене – в тот же вечер ей позвонила Надежда Цомая, поздравила и пожелала ей много таких побед в любимом деле. Слова этой большой певицы, конечно, многого стоили и были стимулом и поддержкой для пока еще неопытной начинающей вокалистки. И раз она заслужила похвалу, уже после своего дебюта, от старшего поколения, это означало, что она и в других спектаклях показала бы себя с лучшей стороны и продолжила бы труднейший творчески путь с профессиональным совершенством и новшествами, и достигла бы значительных высот. Цисана никогда не отступала от поставленной цели, что, конечно, заметил маэстро Джансуг Кахидзе, который дал ей партию Донны Анны в «Дон Жуане» Моцарта. Спектакль поставил гл. режиссер Марийского театра Пасынков; художник Солико Вирсаладзе (партию Донны Анны, Цисана Татишвили готовила с В. Чачава).

«Дон Жуана», после премьерных спектаклей в Тбилиси, которые прошли с полным аншлагом, показали в Петербурге, в Императорском Марийском театре. Спектакль имел огромный успех. Петербургская публика, которая отличается утонченным вкусом и сдержанностью, обратила внимание на исполнительницу партии Донны Анны, на ее экспрессивное, можно сказать, стихийное, но вместе с тем лирическое, эластичное, завораживающее лирико-драматическое сопрано, обогащенное красивой гаммой цветов. Публика горячо аплодировало элегантной, артистичной, прекрасной грузинской сопрано Цисане Татишвили. Этим выступлением были обусловлены ее неоднократные гастроли в прославленный Марийский театр, где певица исполняла итальянский, немецкий и русский классический репертуар.

- «Мы вместе работали над спектаклем «Дон Жуан». Я был поражен ее красотой, скромностью, той ответственностью, которой она относилась к своей профессии, ее совершенной технике вокала, прекрасному, редкому драматическому сопрано, которым она владеет виртуозно. Ее голос звучит совершенно свободно во всех регистрах. Ее сложение и привлекательность придает ещё большее величие созданным мной сценическим костюмам. Я счастлив тем, что довелось работать над этим спектаклем, познакомился и подружился с грузинской оперной примадонной Цисаной Татишвили».

Солико Вирсаладзе

- «Цисана Татишвили чувствовала себя уверенно, имея власть над аудиторией, и своими героическими амплитудами создавала весьма образный контраст, в грузинское соцветие певиц, занятых в спектакле.... Как прекрасна Донна Анна Цисаны Татишвили! Она завораживает слушателя своим филигранным мастерством».

(Музыкальный Петербург)

-“Про нее говорить почти не возможно, про нее уже все сказано ее же искусством... Цисана Татишвили обладает красивейшим голосом, с особенным диапазоном.”

Димитрий Алексидзе
Народный артист СССР

- «Это были годы, полные гордости – когда молодой Джансуг Кахидзе, замечательный петербургский режиссер Эмиль Пасынков и великий Солико Вирсаладзе, поставили «Дон Жуан» Моцарта.

Цисана Татишвили стала явлением в этом спектакле, и с тех пор начался ее путь, увенчанный большими достижениями и успехом.....»

Гурам Мелива
Народный артист Грузии

-«О ней говорят, что она выше и лучше Тебальди. . . . Я называю Цисану Татишвили женским Орфеем – всеобъемлющей в своем искусстве» - эти фразы принадлежат маэстро Нодару Андгуладзе, сценическому партнеру Цисаны Татишвили. Одному из самых горячих поклонников и ценителей ее творчества, певцу, который разделял успехи и радости гениальной сопрано на сценах Европы и бывшего союза.

О великолепном сценическом творчестве Цисаны Татишвили, о ее совершенно уникальном, можно сказать дефицитном драматическом сопрано, впечатляющем артистизме, эмоциональных, стихийных оперных персонажах, в изложении характеров которых ей помогали голос и артистизм, довольно пространно и с уверенностью говорят в своих рецензиях, в местных и международных изданиях, известные и достаточно немногословные музыкальные критики. В Греции ее сравнивали с Марией Каллас, в Испании – с Викторией де Лос-Анхелес, в Италии – с Ренатой Тебальди. Но чаще всего, отмечали большое сходство грузинской примадонны с Геной Димитровой, замечательной болгарской певицей, по голосу, экспрессии, стихийной манере исполнения, по эмоциональному и трудному репертуару (я добавлю - схожей сценической привлекательностью и стати – примечание автора.) И правда, немногие мировые звезды оперной сцены могут похвастаться тем репертуаром, которым Цисана Татишвили объездила многие страны. В те города, где она выступала впервые, ее приглашали вновь. Это и неудивительно. Ведь трудно расстаться с исполнителем, который сможет заставить публику стоя аплодировать беспрецедентно долго. В мире всего несколько таких случаев. После великой Каллас и некоторых исполнителей - ее современников, редко кого одаривала публика непрерывными овациями и восторженным приветствием. В этом отношении Цисана Татишвили всегда была избалована слушателем и чувствует себя счастливым человеком, потому что она может вспомнить много таких эпизодов из своей творческой жизни. Хотя, были и разочарования, но, конечно, этому виной была та эпоха, в которой ей пришлось работать. Жестоким советский режим ей во многом помешал.

Были предложения и контракты от руководителей театров из Германии, Франции, Англии, Испании, Италии. Ей предлагали выступить в Ковент-Гарден, Гранд-Опера, Лиссео. В Национальной Опере в Афинах; в Мюнхене, Берлине, Кельне, Базеле, Бонне. В Португалии, Австрии, Швеции. Они просили ее остаться и продолжить карьеру на Западе. Но, к сожалению, все по вине того же ужасного режима, она отказалась от всех предложений и свыклась с тем, что, советское руководство никогда бы не допустило ее отъезда из страны. Реально так и получилось. Все пути, посредством которых она смогла бы уехать, строго контролировались службами безопасности....

Ц.Т.-«Во время одного из гастрольных турне по Германии, в Мюнхене я спела Тоску. После спектакля ко мне зашли директора театров Базеля, Кельна, Берлина и Бонна и предложили спеть «Трубадур». Я не могла дать им согласие без разрешения «Гос - Концерта», и когда я позвонила в Москву, получила такой ответ: вернись, а то никогда больше не поедешь на гастроли...»

- Она очень переживала, но не могла принять спонтанное решение, потому что хорошо знала о судьбах семей тех нескольких солистов Большого Театра, которые остались на Западе во время гастролей, как жестоко поступило с ними КГБ.... их арестовывали, всячески притесняли. Именно это было для нее препятствием. Цисана отказалась от этой мысли раз и навсегда и свыклась с тем, что ее профессиональная перспектива ограничивалась только в масштабах Советского Союза. А если «Гос - Концерт» отправлял ее в европейское турне одну или с группой исполнителей, она обязательно скоро должна была вернуться. Хотя, когда ей, по натуре верной патриотке, предложили перейти в Московский Большой Театр, Цисана отказалась: - жить в другом месте, без Тбилиси, своей семьи, друзей и любимого театра, я не представляла – всегда гордо заявляет певица. Это еще раз подчеркивает ее благородность и широкую натуру, подтверждая, что любовь к родине, всегда стояла выше, чем благосостояние.

Ц.Т -«Я бы не смогла предать семью и близких мне людей, ради собственного благополучия. Несмотря на многие соблазнительные предложения, я не оставила свою родину, и не отдала любимую семью на вечное мучение. Я осталась верна своей Грузии, Тбилиси и совершенно этим довольна, я довольна и тем, что меня знает и любит мой слушатель. Я бы не на что не поменяла это тепло и любовь; материальное благо – минутное, а любовь народа – вечна...

Помню, я спела «Аиду» в Германии, на спектакле присутствовал интендант Парижской «Гранд-Опера». По окончании спектакля, его сразу же провели ко мне: - у вас редчайшее сопрано, вы должны петь на больших сценах - Милан, «Ковент-Гарден», Париж. Я помогу вам стать звездой мирового масштаба, если согласитесь поехать со мной в Париж, я создам вам необыкновенные условия, чтобы ваш голос зазвучал во всем мире....» - и когда он выходил из моей гримерной, сказал , завтра утром, в шесть часов, во дворе гостиницы вас будет ждать машина, которая отвезет вас прямо в аэропорт. Я вас встречу, и мы вместе вылетим в Париж...»

Конечно, певица задумалась над этим предложением, и когда она представила, какое это счастье для человека, жить без всяких границ, свободно, по своему усмотрению, с лучшей карьерой в настоящем и будущем, чуть не приняла «роковое» решение. Дорожная сумка уже была готова, когда в гостиничном номере

раздался телефонный звонок, она дрожащей рукой взяла трубку, из которой донесся гипнотизирующий тембр голоса интенданта «Гранд-Опера»: «Машина уже ждет вас, теперь все зависит от вас. Хотите ли вы продолжить жить в плену? Сделайте смелый шаг, и по примеру

других советских эмигрантов, станьте еще одним протестантом жестокого советского режима, не нужно долго раздумывать, вы должны уехать со мной в Париж...»

- Она почти решила уехать в Париж, но становясь перед фактом, опять перед глазами всплыла семья, и когда она представила, каким большим был риск оставить страну, и какую опасность навлечет она на семью, оставшуюся здесь, тут же объявила себе,

что должна была отказаться от мировой славы. Уже рассвело, машина, которая ее ждала во дворе гостиницы с шести часов, выехала со двора в девять утра, без нее. А Цисана, успокоенная, довольная и счастливая своим решением, уехала в Москву, петь три премьерных спектакля «Аиды» в большом Театре.

Именно в этом спектакле впервые услышал ее мега-звезда мирового балета Марис Лиена. Он восторженно говорил о ней в своем газетном интервью: «Голос итальянского тембра Цисаны Татишвили совершенно меня заморозил и очаровал.

Она – жемчужина оперного искусства, которую нужно оберегать и окружить заботой. Когда я вхожу на репетицию с балетной труппой, я всегда говорю танцорам, танцуйте так, как поет Цисана Татишвили, и вы обязательно достигнете большого успеха...!!!»

Этот уникальный и искренний, профессиональный комплимент гениального танцора и педагога Мариса Лиепы, размещенный на страницах всех передовых газет той эпохи, я обнаружил во время работы над этой книгой. За сорокалетнюю сценическую деятельность бывало много таких значительных рецензии, характеристик, мнения коллег, интересных жизненных и творческих эпизодов, конечно, очень трудно вместить в одной книге биографию прославленной грузинской сопрано, которая полна важных явлений пройденной творческой жизни...

-“Цисана Татишвили с высоким исполнительным искусством создает единые, художественно убедительные, реалистичные музыкальные образы, чего можно достичь только длительной работой и практическим опытом. По этому, ее каждое выступление заканчивается громадным успехом.”

Вахтанг Таблиашвили
Народный артист СССР

-“Тоска, Элеонора, Аида- Цисана кажется самой природой рождена для этих ролей. Мы много раз были партнерами на сцене. Прекрасная артистическая внешность, голос, интенсивный творческий рост-невозможно не покарится.”

Петре Амиранашвили
Народный артист СССР

-“На моей жизненной пути я был свидетелем многих значительных событий, встречался со многими интересными людьми, которых забыть не возможно. Всегда буду помнить, на моем юбилейном концерте, те аплодисменты и овации восторженной публики, которые посвящались великолепной сопрано Цисане Татишвили.”

Давид Гамрекли
Народный артист Грузии

- “ Каждое время приносит новые образы. У каждого перьеда есть свои герои. Одна из таких героинь и есть Цисана Татишвили. Когда она поет, вокруг не существует нечего, не зала, не зрителя. Все слушают ее, забыв обо всем .”

Бату Кравеишвили
Народный артист Грузии

- “Грузин мало заботит их карьера. Он может обратить внимание на незначительное для себя дело и оставить на стороне свои заботы. Я имею в виду хорошего грузина, такая и есть Цисана Татишвили».

Я собирался поставить «Огненного Ангела». Тот год был юбилейным годом Прокофьева, и Джансуг Кахидзе предложил поработать над этой оперой. Без сомнения, главную партию должна была спеть Цисана Татишвили. Я знал ее как прекрасное сопрано, всегда пленил ее необыкновенный голос. Во время работы я еще больше ее полюбил. Цисана- счастливый человек, потому что, она нашла в себе все: и свободу, и счастье!”

Роберт Стурау
Народный артист СССР

-“Уникальный голос Цисаны Татишвили на меня влияет магически. Она всегда производила впечатление на сцене, и ее внешность с точностью соответствовала всем тем оперным

ролям, которые она пела в Тбилиси и за границей. .. Ее героини были индивидуальны, особенно хочу выделить Сенту, Ортруду («Летучий Голландец». «Лоэнгрин» - Вагнер), мне доставляло удовольствие слушать ее Сантуцу («Сельская честь» - Масканьи), а также, Тоску («Тоска» - Пуччини), Амелию, Леонору, Аиду («Бал-Маскарад», «Трубадур», «Аида» - Верди), можно долго перечислять...

Саломэ в исполнении Цисаны Татишвили («Саломэ» - Р. Штраус) - венец ее творчества. Она спела эту труднейшую партию великолепно, на всех ведущих сценах бывшего Советского Союза и Европы. В ее лице, в нашем театре и в общем грузинском вокальном искусстве, мы имеем одну из выдающихся певиц, которая нашла достойное место рядом с теми великими певцами, которые в те годы пели на сцене национального театра...

Цисана открытая, искренняя, очень дружелюбная, она человек, который всегда старается делать добро. Я ценю ее, как замечательную певицу и человека большой природы... Я рада, что была ее партнером в Вагнеровском «Лоэнгрине», в постановке Хермана Веденкинда.

Медея Амиранашвили
Народная артистка СССР

-«Цисана Татишвили – уникальное драматическое сопрано. Когда я говорю об этом, я имею в виду природу ее голоса, а не умение петь громко. Цисана, вместе с сильным форте, может петь на необыкновенном пиано. Она внешне очень привлекательна – замечательно сложена, ее глаза полны огня и утонченность. Такие данные вместе я редко встречал!

Я пел вместе с ней в «Абесалом и Этери», «Аиде», «Сельской чести», «Отелло»: очень трудно быть ее партнером, потому, что ты должен петь с ней тогда, когда ты можешь максимально отдаться ей как партнер...»

Зураб Анджапаридзе
Народный артист СССР

З. Анджапаридзе, Ц. Тагишвили, В. Кикабидзе
Z. Andjaparidze, Ts. Tatishvili, V. Kikabidze

- Выдающийся режиссер Михаил Туманишвили отметил: «Цисана Татишвили- экспонат, достойный для выставления в престижных залах, вместе со своими оперными персонажами... Репертуар, выбранный со вкусом, и харизматическая внешность, характерная для аристократов, дает мне право так говорить. Это не преувеличение, это реальность, которая обоснована ее неповторимостью как творца, гениальностью, высокого класса

исполнительским искусством, сценическое величие. Цисана виртуозная певица, очень индивидуальная, своеобразная, которая в конкретное время по-разному преподносит характер и эмоции героини... это голос, ради которого стоит жить!»

Ц.Т. – Я спела оперные партии, одну лучше другой. Я очень люблю своих персонажей, и я всегда представляла себя героиней той эпохи, в которой они жили. В каждом спектакле. Я вникала в важность того или иного персонажа, в ту среду и ситуацию, в которой они пребывали в конкретное время. Я внимательно читала либретто и старалась походить на них.

Я люблю свою Амелию, Леонору, Дездемону, Эболи, Аиду, Донну Анну, Сантуцу, Саломею... я скучаю без них... эти образы принесли мне большое признание, любовь моего народа. Хотя, больше всех остальных ролей, я чувствовала себя комфортнее в Амнерис (Верди «Аида»). Амнерис. Моя самая любимая партия и очень привлекательная. У меня было большое желание также попробовать себя в партии Эболи («Дон-Карлос»), и, представьте себе, я была очень довольна, когда спела с успехом.

Единственное о чем я сожалею, это – «Кармен» Бизе. Джансуг Кахидзе решил поставить эту оперу в театре и предложил его осуществление Бебе Туманишвили, но Беба вскоре ушел из жизни, и я бросила работу над партией Кармен. Затем сказали, что будут ставить «Турандот» Пуччини. Роберт Стуруа хотел поработать над этим спектаклем вместе с Джано Кахидзе, но у Робики не нашлось времени, он был очень занят в драматическом театре и, к сожалению, этой идее не суждено было осуществиться...

Вместо этого, я спела в «Лоэнгрине» и Элетучем Голландце». Кстати, из-за сложной партитуры эти труднейшие оперы Вагнера очень редко или почти не ставились в других театрах Союза. Настолько трудно овладеть этими партиями, что многие певцы старались вовсе их не петь. Не раз отмечено, что в мире единицы соглашаются принимать участие в этих операх. Я горжусь тем, что в моем театре ставились мировые оперные сочинения. Даже «Большой Театр» мечтал иметь такой репертуар, каким был репертуар Тбилисского оперного театра. Например, оперы

Штрауса и Вагнера... Помню, я уже спела Ортруду в «Лоэнгрине», когда Херман Веденкинд начал работу над «Летучим Голландцем». Он уже выбрал певицу на партию Сенты – Ольгу Кузнецову. Близился день премьеры, со мной связался Отар Тактакишвили, попросил прийти к нему в Министерство культуры. Я, конечно, на второй же день пошла к нему. В его кабинете я встретила Хермана Веденкинда. Отар сказал мне: «Херман очень просит тебя разучить партию Сенты и спеть премьеру». Я удивилась, всего несколько дней оставалось до премьеры, как я успею?! Сказала, что оркестровые репетиции уже идут, близилась премьеры, а я не знала партию. Как смогла бы я подготовиться к спектаклю за столь короткое время. Тогда Веденкинд встал на колени, взял мою руку и сказал: «После того как я услышал твой голос, я хочу, чтобы ты пела во всех моих спектаклях...» Мне ничего не оставалось делать, сразу же оттуда направилась в театр и начала разучивать партию вместе со своей любимой Татьяной Дуненко. Мы смогли сделать то, что мне казалось невозможным. В результате максимальной мобилизации, в кратчайшие сроки, за две недели, я выучила партию Сенты и спела премьеру. В этом спектакле, потом уже не раз, слушала меня немецкая публика. Я не забуду не одного аншлага...

- На родине Хермана Веденкинда успех был поистине огромным. Естественным доказательством триумфальных выступлений Цисаны Татишвили в Германии было то, что несмотря на советскую реальность, она много ездила с гастрольями по Европе и почти везде нарушались привычные традиции оперной аудитории: на дикие возгласы Сенты – сильнейшие высокие ноты Цисаны Татишвили, накопленные в зрителях эмоции, выходили наружу в конце каждого акта... Не часто бывает так в музыкальных театрах, что слушатель начинает аплодировать долго и страстно, как это бывало на премьерных «Лоэнгрине» и «Летучего Голландца», когда пела Цисана Татишвили... В европейских премьерных вагнеровских опер, как единый, непрерывный процесс, была представлена вся сценическая композиция, мизансцены Ортруды и Сенты Цисаны Татишвили, с глубоким проникновением в музыку...

- «Ваш голос искрился лучами рассвета. В моем театре еще никто так не пел. Необычайной силой пело Грузинское солнце. Дружба, мир, наслаждение свободой, божественная любовь – это те чувства, что объединяло людей, пришедших в театр. Ваш Херман приклоняется перед вами, несравненная! Спасибо вам и вашей Грузии.»

Херман Ведекинд
Немецкий режиссер

- По приглашению известного режиссера Фильзенштейна Цисана Татишвили и Нодар Андгуладзе в течение восьми месяцев работали в Берлинской «Комише Опера». Они создали незабываемые образы Аиды и Радамеса. Немецкие специалисты единогласно отмечали, что у Цисаны Татишвили сопрано редкого тембра и что они никогда не слышали такой голос живьем.

После премьеры в столь знаменитом театре еще долго слышались оттуда хвалебные слова в адрес грузинских певцов...

Ц.Т. – Когда режиссер Фильзенштейн начал подготовку к постановке спектакля, на главные партии в «Аиде» он пригласил нас с Нодаром Андгуладзе. Мы жили там почти целый год.

с Нодаром Андгуладзе
with N. Andguladze

Репетиции длились девять месяцев. Нас вызывали дважды за день, параллельно занимались с концертмейстером и учили немецкий язык. Мы шли в театр в семь утра и не выходили оттуда до одиннадцати вечера. Я жила в апартаментах Фельзенштейна.

Когда приблизился день премьеры, от переутомления и неблагоприятных для меня климатических условий, я занемогла. Меня срочно повезли в клинику, меня осмотрел лучший врач. Только потом я узнала, что этот человек был личным доктором Гитлера. Он осмотрел меня и посоветовал вернуться в Тбилиси, чтобы немного отдохнуть, в противном случае он не обещал мне выздоровления. До премьеры оставались считанные дни, и я никак не могла допустить, чтобы я прервала рабочий процесс и уйти. Это было бы для меня большой травмой, как моральной, так и психологической. Поэтому я категорически отказалась и сказала, что никуда не собираюсь ехать...

«Я удивляюсь вашей смелости и любви к делу», - сказал мне доктор и добавил, что придет послушать меня на репетиции. Он так и поступил, и когда я спела, он зашел ко мне в гримерную и восторженно сказал: «Я сегодня слушал божественный голос, желаю вам здоровья, и будьте уверены, что премьерные спектакли пройдут с большим успехом для вас». Я очень обрадовалась, стала более уверенно чувствовать себя на сцене, активнее подключилась к репетиционному процессу; и во время исполнения одной из трудных режиссерских мизансцен моя нога застряла в проеме декорации. Дирижер остановил оркестр, все смотрели на меня напряженно, они думали, что я сломала ногу. Меня срочно повезли в больницу, перелома не было, но травма была настолько серьезной, что по совету врача я выпала из репетиционного процесса на пять дней. Невозможно было остановить репетиции из-за моей травмы. Так что дирекция театра была вынуждена пройти репетиции с моей дублершей, голландской сопрано Болькенштейн, у которой потом появилась претензия, петь премьеру «Аиды». Но эту мысль категорично не принял оперный совет, который единодушно потребовал, чтобы премьеру спела Татишвили, так как она незаменима в этой партии.

Наступил день премьеры, с моей ноги сняли гипс, и я начала

готовиться к спектаклю. Зал был переполнен зрителями, они с нетерпением ждали начала спектакля. Выход дирижера к оркестру публика встретила овациями. Мое волнение дошло до кульминации, и тем временем пришло время выхода Аиды. Зритель встретили меня аплодисментами, что меня ободрило и обнадежило, что в зале находилось много моих болельщиков. После мольбы

Аиды аплодисменты участились, и в конце они стали такими сильными, что у меня было чувство, будто пошел град. В тот же вечер в прессе появились статьи, в которых не скупилась на эпитеты для меня и Нодара. Нодар спел блистательно, слушатели были удивлены его голосом: “Великолепный драматический тенор придает большой драматизм и масштаб персонажу», -замечали немецкие музыковеды.

-“Цисана и Нодар- это две сильнейшие творческие энергии, обуславливали репертуарную политику в театре.

У Цисаны была богатейшая художественно – творческая интуиция, талант, для того чтобы безошибочно владеть оперной партитурой...”

Ламара Гогличидзе
Профессор консерватории

-“На сегодняшний день Цисана Татишвили является драматическим сопрано высочайшего класса. Эта певица, которая достает альтовые глубины, извергает страсть и экспрессию,

тепло, так, что дух перехватывает. Можно только удивляться, как переходит ее голос от предельного фортиссимо, без люфт - паузы, до удивительно нежного пианиссимо. Цисана Татишвили владеет голосом на высочайшем уровне...”

Заарбрюкен - Цайтунг, 1977 г.

-“Блистательный, необыкновенный голос ! Мы давно здесь не слышали такой голос, каким обладает Цисана Татишвили... Возгласы Заарбрюкенской публики после спектакля, которые посвящались грузинской сопрано Цисане Татишвили, поистине были похожи на настоящий штурм”

Заарбрюкен - Цайтунг, 1978 г.

-“Новая «Аида» на сцене «Комише Опера» выделяется современными, инновационными открытиями, абсолютно чуждыми для оперного жанра, но очень интересными чертами. Берлинская пресса посвящает много интересных статей этой постановке, в которой принимали участия певцы из разных стран. Особенно отметили и горячие овации, которые достались Цисане Татишвили, исполнительнице Аиды, харизматичной певице, прекрасной и обаятельной сопрано”

Берлин, 13 марта 1969 года.

-“Прекрасный, сильно и равномерно звучащий, несравненный голос Цисаны Татишвили, своеобразная, полная артистизма манера исполнения в «Аиде» в постановке Фельзенштейна – все это – уникальные качества, которые столь необходимы для исполнения роли Аиды”

Обозрение «Метрополитен-Опера» 1969-1970 гг.

-“Наш век богат исполнительским талантом, но то, свидетелями чего мы стали, поистине удивительно. Высочайшее искусство мирового класса показала нам сопрано Цисана Татишвили”

Берлин 1970 г.

- Поклонники вокального искусства шли на концерты Цисаны Татишвили как на праздник. По природе она оперная певица – масштабно мыслящий артист, который создавал свои сценические образы в обильных цветах. Слушая ее, мы чувствуем, что для нее, как для художника, также близки и существенны другие средства выражения – разнообразные, сравнительно «мягкие» тона тембра, филигранная обработка деталей, что

так важно для исполнительской культуры этого жанра. Прозрачное пианиссимо, как морская волна, постепенно набирает силу и покоряет почти непостижимые высоты...

Голос и исполнение Цисаны Татишвили требовали соответственное музыкальное сопровождение... в этом отношении и вправду выделялись талантливая пианистка Нана Димитриади и замечательный музыкант Важа Чачава. Эти люди давали певице возможность в полной мере раскрыть эмоциональный заряд, что способствовало успеху ее концертов.

-«Цисана Татишвили является сияющей звездой грузинского оперного театра. Редкой красоты голос, неповторимый тембр и великолепная внешность. Мы много работали вместе в Тбилиси. Потом я уехал работать в Москву, но концертные выступления все же продолжались. В 1979 году Цисану и Нодара Андгуладзе пригласили на месячные гастроли в Чехословакию. Каждый день нас на машине возили из Праги в разные города. В программу включили как сольные номера, так и дуэты из опер. Они везде имели огромный успех. Оба певца пели с большим успехом и в Берлине на концертах, которые проводились в рамках грузинской культуры. А после концерта, прошедшего в Москве, в журнале «Советская музыка» писали: «В первой части интересно составленной программы звучали произведения грузинских и русских композиторов, во второй части – западноевропейская музыка. Своеобразное соревнование переходило в равноправное сотрудничество, что давало возможность артистам выявить вкус, мастерство перевоплощения, чувство стиля, не говоря уже о качестве ансамблевого пения и технике вокала ...» незабываемы созданные Цисаной Татишвили образы: Сантуца, Тоска, Леонора, Сента, Амелия, Этери...

Однажды Елена Образцова дала послушать своим студентам записи Цисаны Татишвили и задала вопрос – вы узнаете, кто поет?-, все восторгались голосом и мастерством исполнения, некоторые ответили – наверно, Рената Тебальди...!”

Важа Чачава

Профессор Московской консерватории

Ц.Т.- «Я считаю себя счастливым человеком, потому что мне довелось работать со всеми большими концертмейстерами нашего времени. Я всегда равной степени разделяла успех с Важой Чачава и Наной Димитриади.

Этих людей я узнала на начальном этапе моего творчества, и с тех пор они всегда верно стоят рядом со мной. Я доверяю им, как друзьям, партнерам. Их профессионализм и мастерство всегда

давало мне надежду и основание для дальнейших побед...

Важа Чачава - громадная личность. Он утонченный, безмерно музыкальный, трудолюбивый человек, интеллигент, артист большого масштаба и творческой фантазии. Он был моим первым концертмейстером. Мы познакомились и подружились в консерватории. Когда я заканчивала консерваторию, он играл мне на государственном экзамене. Я спела с успехом. Потом я пришла в театр. Там мы вместе поработали над партией Донны Анны («Дон Жуан» Моцарта). Огромный концертный репертуар, сложнейшие грузинские, русские и европейские произведения я исполняла на местной и европейской сцене, и всегда рядом с Важа я чувствовала себя надежно...

То, что для успеха вокалистов огромное значение имеет умение и компетентность концертмейстера, об этом часто говорила ведущий и очень опытный концертмейстер моего родного театра мудрая и великая Татьяна Дуненко. Она была заботливым, теплым, степенным и талантливым человеком. Я росла перед ее глазами, совершенствовалась и училась от нее многим интересным профессиональным нюансам, которые обязательно должны учитываться артистом перед выходом на сцену, в спектакле или на концерте. Я подготовила целый ряд оперных партий вместе с Татьяной Дуненко, мы часто выходили вместе на больших и важных концертах.

По этой части я правда была очень избалована. Я могу с уверенностью сказать, что поработала со всеми прославленными концертмейстерами. Стоит только назвать имя Наны Димитриди и передо мной встают наши триумфальные выступления в залах полных слушателей... Лондон, Палермо, Вена, Кипр, Стокгольм, Киев, Афины, Москва и Петербург... наши отношения и примерная дружба длятся уже десятилетия. Она великолепный концертмейстер с утонченным вкусом, очень артистичный, чувствительный музыкант и человек генетически совершенными творческими и личностными качествами. Она большой музыкант и человек, стоящий для подражания.

Я была еще молодой певицей, недавно пришедшей в театр, но я уже владела несколькими оперными партиями, когда я и

Нугеша Месхи дали концерт в большом зале консерватории. Она удивительный человек, неутомимый, без всяких претензий, нежный и благородный, замечательный музыкант и пианист, который в процессе работы думает о партнере. Нугеша полна всеми прекрасными качествами, удивительной красотой и богатыми личными свойствами.

В 80-ые годы я встретила бывшую ученицу Татьяны Дуненко, тогда еще молодой, но довольно умным, дисциплинированным концертмейстером, Викторией Чаплинской. Я поработала с ней до конца своей карьеры. Она сформировалась музыкантом с прекрасными концертмейстерскими данными, Виктории Чаплинск и по сей день плодотворно работает в театре с молодым поколением.

Я с удовольствием отмечу, что судьба была благосклонна ко мне и по части дирижеров, как в Тбилиси, в Москве и в Петербурге, так и в Европе. В первую очередь я назову Джансуга Кахидзе – этот человек был феномен. Гениальный маэстро. Он был полон всех лучших качеств, обязательным для дирижера пафосом, привлекательностью, артистизмом, харизмой, выразительной рукой, интуицией и удивительной способностью к интерпретации. Джансуг был дирижером международного класса. Каждый его жест был индивидуальным и очень твердым, ладным...

Во всем мире очень мало таких дирижеров, каким был Одиссей Димитриади. Для певца было счастьем и залогом большого успеха, работать активно, эмоционально, с точными и яркими интонациями звучащим оркестром под его руководством.... В нашем театре работали дирижеры высокого ранга, которые своим профессионализмом равнялись с приехавшими к нам на гастроли маэстро. Например, Гиви Азмаипарашвили. Он был настоящим оперным дирижером. Маэстро прекрасно чувствовал и владел оперной партитурой, музыкально-драматическими ценностями и безупречно вел спектакли. Великолепные дирижеры нашего театра – Вахтанг Палиашвили, Дидим Мирцхулава, Тамаз Джапаридзе, Реваз Такидзе.... У нас была замечательная труппа, оркестр, помпезный хор, в котором звучали качественные голоса.

Вот представьте, какая радость для молодой певицы петь с Петрэ Амиранашвили.

Я счастлива, что имела возможность быть его партнером. Мне трудно передать те впечатления, которые у меня накоплены касательно Давида Гамрекели. Я спела вместе с ним на его юбилейном концерте. У него был такой звук и энергия, что все потерялись бы на сцене рядом с ним, если артист не был на высоком уровне, по отношению вокала и артистизма. Я всегда буду помнить его поддержку, как партнера и старшего коллеги.

Также незабываемы спектакли, спетые Бату КраВЕишвили. Он был блестящим певцом и запомнился мне человеческим благородством.

В то время, в нашем театре пели лучшие голоса двадцатого века. Я часто вспоминаю Реваза Какабадзе и наши гастроли в Москву. На представлении «Трубадура» в Большом Театре зал был полон. Как только на улицах Москвы расклеили афиши о гастролях Тбилисского оперного театра, за несколько дней все билеты были распроданы. Спектакль прошел полным аншлагом. Пели Нодар Андгуладзе, Резо Какабадзе, Тамара Гургенидзе и я. Даже сегодня у меня в ушах звук тех громких аплодисментов, которые как смерч несколько раз прошли над залом, выдавшего виды Большого Театра. После спектакля на выходе из театра нас ждали тысячи поклонников. Они не давали нам пройти к машине, трогали руками, ласкали, говорили комплименты, скандировали наши имена.

Я не раз пела в «Трубадуре», в «Бал-Маскараде», в «Тоске», в «Аиде»... с прославленными баритонами нашего театра – Эльдаром Гецадзе, Анзором Шомахия, Джемалом Мдивани, Ване Коколия. Качественные голоса, мастерство, артистизм, сценическая культура, джентльменские свойства, делало их еще более привлекательными...

Меня всегда радовали успехи коллег. Слушая Нодара Андгуладзе, слушатели неистовствовали. Они встречали его появление на сцене аплодисментами. Очень редко бывает, что у человека есть и прекрасный голос, неповторимая внешность и интеллект. У Нодара были все эти качества, он заставлял зрителей слушать его. Это под силу только великим артистам.

Истинным артистом и безупречным вокалистом был Зураб

Анджапаридзе, мой легендарный Герман, Радамес, Абесалом. Настоящий народный певец и артист с драматическими способностями. Он был первым тенором Большого Театра, лицо, которое представлял престиж этого театра на ведущих мировых сценах. Мне тоже часто приходилось там петь. Я любила Марийский театр, как свой родной. И труппа, и дирекция тоже были благосклонны ко мне. Много раз мне предлагали перейти туда, но я не решилась из-за климатических условий... руководство «Большого театра» тоже поставило вопрос о моем переезде в Москву. Я тоже задумывалась над этим, и если был бы подходящий репертуар, я бы согласилась. Хотя, отдельная, агрессивно настроенная группа людей начала действовать против меня. Они довольно активно и явно старались мне помешать. Для них было главное, чтобы я не попала в труппу Большого театра. Потом уже я сама отказалась. В стае волков я не смогла бы постоять за себя одна. Я по природе не борец. Кто меня знает, скажет, что я спокойная, доброжелательная натура, бесконфликтный человек и не люблю напряженных отношений. Меня не характеризует неприятности с коллегами. Меня не интересовало ничего, кроме моего дела, творчества и способностей. Я часто бывала жертвой театральных интриг, но не инициатором. Именно потому, что я хотела обойти интриги и осложненные отношения, вызванные этими интригами, я больше не затрагивала этот вопрос. Я никогда не мечтала стать примадонной, никогда не была такой амбиции. Этим именем нас нарекает народ, и мы должны беречь его. Незаменимый статус исполнителя на премьерных спектаклях не значит того, что ты не должен уважать достойного певца с лучшими данными, собственных коллег, окружающих людей... непростительно, помешать человеку в профессиональной деятельности. У меня было много сложностей, боли, но это компенсировалось огромной радостью, народным признанием и любовью и положительными эмоциями, вызванными их вниманием.

Певица Галина Вишневская сказала однажды: «Пока я стою на этой сцене, Цисана Татишвили никогда не вступит на нее». После ее отъезда из Советского Союза в «Большом театре» ставили «Аиду». Примадонну, которая уехала из страны, вскоре все

позабыли. Администрация «Большого театра» тут же связалась со мной, меня попросили спеть в премьерных спектаклях «Аиды». Я спела три спектакля в течение двух недель. Пресса традиционно сообщала: «Аида Цисаны Татишвили принесла большой успех постановке...»

Я много пела в Москве с Зурабом Соткилава. Он мэтр оперной сцены, большой авторитет. Я помню, в Колонном зале Дома Союзов состоялся концерт, в котором я приняла участие по его желанию. Тот мой выход – один из важнейших эпизодов моей биографии. Зураб Соткилава был желанным партнером в операх «Бал – Маскарад», «Трубадур», «Тоска», «Сельская Честь».

Многие ведущие театры мира были бы рады иметь такие голоса и исполнителей, как Теймураз Гугушвили и Александр Хомерики. Они музыканты с замечательными вокальными данными. Профессиональная интуиция, экспрессия голоса, гибкое музыкальное мышление, полный диапазон, техника и вокальная кантилена – это те качества, благодаря которым, они заняли вдающееся место рядом с известными солистами – исполнителями нашего театра. Я много раз бывала свидетелем их успеха и в нашей стране и за рубежом.

Алеко Хомерики выявил и свои замечательные организаторские способности, когда под его руководством в Батуми была создана оперная труппа. Ставились интересные спектакли, шедевры. Кстати, на премьерном спектакле «Аиды», я спела Амнерис.

Значительной творческой силой Тбилисского оперного театра являлись Имери Кавсадзе, Вахтанг Глунчадзе, Тенгиз Заалишвили (которого в молодости сравнивали с Ваном Сараджишвили), Анзор Фиолия, Энрико Чихладзе, Ладос Канделаки, Резо Гиоргадзе...

Не в одном ведущем театре страны не было такой сопрано, какой была Медея Амиранашвили. Медея была блистательной артисткой и вокалистом. Мы вместе спели в спектаклях «Дон Карлос» и «Лоэнгрин». Те спектакли были неповторимы как постановочно, так и по музыкальной части. В нашей труппе пела Ламара Чкония, которая создала запоминающиеся образы на оперной сцене. Блистала Нателла Тугуши своим прекрасным голосом и внешностью. Также надо отметить Тамару Тактакишвили,

певицу с очень артистичным, прекрасно развитым высоким регистром. Главные партии пела Дина Джитава, которая потом стала петь камерный репертуар и достигла больших успехов. Ольга Кузнецова, Нателла Мкервалидзе, Майя Томадзе, Мила Богателло, Лиана Калмахелидзе, Марица Маглаперидзе, Мзия Давиташвили, Гаянэ Долидзе... можно без конца перечислять. После уже пришло в театр новое поколение: Иано Алибегашвили и Тамар Джавахишвили – прославленные певицы, которые сегодня завоевали и красят мировую оперную сцену. По женской труппе всегда был силен мой театр. Тбилисский слушатель долго будет помнить оперные персонажи Тамары Гургенидзе и Мананы Эгадзе. Среди меццо-сопрано выделялись Эльза Гарсеванишвили и Лиана Гведашвили. Эта была правда уникальная труппа, в которой пели Тенгиз Мушкудиани, Паата Бурчуладзе, Ираклий Шушания – басы международного класса, с теплыми, аристократического тембра, полными, сильными голосами.

Вот с такой труппой приходилось работать режиссерам с большим именем. Я лично работала с Гурамом Мелива, с талантливым, очень интересным режиссером, который очень любит инновации, с Робертом Стурау, Михаилом Туманишвили. Я работала с великим Дмитрием Алексидзе. С режиссером Гизо Жордания. Каждый из них – мэтр своего дела, большой профессионал и успешный представитель грузинской культуры.

Интересные режиссерские работы,

Дездемона - Desdemona

могу сказать образцы искусства, сильный певческий состав было всегда гарантом больших успехов и достижений Тбилисского оперного театра.

- «Говорить об искусстве Цисаны Татишвили, для меня, Алеко Хомерики, очень приятное и вместе с тем ответственное дело. Один из красивейших голосов современного мира. Прекрасная внешность, которая лучилась от внутреннего света, артистизма и большим темпераментом. Цисана Татишвили владеет певческим форте и пиано. В высоком регистре голос приобретает сияние металла, который мастерски переводит почти в героическое созвучие. Но и здесь голос сохраняет удивительно красивый оттенок, что вызывает изумление как у нас, так и на оперных и концертных сценах остального мира. Кто слышал этот голос хоть раз, никогда его не забудет. Этот голос останется редчайшим воспоминанием. Вокал Цисаны и неповторимое исполнение в той или иной опере, я думаю, является эталоном возможностей оперного певца. Я слушал многих больших певиц, со многими я пел на мировых сценах, но когда я пел с Цисаной Татишвили, я получал такое удовольствие от ее неповторимого голоса, что наверно останется на всю мою оставшуюся жизнь сладким воспоминанием. Я горжусь тем, что был последним партнером Цисаны Татишвили на оперной сцене. Я был её Каварадоси, Дон Карлос, Манрико, Абесалом, Радамес.»

Алеко Хомерики
Народный артист Грузии

-, Трудно справиться с эмоциями, когда говоришь о Цисане Татишвили, слышишь голос певицы или вспоминаешь спектакли с её участием. Я назвал её певицей «планеты всей», царицей Вселенной ... Фантастический голос Цисаны, её артистизм покорила бы земную сферу. Чувство гордости и радости овладевает нами, зная, что певица наше национальное достояние, такая близкая и недостижимая, и всё же она остаётся одним из самых

прекраснейших голосов мира... Джансуг Кахидзе вспоминал: „Во время гастролей в Польше Цисана так спела Аиду, что от восторга я выронил из руки дирижёрскую палочку”.

Моя Цисана, родись ты попозже, благодаря твоему творчеству Грузия была бы самым крупным бриллиантом мира.”

Бидзина Квернадзе
Народный артист Грузии

–“В природе существуют голоса, которые сразу пленят своим необыкновенным тембром, глубоко вторгаются в твою душу, иногда ласкают, иногда волнуют, и чувствуешь, как попадаешь навеки в его плен. Я полюбила этот голос, и не только голос!

Цисана Татишвили, замечательная певица и личность. Полная доброты, сердечности, дружеского тепла коллега, что, к сожалению, не очень частый случай. В отношении она всегда свободная и приятная. Цисана прошла необыкновенную вокальную школу. Ее педагогами были – Г. Картвелишвили и Д. Мчедлидзе. Но истинный творческий ренессанс в ее жизни начался с сотрудничества с Нодаром Андгуладзе – замечательным певцом и педагогом. Н. Андгуладзе смог раскрыть вокальный и художественный талант Цисаны Татишвили в полной мере. Их совместные выступления в операх Верди, Пуччини, Масканы стали явлением в музыкальной жизни. В Германии, у Фельзенштейна, они вместе принимали участие в «Аиде». Гениальный режиссер выбрал Цисану Татишвили среди ста исполнительниц Аиды.

Перед глазами стоят созданные ею образы Аиды, Тоски, Сантуцы, Сенты, Тамары, Этери. Что касается Саломэ в одноименной опере Р. Штрауса, вместе с необыкновенным дирижером, это было международным явлением не только для Тбилиси, но и для московской музыкальной жизни.

Я счастлива, что в определенное время моей долгой жизни, была связана с Цисаной. Мы много и с успехом ездили с концертами. Объездили много стран. Эти гастроли незабываемы, потому что нас всюду принимали с восторгом, и мы чувствовали

себя счастливыми. Цисана была истинной примадонной, хотя без характера примадонны. Может и это помешало ей, достичь еще более высоких вершин.

В одну осень Элисо Вирсаладзе привезла на свой фестиваль итальянского импресарио. Мы вместе поехали в Телави и там его познакомили с Цисаной. Я села за рояль, Цисана спела арию Джоконды. Итальянец удивленно привстал, подошел к Цисане и сказал: « Ваш голос надо слушать в живом исполнении, чтобы воспринять всем величием». Такими комплиментами Цисану Татишвили одаривали всюду, куда мы приезжали. Я не забуду слова г-жи Дэвис, когда она слушала Цисану в Лондоне. Эта женщина меценат, которая в свое время вывела на большую сцену Доминго, Каррераса, Кабалье... она сожалела, что раньше не встретила Цисану, чтобы помочь ей сделать карьеру на международной сцене.”

Нана Димитриади

Профессор Тбилисской консерватории

-“Если скажу, что Цисана Татишвили блистательная представительница грузинского вокального искусства, это и так всем известно. Скажу, что она красивая, обаятельная женщина и даму с ее внешностью не легко найти, этого и так все видят. Скажу, что она владеет красивейшим, богатейшим и мощнейшим голосом, одним из лучших в мире, об этом тоже всем известно. Хорошо танцует “Картули”, тоже многие знают. Добавлю только, что Цисана верная подруга как в жизни, так и на сцене. Я счастлив, что многие годы был ее партнером как в родном, так и в европейских театрах. Были у нас успехи, и она всегда радовалась победами партнеров, как своими.

Мы во многих спектаклях пели вместе, но я отмечу среди них “Похищение луны” О. Тактакишвили и “Огненного ангела” С. Прокофьева, которых впервые исполнили на грузинской сцене. Вспоминаю процесс постановки, утомляющие репетиции, которые требовали большой энергии. Огромный труд всей постановочной

группы пренес блестящий результат. Грузинский оперный театр получил великалепные образы Ренаты и Тамар.

Моя Тамар, моя Рената, живи и здравствуй, будь счастлива. Твой Тараш, твой Рупрэхт.”

Эльдар Гецадзе

Народный артист Грузии, Профессор Тбилисской консерватории

- Цисана Татишвили - первая грузинская певица, которую лично внук Вагнера пригласил в 1978 году на оперный фестиваль в Баирете. Этот фестиваль проходит в Байрейте каждое лето и посвящается увековечению имени великого немецкого композитора Рихарда Вагнера, в котором принимают участие лучшие исполнители Вагнеровской музыки со всего мира. В виде исключения Цисану Татишвили, попросили спеть на фестивале «Саломэ» Р. Штрауса. Местная пресса публиковала уникальные рецензии и посвящала эпитеты мастерству прославленной грузинской сопрано, и заранее извещала, что она одна из жемчужин фестиваля, тоже будет среди других исполнителей. В немецкой прессе появилась рецензия известного журналиста и теоретика Альберта Петера Бица: - переполненный зрителем зал, долго праздновал беспрецедентный успех

Гертруда - Hertruda

Амнерис - Amneris

«Летучего Голландца» Вагнера. Долгие аплодисменты, в первую очередь, были направлены на нашу гостью. Публика встречала Цисану Татишвили возгласами браво, овациями и морем цветов. Труднейшую партию Сенты Цисана Татишвили спела на Тбилисской оперной сцене, постановку осуществил Херман Ведекинд вместе с дирижером З. Коллером. Затем состоялся большой оперный праздник с ее участием на сцене Саарландского оперного театра в первый Рождественский вечер. Она владеет утонченной фразировкой, драматическая выразительность ее голоса, пленила слушателя...

Мы ждем Цисану Татишвили в Байрейте с нетерпением, она украсит наш фестиваль и увеличит его значение...» Цисана Татишвили ждала отъезда на фестиваль и верила, что она бы могла принести еще больший успех родному театру. Но ей опять помешало несправедливое решение «Гос. - Концерта». Случилось

так, что вместо нее на фестиваль выпустили солистку «Большого театра», а Цисана уехала во Франкфурт, петь «Тоску» Пуччини.

Работы прославленных и довольно авторитетных музыкальных критиков ходили на профессиональное состязание, так прилежно, пространно и объемно они рассматривали профессионализм Цисаны Татишвили и ее отношение к оперной литературе.

— «Гёте сказал – История человека – это его характер. Она могла достичь большего на творческом поприще, но ввиду своей благородной природы, она пожелала жить скромно. Когда ты большой мастер, ты не имеешь право быть уступчивым. Цисана удивительно открытый, добрый человек, она никогда не завидовала другим и никогда не мешала коллегам петь ее партии. Наоборот, она всем говорила, спойте, если можете.

Портрет Цисаны должен быть выставлен в оперном театре, и когда придет слушатель нового поколения, они увидят, что есть певица Цисана Татишвили и узнают много интересных историй о ней”.

Тоска - Tosca

Дина Джитава

*Заслуженная артистка
Грузии*

- Совмещение прекрасных вокальных данных и наилучшей школы пения дало неограниченные репертуарные возможности Цисане Татишвили. К каждой партии певица относилась с волнением и ответственностью, как это было в первый раз ее появления на публику. Каждая ее роль-

это законченный образ, художественный портрет большой впечатляющей силы, который отличается экспрессией и многогранностью. Удивляет оригинальность вокального и сценического чертежа партий, полная певческая и актерская свобода певицы. В одной из зарубежных газет мы читаем: - «Цисане Татишвили не требуются театральные костюмы и декорации – она и без этого пленяет слушателя». Лондонская пресса писала в 1991 году: «Вот, состоялся дебют солистки Тбилисского оперного театра, драматического сопрано Цисаны Татишвили, певицы, которая является желанной гостьей Московской, Берлинской и многих других оперных сцен. Ее бархатный голос напомнил нам те голоса, к которым мы привыкли, слушая лучших певцов прошедшего поколения».

Ц. Татишвили, О. Димитриади, П. Лисициани
Ts. Tatishvili, O. Dimitriadi, P. Lisitsiani

Каждый жест Цисаны Татишвили глубоко оправдан логическим развитием образа, сценической ситуацией. Ее героини объединены ее же личностью, характерной для нее манерой исполнения,

широким звучанием голоса, красотой тембра... Для нее чуждо простое, внешне эффектное решение, характер своих героинь, образ, элегантность, манеру поведения, она ищет и находит в музыкальной характеристике партии. Не менее интересна концертная деятельность Цисаны Татишвили. Здесь видны новые детали ее таланта. В исполнении камерной музыки тоже выявились качества умного и серьезного музыканта, эмоциональность которого сливается с утонченным мастерством. Цисана Татишвили часто вносит в программу в своих сольных концертах произведения любимых авторов – Верди, Пуччини, Масканьи, Понкиелли, Рахманинова, Мачавариани, Чайковского, Тактакишвили... «Пение – это моя любовь и радость, мой труд и счастье ...»

Главные партии в операх Верди «Аида», «Дон Карлос», «Трубадур», «Бал – Маскарад», «Отелло», в опере Пуччини «Тоска», в «Саломэ» Штрауса, в «Сельской чести» Масканьи, в «Дон Жуане» Моцарта, в «Пиковой Даме» Чайковского...

Она постепенно крепла, набирала силы, развивалась драматически. Как только, Цисана Татишвили появлялась на сцене, она магически влияла на зал, дирижера, партнеров. Казалось, что все драматургические развязки вели к ее героиням. Она была настоящим центром драмы, и слушали спектакли про Эболи, Амелию, Аиду, Леонору, Донну Анну, Лизу, Сантуцу, Дездемону, Тоску, Сенту, Гертруду, Саломэ Как будто действие останавливалось овациями, которые взрывались после арий, исполненных на один вздох. Эти арий вмещали в себе большие чувства и страсти. Концентрировано выявлялись в той или иной опере, уникальный, данный ей богом талант, удивительно красивый, сильный, прекрасного тембра голос и стихийный темперамент Цисаны Татишвили.

–“Я фактически выросла в оперном театре. Мое детство и студенческие годы прошли в его стенах. Я никогда не смогу забыть те чувства, которые рождались во мне, слушая ваше пение. Ваша прекрасная внешность, несравненный артистизм, удивительный темперамент, сценическая привлекательность и манера исполнения, всегда приводили меня в восторг. В нашей

семье был ваш культ, как лучшей грузинской сопрано.

На протяжении моей не очень - то короткой карьеры мне доводится выступать почти во всех ведущих театрах мира. Этим я хочу сказать, что в таких огромных современных залах, каковыми являются «Метрополитен Опера», «Ковент-Гарден», «Ла Скала», театры Парижа и Вены, я нигде не слышал такого уникального драматического сопрано, как у вас. Не потому что я их не нашла, просто таких голосов больше нет.

Известно, что в оперных кругах ваш голос по тембру и звучанию сравнивают с великой итальянской сопрано Ренатой Тебальди. Мы знаем, что голос Тебальди известен в оперном мире, как эталон красоты. К сожалению, советская реальность помешала вам в международном признании, а то история нашла бы место вашему имени рядом той же Ренатой Тебальди, Монсерат Кабалье, Миреллой Френи и других великих певиц.

Звезда, которую открыли в вашу честь перед Тбилиским оперным театром, не может сравниться со своим значением и яркостью с настоящей звездой, которую зовут Цисана Татишвили...”

Тамар Джавахишвили (Ивери)

Ц. Татишвили и З. Соткилава
Ts. Tatishvili and Z. Sotkilava

-„Любые хвалебные слова и дифирамбы творчеству Ц. Татишвили не достаточно передают всю полноту картины её таланта. С сожалением хочу сказать, что деятельность госпожи Цисаны совпала с тем периодом, когда в Советском Союзе был «железный занавес» . По моему глубокому убеждению певица такого масштаба и ранга должна была быть такой же знаменитой как Мария Каллас....

Моя Цисана, твоё имя истинной неповторимой примадонны и чуда оперной сцены останется в истории оперного искусства нашей страны.”

Манана Доиджашвили

Народная артистка Грузии, ректор Тбилисской консерватории

Ц.Т. - В Москве, в Большом зале консерватории, я и Нана Димитриади дали сольный концерт. У нас была разнообразная программа. Европейская, русская, грузинская музыка. Слушателей в зале было множество. Мы часто выступали в этом зале, который всегда был переполнен. Наши слушатели всегда следили за нашим приездом. И в тот день в зале было много народу. Среди них был руководитель грузинского консульства Нодар Медзмариашвили. Во время концерта я видела, настолько довольны слушатели, что мне давало большего стимула и желание доставить им удовольствие. После исполнения нескольких произведений на бис я и Нана наконец зашли за кулисы, и неожиданно для нас там нас ждал наш Консул. Он поздравил нас, очень порадовался нашему успеху и сказал: « Завтра у нас назначена встреча с Демичевым». Демичев был тогда Министром культуры Советского Союза. Я никогда его не видела близко. Он узнал о моем концерте, сам не смог прийти и попросил консула передать его приглашение. На другой день за мной послали машину, и я поехала в Министерство. Демичев ждал меня в своем кабинете. Секретарша доложила о моем приходе и провела меня к нему. Он был необыкновенным человеком, очень тепло меня принял, извинился, что не смог

присутствовать на концерте из-за своей занятости и укорил за то, что я избегала деловых визитов к нему. Он сказал: «Ваши соотечественники часто приходят ко мне, чтобы улучшить свой творческие планы, а вы почему то сдерживаетесь и этим вредите своей карьере, моя дочь – тоже вокалистка и большая ваша поклонница. Я знаю от нее, какого большого потенциала певицей вы являетесь. Я буду помогать вам, чтобы мир узнал вас лучше» – сказал он, поднял трубку телефона – оказалось, что он звонил директору Гос. Концерта. Из разговора я поняла, что он говорил ему - сейчас к вам придет Цисана Татишвили, дайте ей лучшие страны для гастрольных поездок. Затем он пожелал мне успехов и попрощался, а я пошла в Гос. Концерт.

Кстати, легче было попасть к первому секретарю ЦК, чем к директору Гос. Концерта. Но, когда я к нему пришла, он устроил мне теплую встречу. Он позвал руководителей разных отделов, которые курировали гастроли того или иного певца в конкретные страны. Они дали мне список, я могла выбрать капиталистические и соц. страны, и когда я отметила их, директор полушутя сказал мне – «У вас прекрасный вкус», на что я ответила – «Я жажду часто выезжать на гастроли конкретно в те страны, которые я отметила. Моя дерзость вызвано тем, что сразу хочу получить удовольствие...

Одним словом, я ушла обрадованная, с надеждой, что они позвонят в ближайшие дни и сообщат условия первых гастролей. Но, к сожалению, через две недели, я узнала, что министра Демичева освободили от занимаемой должности, а мне опять укоротили запланированные гастроли. Конечно, это случилось «благодаря» активности тех людей, которым портило настроение мои лучшие вокальные данные. Эпизодов их противостояния и вмешательства было много в моей жизни...!!!

Скажу вам больше, в Германии дирижер Келлер устроил Гала - Концерт и пригласил знаменитых исполнителей со всего мира (одной из них, была Биргит Нильсон). С Тбилиси поехала я. Во время репетиции в театре у меня заболел зуб, и мне сделали болеутоляющее, что плохо подействовал на голос. Приблизилось время моего выхода. Я должна была спеть дуэт из «Трубадура» с

ведущим баритоном «Штац – Опера», но голос мне не подчинился. Возмущенный вокалист сразу же прекратил петь и укоризненно сказал дирижеру – вы не имели право ввести в состав таких мега – звезд, такого слабого исполнителя. Келлер улыбнулся, замолчал, он знал о моих способностях и был убежден, что я достойно покажу себя публике. Потому он ответил взволнованному баритону: - концертная программа изменится, дуэт не будет исполняться. Вы будете петь арии Ди Луна и Канио, а Цисана – арии Тоски и Сантуцы».

На другой день я правда так спела на концерте, что восторженные люди в зале топали ногами, веяли в воздухе костюмами. А те сольные исполнители, которые иронично улыбались на репетициях, пристыженные ушли за кулисы.

Когда в конце концерта опустился занавес, вместе со мной на сцене остались только две исполнительницы: американская певица – сопрано и австрийка - колоратурное сопрано, которая подошла ко мне и искренне поздравила с успехом. Она сказала: - кроме того, что я певица и педагог, я являюсь также другом и доверенным лицом великого маэстро Герберта Фон Караяна. Он

ставит «Трубадура» и ищет исполнительницу Леонору, я уверена, что ваше сопрано приятно его удивит и порадует, я посоветую ему послушать вас».

Прошло время, я узнала, что пресс-секретариат Караяна связался с «Гос – Концертом» и попросили, чтобы я выехала в Зальцбург для встречи с маэстро. Хотя в Москве сказали, что я на гастролях, и вместо меня предложили певицу «Большого театра» Тамару Милашкину, на что

секретариат Караяна дал отказ. Вот так бывало часто, что мне не везло, наверно, у меня судьба была такая»...

- «Я горжусь, что хожу в театр слушать Цисану Татишвили, и стараюсь не пропустить не один из ее спектаклей. Ее пение, прекрасная внешность доставляет мне необыкновенное удовольствие. Я могу сказать с уверенностью, что нигде не слышала такого голоса в живом исполнении».

Надежда Харадзе
Народная артистка Грузии

Тоска - Tosca

Ц.Т.-Моя профессия давала мне возможность знакомиться, сотрудничать и дружить с выдающимися деятелями культуры в разных странах мира. Я всегда наблюдала за талантами, за многими яркими явлениями в искусстве и все больше и больше видела, что выдающееся грузинское исполнительское искусство поистине бесценно. Грузинские музыканты- артисты на международной арене – это всегда означило – профессиональное мастерство, высший класс...

К счастью, и публика была привыкшая ходить в театр. Традицией было для них – посещать каждую премьеру, слушать и поддерживать того или иного исполнителя. Каждое новое посещение оперного театра, новая постановка проходила в полных слушателями залах...

Значительным периодом моего творчества было время, когда я спела «Саломэ» Р. Штрауса в Тбилисском оперном театре. Именно здесь она была поставлена впервые в Советском Союзе и интерес советской публики к этой симфонии, драматической формы, где голос героини должен звучать разносторонне и блеснуть как алмаз в созвучии с гигантским оркестром, не проходило до тех пор, пока я пела в ней...

Штрихи образа Саломэ удивительно подходили к музыке, а музыка и характер Саломэ смотрелись два раза впечатляюще в постановке Гурама Мелива. Дерзкое решение Гиви Орджоникидзе, Гурама Мелива и Джпнсуго Кахидзе начать работу и поставить «Саломэю» Штрауса было сенсационным явлением в музыкальной жизни того периода. Я спела труднейшую партию Саломеи в 1983 году в Тбилиси, позднее премьера состоялась и в Москве. В обоих городах спектакль имел большой отзыв.

Я была первой Саломеей в Советском Союзе и ради того, чтобы послушать меня, поклонники приезжали из Петербурга и др. городов России. Через несколько часов после появления афиш на улицах города уже продавались билеты. Местные и зарубежные музыкальные критики в своих рецензиях не скупилась на похвальные слова, адресованные к дирижеру, режиссеру – постановщику и, конечно же, исполнительнице партии Саломэ.

- «Саломэ» Р. Штрауса – это гигантская вокальная – симфоническая поэма в экспрессионистском стиле о приливе человеческих чувств. Здесь все решает экспрессия музыки, а не доведенная до минимума, действенная арена героев. Но Саломэ Цисаны Татишвили была совершенно новым явлением на грузинской оперной сцене. Ни один из грузинских певцов не исполнял партию симфонического масштаба с такой психологической глубиной, сложностью и экспрессией... Густав Малер говорил: «Саломэ» - гениальное творение... здесь под огромным судном бурлит вулкан, горит подземный огонь, а не просто фейерверк...» Как говорят музыковеды, душа Саломэ Цисаны Татишвили и правда извергала вулканическую энергию. Тогдашняя пресса писала: - «поистине нет границ возможностям голоса Цисаны Татишвили, этот голос похож на «Лиру Сатаны», который соревнуется с силой и обилием оттенков оркестра и ложится нимбом...»

Журнал «Советская Культура»

В дни премьерных спектаклей «Саломэ» критика писалась одна лучше другой. Но в этой книге мы приведем только несколько выдержек: - «диапазон ее голоса, гибкость, красота, динамика и мастерство интонирования приобретают новые художественные свойства. Эта партия – вершина творчества грузинской певицы, на которую ей помог взойти опыт работы над Аидой с немецким режиссером Физельштейном и потом в операх Вагнера – над партиями Ортруды и Сенты и приобретенные новые черты. Она завораживает, удивляет и волнует...»

Газета «Коммунист»

- «Этим спектаклем вы можете всюду перед самой требовательной аудиторией постоять за престиж своего театра и страны. Ведь исполнение партии Саломэ- это геройство, тем более на таком высоком уровне, который достигает Цисана Татишвили. У

нее замечательный голос, поет с удивительной выразительностью. Она владеет своим искусством поразительным мастерством...»

Москва – Газета «Правда»

- „Художественный замысел «Саломеи» дирижера Лазарева как будто был направлен на известных исполнительниц этой партии – Биргит Нильсон, Монтсерат Кабалье и грузинской певице – Цисане Татишвили, которые выделяются безупречной мощью и красотой голоса, необычайной утонченностью оттенков”.

Марина Нестьева, «Музыкальная Академия», 1993 год.

- «Зная, что на сцене будет стоять такой титан, как Цисана, я поднял из оркестровой ямы и другого титана – Джансуга Кахидзе» - вспоминает Гурам Мелива, один из важных членов триумvirата „Саломэ”.

С самого начала эту одноактную, поэмого типа произведение оперной структуры, который основывается на прозаический текст по драме Оскара Уайльда, сопутствовал в свое время большой скандал и толки. Конечно из-за того, что ее сюжет заимствован из Нового Завета. Хотя эти треволнения постепенно стихли, потому что, нетрудно было догадаться, что версия Уайльда по своей сути была больше изучением феномена неврастении, чем библейская драма.

Режиссерская фантазия Гурама Мелива полностью поглотила первичный замысел писателя, придала ей светлый, возвышенный смысл, сохранив острату и актуальность. Что касается исполнительского тандема Цисаны Татишвили и Джансуга Кахидзе, он заслужил международный резонанс. Для грузинской Саломэ не скупилась на комплименты известные музыканты – исполнители. С помощью Цисаны Татишвили грузинский оперный театр еще раз оказался на международной арене и стал примерным, достойным подражания для многих прославленных театров или исполнителей, имеющих за плечами довольно значительное прошлое...

Саломе - Salome

- «На сегодняшней встрече очень трудна роль критика и рассмотрение спектакля, представленного Тбилиским оперным театром. Саломэ – в первую очередь, это – дирижер и певица, исполнительница партии Саломэ. Если этот дуэт не состоится, тогда не состоится и эта опера. Дж. Кахидзе и Цисана Татишвили вознесли музыку Штрауса на таком уровне, что я чувствовала себя раздавленной... Саломэ Цисаны Татишвили прекрасна! Певица пленит слушателей филигранным мастерством.

Н. Полякова

(Руководитель музыкальной секции Музыкального Общества России, критик)

- «Я удивлен искусством Цисаны Татишвили. Я давно слежу за развитием этой замечательной певицы. Всегда присутствую на ее концертах и спектаклях в Петербурге, и я очарован ею. Но партию Саломэ она вознесла на особенную высоту. Она удивительно поет пиано и как это необходимо в этой опере. Этот спектакль великолепен по исполнению музыки».

М. Бялик (Музыковед, Петербург)

-,,Цисана часто пела на таких концертах, где вместе собирались лучшие певцы Советского Союза. Вместе со слушателями мы тоже, молча, слушали ее пение. Она сияла, мерцала, удивительно влиял этот голос на зал, на нас, на ее коллег.

Я люблю ее как человека. Она способна на большую дружбу. Люблю ее редчайший, красивейший голос, который я часто слушала, я получала неопишное наслаждение. У Грузии есть Цисана Татишвили, а таким певцам ставят памятник при жизни... Она истинная примадонна. Наилучшими качествами примадонны, универсальным творческим потенциалом. Для нее не характерно высокомерие, заносчивость... я ценю ее простату, величавость, благородство и патриотическую натуру”.

Мери Накашидзе

Народная артистка Грузии

- «Цисана Татишвили – божественная певица. Я счастлива, что у меня есть возможность слушать ее голос. Блестящая опера и несравненная исполнительница Саломэ».

Елена Образцова

Народная артистка Советского Союза

-«У меня нет слов. Я видел на сцене великую и несравненную певицу Павловскую. Цисана Татишвили затмила ее сияние».

И. Козловский

Народная артистка Советского Союза

-«Я видела постановки «Саломэ» в Германии и в Австрии. Я не встречала похожую на Цисану Татишвили и подозреваю, что и не встречу никогда».

Ханналоре Герлах

Профессор Академии Искусств Германии

-«Мне сегодня не здоровилось, но все же пошел на спектакль. Не жалею. Мне очень понравилось. Единодушие зала - эта самая лучшая награда для Цисаны Татишвили. Присоединяюсь к ее радости».

Святослав Рихтер

-«Цисана Татишвили – символ грузинской оперы»

Медея Чахава

Народная артистка Грузии

- «Под этим великолепным спектаклем подписался бы сам Р. Штраус – Цисана Татишвили творит чудо...»

Евгений Светланов

Народный артист Советского Союза

В общем, кого только не пленила Саломэ, Леонора, Сантуца, Амелия, Элизавета. Сента, Дездемона, Амнерис, Аида, Ортруда, Тоска, Донна Анна, Лиза... партию Аиды, она пела с большим успехом в течение всего сезона в Берлинской «Комише Опера»; пела Сантуцу («Сельская Честь», Масканьи), Лизу («Пиковая Дама», Чайковский) в оперно театре Заарбрюкена; Леонору,

Тоску («Трубадур» Верди; «Тоска» Пуччини), в больших залах Кельна, Базеля, Мюнхена... Именно в этих операх проявилась яркая творческая индивидуальность Цисаны Татишвили. Здесь бурлил ее драматический темперамент с лирической красотой. Здесь проявилось редкое качество ее певческой натуры – уникальность, благодаря чему, она приспособлена к диаметрально противоположным музыкальным течениям – самобытной музыкальной стихии Верди, Вагнера, Моцарта и Пуччини, Палиашвили и Чайковского...

Ц.Т. – тот факт, что по сравнению с оперными театрами других городов Союза, мы были избалованы разнообразностью спектаклей, была, конечно, огромная заслуга Отара Тактакишвили – выдающегося грузинского композитора, замечательной личности, известного представителя грузинской культуры, эрудированного, компетентного и интеллигентного человека, который переживал за всех талантливых людей, чтобы они не потерялись, не ущемлялись....

Тактакишвили сделал много доброго дела для популяризации грузинской культуры во всем мире. Я ценю его заботу, огромный вклад в развитии грузинской культуры... Я горжусь тем, что исполнила цикл его произведений, который в свое время, был записан в Москве и выпущен в одном альбоме. Симфоническим оркестром дирижировал сам маэстро, и это произведение мы исполняли вместе в Москве, Риге и в других городах... Затем, я спела в его опере «Похищение Луны», партию Тамар. Он собрал замечательную группу исполнителей: Нодар Андгуладзе, Тенгиз Мушкудиани, Эльдар Гецадзе, Паата Бурчуладзе и я... у нас был очень впечатляющий дуэт, и сцена с Тарашем. Эта запись существует, но, к сожалению, я давно уже не слышала ее по радио... Для меня была большая честь и радость, что романс «Мзео Тибатвиса», который маэстро написал в свое время для баритона, потом поменял лично для меня. Я очень люблю этот романс и часто пела на местной и зарубежной сцене. Ему нравилось мое пение, и я всегда чувствовала от него большое внимание.

Когда я начала изучать партию Саломэ, он лично

консультировал меня, неустанно работал вместе со мной. Ободрял меня, обнадеживал и твердил, что это сложнейшее произведение придаст моему творчеству большую ценность. Все знают, что голос Саломэ – это один из ведущих инструментов в огромном оркестре, из 105 инструментов. То, что если я спела эту партию и к тому же так, что заслужила признание, не только в Грузии, это, конечно, заслуга и Отара Тактакишвили...

Не могу не вспомнить период, когда министром был Валерий Асатиани. Он был одним из активных болельщиков грузинского оперного театра и грузинской культуры в целом. Никогда не забуду его заботу. Он никогда не ослаблял свое внимание, и мы всегда чувствовали его поддержку. Он старался оценивать наш труд разными значительными наградами. Когда меня представили на премию Шоты Руставели, он и его команда очень радовалась за меня. Получение этой премии - большая честь для меня».

О. Тактакишвили, И. Козловски, Ц. Татишвили
O. Taktakishvili, I. Kozlovski, Ts. Tatishvili

-«Одаренная божественным певческим талантом и удивительным человеческим обаянием, она быстро нашла передовое место в Тбилисском оперном театре. Меня удивляет редкое умение восторгаться успехом других. И в жизни, и на сцене Цисана демонстрирует большой вкус, профессиональные навыки и сценическую культуру. Она достигает феноменальных результатов безошибочной интуицией и вокальным чутьем.

Я люблю ее голос, похожий которому, очень редко звучал на мировой сцене. Цисана является самой лучшей исполнительницей моих произведений. Я горжусь, что она принимала участие в премьерных спектаклях моей оперы «Похищение Луны». Она исполнила вокальный цикл, которым я лично дирижировал в Москве и Риге...

Прекрасная Цисана, обладает удивительным лирика – драматическим сопрано. И знаем, что этот голос в равной силе волнует с искренней страстью и безмерным теплом в грузинских, русских, европейских операх.

Цисана большой мастер, который может совмещать актерскую свободу с глубокой чувственностью музыки. Она рисует свои персонажи, богатыми цветами звука. Во многих традиционных театрах мечтают о таком голосе, как у Цисаны. Это большое счастье, что она украшает сцену нашего театра...

Отар Тактакишвили

(Композитор, бывший Министр Культуры ГССР)

- «Цисана Татишвили - драматическое сопрано высокой культуры. Театр Саарбрюккена буквально взорвался восторженными аплодисментами, когда она исполнила партию Сантуцы в «Сельской Чести» и Лизу в «Пиковой Даме»... В будущем сезоне Ц. Татишвили будет петь главную партию в государственном театре Саарбрюккена в спектакле «Саломэ».

«Саарбрюккен Цайтунг»

-«На мировых оперных сценах очень редко появляются певицы такого потенциала, которые могут петь «Саломэ» Р. Штрауса – экспрессионистскую партитуру гигантского масштаба, смогут выдержать физическую и душевную нагрузку роли Саломэ. Цисана Татишвили завоевала и эту вершину и снискала широкий резонанс.

Московская пресса поставила Цисану Татишвили рядом с мировыми оперными звездами: Биргит Нильсон и Монтсерат Кабалье... Вокальный материал Цисаны Татишвили - это особенное явление своей редкой спецификой, прекрасным тембром, разноцветным колоритом, неограниченной глубиной – высотой. Для ее голоса характерно стихийная энергия, врожденная пластичность и экспрессия. Специалисты вокала считают, что такое богатое по природе драматическое сопрано, - настоящий клад...»

Манана Ахметели

Музыковед

-«Цисана Татишвили обладает утонченной фразировкой, слушательбылочаровани пленен драматическойвыразительностью ее сопрано. Она показывает высоты вокального искусства».

Альберт Питер Биц

-«Я хочу выразить свою любовь Цисане, как великой певице, коллеге, партнеру, как педагогу, другу и что самое главное – благороднейшему человеку... У нее была возможность обосноваться в любом театре мира, но любовь к родине и к своему народу оказалась сильнее. Она истратила весь свой творческий потенциал здесь, на грузинской земле! Прими от меня, мои братские объятия дорогая Цисо!»

Теймураз Гугушвили

Народный артист Грузии

-«Великолепную певицу Цисану Татишвили я узнал тогда, когда она собиралась овладеть труднейшей профессией оперной певицы.

Возвращаясь домой с репетиции, когда я входил в подъезд, услышал прекрасный голос . Моя супруга была педагогом в консерватории, так что я не удивился пению, так как очень часто шли занятия в моем доме.

Я осторожно вошел в квартиру и расположился в гостиной. Урок завершился, дверь открылась, и моя супруга представила девушку редкой внешности. Она была такой же прекрасной, как и ее голос.

Работа с Нодаром Андгуладзе в начале блестящей карьеры Цисаны, как и на протяжении всего творческого пути, оказалась очень плодотворной. Нодар ее педагог и партнер. Их участие в спектаклях производило незабываемое впечатление на слушателей.

Могу сказать без преувеличения, что Цисана Татишвили обладает уникальным голосом международного масштаба, что еще раз было доказано, исполнением сложнейшей партии «Саломэ»...»

Тенгиз Мушкудиани
Народный артист Грузии

«Мою любимую Цисану Татишвили я называю женским Акакий Хорава.» Автором этих слов является знаменитый артист, выдающийся драматический актер, гордость грузинского театра и кино, Акакий Васадзе. Человек, который радовался успехами Цисаны, как родной отец. Он был большим ценителем ее творчества...

Когда я начал работу над этой книгой, я пересмотрел архив Цисаны Бежановны, чтобы собрать вместе все те нужные слова, которые обогатили бы это издание. Не буду скрывать и признаюсь, что вначале я немножко испугался, насколько интересно я смогу занести такой объемистый материал в одну книгу. Это напряжение было обусловлено и тем, что не хотел вызывать обиженную реакцию довольно критичной грузинской публики – поклонников

Цисаны Татишвили. Я надеюсь, что так или иначе, достиг своей цели и довел до вас этот клад – размышления о творчестве Цисаны Татишвили, людей искусства мирового масштаба и вместе с ее творчеством еще раз напомнил вам о них.

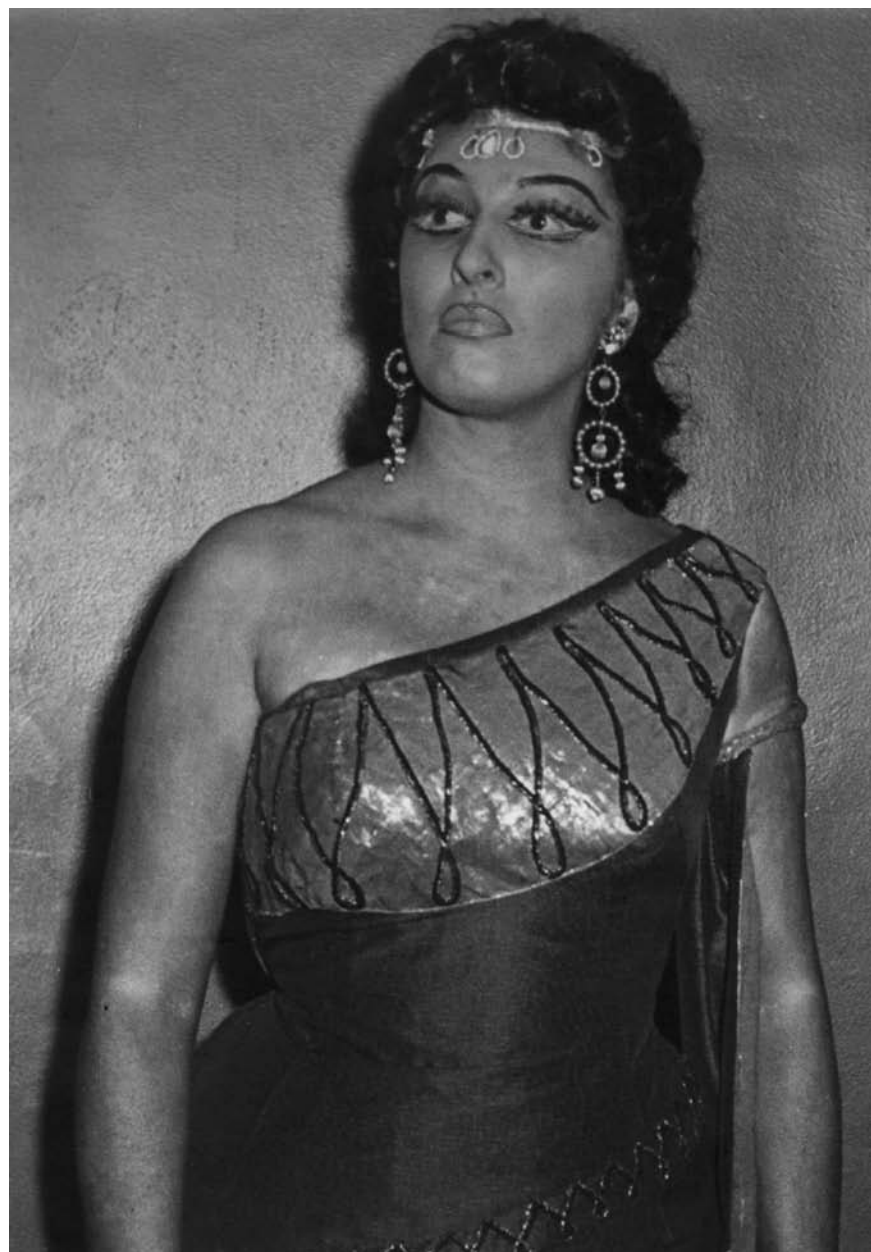
И наконец, я хочу отметить, что в процессе работы над книгой, Цисана Бежановна говорила очень скромно и сдержанно о своем творчестве и о тех блестящих эпизодах, которые имели место на протяжении ее карьеры и которыми могут гордиться многие примадонны мирового значения.

Великая грузинская сопрано, украшение Тбилисского оперного театра, народная артистка Советского Союза и народная артистка Грузии, лауреат премий им. З. Палиашвили и Шота Руставели, профессор грузинской консерватории – Цисана Татишвили на самом деле та персона, о которой должны говорить другие, а она еще раз вспомнит великий период своего творчества, слушая рассказ других...

Е. Образцова, З. Анджапаридзе, Ц. Татишвили
E. Obraztsova, Z. Anjaparidze, Ts. Tatishvili

Аида - Aida

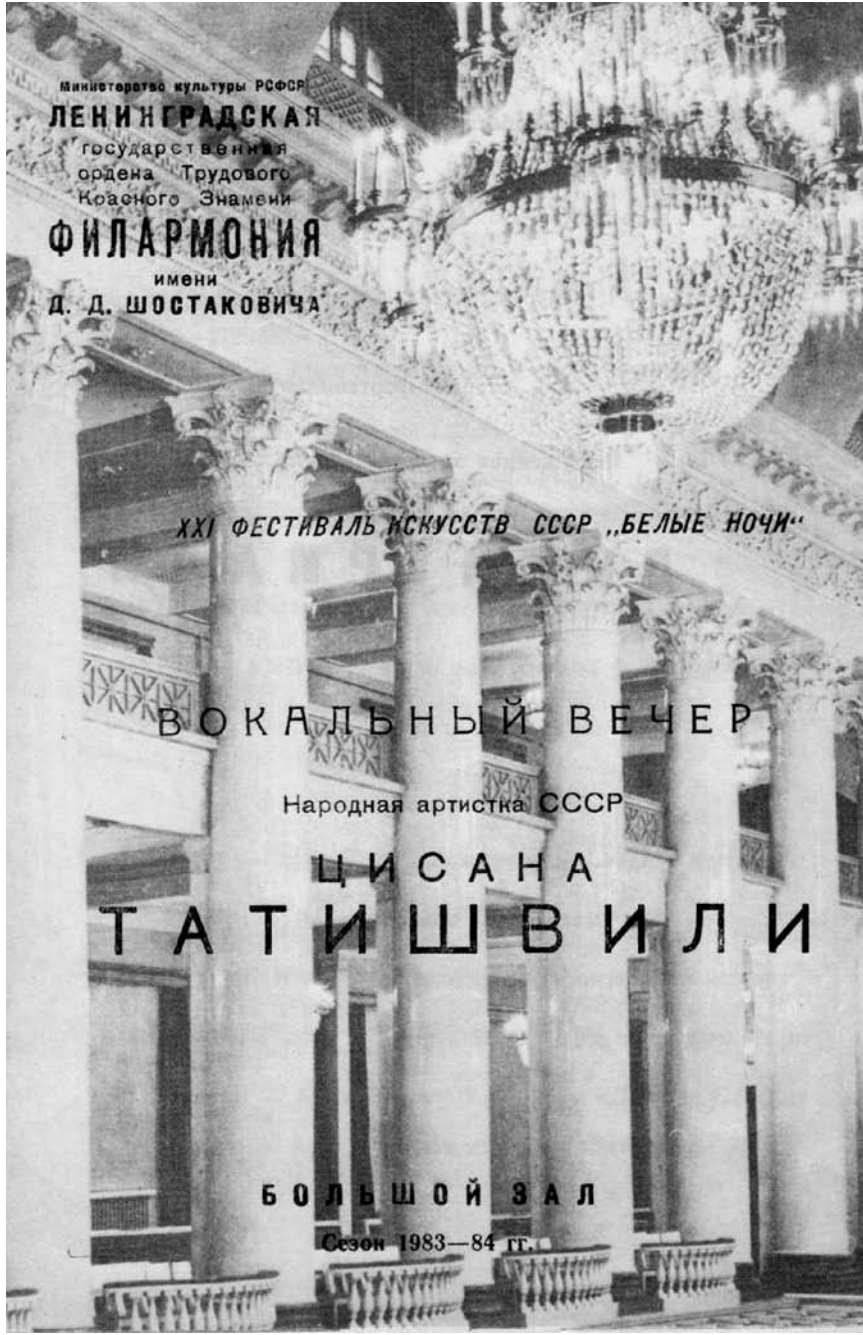

Аида - М. Томадзе, Амнерис - Ц. Татишвили
Aida - M. Tomadze, Amneris - Ts. Tatishvili

И. Козловски и Ц. Татишвили
I. Kozlovski and Ts. Tatishvili

Министерство культуры РСФСР

ЛЕНИНГРАДСКАЯ

государственная
ордена Трудового
Красного Знамени

ФИЛАРМОНИЯ

имени
Д. Д. ШОСТАКОВИЧА

XXI ФЕСТИВАЛЬ ИСКУССТВ СССР „БЕЛЫЕ НОЧИ“

ВОКАЛЬНЫЙ ВЕЧЕР

Народная артистка СССР

**ЦИСАНА
ТАТИШВИЛИ**

БОЛЬШОЙ ЗАЛ

Сезон 1983—84 гг.

FROM THE AUTHOR

I was still in school when I saw Tsisana Tatishvili for the first time, at the National Opera House in Tbilisi. I remember her well in “Aida” by G. Verdi..... Never forgot the impression of my youth, which had made to me this divine woman....

She wore a cutout red dress made from an precious cloth, which accentuates her beautiful body, beautiful shoulders and full breast, ivory, and wonderful hands

In beautiful black hair she had woven gold-colored small flower, a flower was attached to the waist belt of the same color. Tsisana Tatishvili - Aida, it was wonderfully organic, graceful, modest, yet captivating aristocratic and sophisticated....

Seeing her, I felt the same way that a man feels who has no hearing loss, can not speak, and totally paralyzed, who can not hear music, but her eyes on the actress. He did not perceive as reality and thinks she temporarily moved from the world of the gods to bring people to an unforgettable pleasure and great joy.....

At this time the play ended. After four tense, complex of vocal and drama, to the forefront came singer of Aida, it was evident that she emotionally tired, but the reward for this was the applause and standing ovation from all sides, cries of bravo. Everyone stood up, admired. I went out and listened to the opinions of others about the singer, who turned out to be literally charmed and mesmerized not just me.

There was no dispute at the expense of those advantages and disadvantages which describe the flow in Verdi's music. One can all agree that the dignity of Verdi and his followers is that they tried to transfer music to other areas of art. When the poet describes the features of the

face - this is the case of the painter and sculptor who wants to carve out of marble poetic images, erected on a pedestal around the figure of the poet. So the scene of Tbilisi Opera House has become for Tsisana Tatishvili a pedestal, on which Verdi as a sculptor carved with her help Aida, Amneris, Eboli, Leonora, Amelia...

Tsisana Tatishvili's Creativity assures us that Art is a one thing; it can reach the highest expression of fusion of each of its scope.

TS. T.-My childhood and youth I spent in one of the oldest districts of Tbilisi - Sololaki. My mother, Ketevan Zandukeli, amazingly beau-

КРЕМЛЕВСКИЙ

ДВОРЕЦ

СЪЕЗДОВ

22 января 1975 г.

В СПЕКТАКЛЕ

А И Д А

ВЫСТУПАТ В РОЛЯХ:

сolistка Тбилисского государственного академического театра оперы и балета имени З. Палиашвили народная артистка Грузинской ССР

Аида

— **Ц. Б. ТАТИШВИЛИ**

сolist Государственного академического Большого театра оперы и балета Узбекской ССР имени А. Навои народный артист Узбекской ССР

Радамес

— **Г. Г. ХАНЕДАНЬЯН**

Царь Египта

— **В. Н. ФИЛИППОВ**

Рамфис

— **С. И. ФРОЛОВ**

tiful woman, brought up my brother and me alone. In her stories and memories we loved our father - Bezhan Tatishvili.

He was older than my mother for twenty years; having won a beauty contest in Paris he received military training in Irkutsk, but still returned to his homeland and at one time held the post of Commissioner of the Military. Later, he led the military department at the State University.

One fateful evening, December 30, having visited his wife and newborn daughter, father went home, and then no one else saw him. Ketevan later learned that her husband was arrested and exiled, and then shot. Mom never remarried so much she loved my father.

We live in distress. Mom was raising us by herself. As a student in his third year, she was forced to leave university and go to work. Despite these difficulties, my mother has remained strong in spirit and noble. She tried to teach us kindness and love for each other. I can say with confidence that she did not allow the slightest mistake in parenting. We always loved each other - my brother and I - Gogi Tatishvili, has always been to me an exemplary and worthy to be emulated man. I'm happy that it was on his advice, I became a singer. It has been my most ardent fan. Together with me he was going through my every appearance on the stage and was proud of my every success. Void that was left in my heart after his departure just fills his family - my brother's wife - Manana Sabashvili, children - Bezhan and Ketevan, grandson - Giorgi....

Another my big fan was - Gogi Totibadze - my husband and a great friend. He was amazing man and a wonderful artist. We got married in 1981 and created a family based on love, respect and understanding. I will not be subjective, if I say that Gogi was very elegant, educated, charming man (by the way, he was the grandson of a famous public figure, the originator of grammar of the Georgian language, Silovan Khundadze). Gogi was an objective judge of my creativity, in which his musical education helped. He graduated from the School of Music piano class.

Gogi was a true creator, a remarkable artist, and together with the exemplary organizer - he for the period of ten years was the rector of the Tbilisi Academy of Fine Arts.

Our life has been accompanied by great creative troubles. For three decades, as I was worried at the exhibitions of his works, and he lost calmness on my performances....

Tsisana Tatishvili - is widely known in musical circles of Europe and the former Soviet Union.

Fine dramatic soprano with a phenomenal vocal and stage ability – just like this she is known in Georgia, Russia and Europe. Countless fans that she had all over the world, underlines the uniqueness of creativity of Tsisana Tatishvili, she had carried out on the scene in different countries before millions of listeners, during her career.

“You assumed the crown of the queen, and your name will be written with golden letters in the

History... These are the words of Maestro Djansug Kakhidze. He was a great friend and admirer of Tsisana Tatishvili. “I have heard many great singers, but voice, like her, I have not heard on stage” - said Maestro Djansug Kakhidze about Tsisana Tatishvili, in every speech...

Maestro was never wrong. He was a musician of rare and refined taste. Could not tolerate mediocrity, plain voice, as he was a maximal-

ist, he idolized singers of a large scale. Kakhidze was aesthetic - he loved beauty. He valued and protected all the beautiful things. Tsisana Tatishvili always felt by his care and attention ... Maestro Kakhidze restored and put to her performances: "Masquerade Ball", "Don Giovanni", "Salome" and he arranged the international premiere and tour in Russia, socialist Europe, Italy, Germany and other countries. He was always happy and enthusiastic. The victory was the singer and his victory at the same theater where the two great creators enthralled the audience.

She was very musical and artistic from the very childhood she was singing, dancing, reading poetry, and imitating the famous singers. Once, accidentally heard her head of Choir - conductor's faculty of the Moscow Conservatory, who was visiting a neighbor, the head of State Chapel Giorgi Khakhanashvili and advised Ketevan, Tsisana's mother, to take her daughter to audition, arguing that if the girl would sing, then she will be glorified. At that time the film "Grand Waltz" screened out. The viewer immediately fell in love with this film was no exception an eight-year-old Tsisana. She, after viewing the film, even more on fire the desire to do the singing, trying to imitate the film's heroine, which, incidentally, she has skillfully turned out ... That's impressive Miliza Korius influenced her decision to become an opera singer. In the family, Tsisana's desire did not become controversial and a cause for debate. Mother gladly agreed to the choice of his daughter, she was sure that in a singing career Tsisana would gain success; even others said the same.....

Ketevan delighted the interest of her daughter to the operatic genre, and promised her strong support. She reacted with great attention to the girl's desire to sing – sing with beautiful, pleasant voice, absolutely sincere, organically, steadily, with a comprehension of the text. Time passed, and the tone of Tsisana's voice getting prettier and richer, it was forming an opera voice. All believed that in her face there was growing up a real star of the Georgian opera.

She was 15 years old when she was taken to audition to the conservatory. Tsisana was listened by one of the accompanists, but got quite not encouraging, and the opposite response - "No operatic voice - there could a pop, but I cannot say what kind of quality is the voice".....

What could they do? They left the conservatory in a bad mood, but did not surrender. Mother said to Tsisana not to lose her presence of mind and motivation, she was reassuring her that they would find a teacher who could really and properly assess her singing ability. Not much time has passed, and they contacted professor Bokuchava and asked him to listen to the girl, but ... musician told her one thing, try a different field and not lose time in dreams of singing! But, despite they twice failed, they did not lose hope – there was not much time for thoughts the time itself would not wait. With the help of a relative, they decided to go to Maestro Sandro Inashvili (first Murman) and made him a visit.

Maestro listened to her and after the first few phrases sung by Tsisana, he enthusiastically applauded, caressed the girl and said: “Your beautiful, rich overtones, powerful voice, give you the opportunity to become a true opera star and celebrate our country far beyond its borders.” He immediately called his assistant Gulnara Kartvelishvili and asked her to start with Tsisana classes on vocal ... Mother and daughter thanked Maestro for the encouraging words, said goodbye to him and winged back home. They had no doubt that Sandro Inashvili was not mistaken in his words and did not exaggerate his opinion.

TS.T. – on the next day, I went to Jano Bagrationi, to inform him of my decision about withdrawal from the ensemble. I was very shy child and for study of Georgian folk dances and getting used to the stage, my mother decided to put me in a great ensemble of Jano Bagrationi (Song and Dance Ensemble), where I have danced solo roles for almost a year, performed a couple dances with the People’s Artist of Georgia Mr. Omar Mkheidze. We have acted with great success at various concerts and together with the admirers of the Georgian dance we pleased Maestro Bagrationi too with our plasticity, nice stature and talent, splendid and graceful dance. So when I announced to the Maestro, that I was leaving the ensemble and going to enter the Conservatory, he was very offended, his outrage was apparent in his words, he said angrily: “What? May be you hope to become a new Nadezhda Kharadze?” Anyway, I left the ensemble and devoted myself to singing.

-As a result of intensive studies during the year, she successfully entered the Conservatory in the class led by Gulnara Kartvelishvili.

She quietly, diligently and persistently engaged in and took possession of the sacraments of singing. She believed that soon will enter the professional scene as a solo singer. As if the prediction came true, Tsisana studied in the third year, when the Head of the Opera Studio of Tbilisi Conservatory, composer Grigol Kiladze, decided to put the opera “Abesalom and Eteri”. At that time, many beautiful sopranos were studying at the conservatory. Twenty best performers were heard, and of these twenty – for the part of Eteri – was chosen the

best- Tsisana Tatishvili. For a third year student, it was a great expression of confidence from the management of studio. This was well understood by the girl too, and she began to study intensively for the part. Grigol Kiladze, who had to conduct a performance, advised a beginner, yet inexperienced singer himself and was expecting Tsisana’s debut in the play with a great hope and, which, unfortunately, Maestro himself was not able to attend. Shortly before the premiere, Grigol Kiladze died of a heart attack. In spite of this sorrowful event, it was impossible to fail the performance, and quickly was found a conductor and introduced to the performers. Young talented staff was conducted by Dzhangug Kakhidze, promising and talented musician, the future famous Maestro. Conservatory management, whole vocal department and experienced singers from the Opera House invited to the show, were pleasantly surprised by the courage and remarkable performance of the young singers. After the first performance, many more productions “Abesalom and Eteri” involving Tsisana Tatishvili, Imeri Ka-

vsadze, Givi Tsulukidze, Merab Donadze sounded on the stage of the Opera Studio and the National Opera House.

Since the play their career was defined. After the “Abesalom and Eteri “ was “ Daisi “ in the same Opera Studio, the fourth-year student, won the party of Maro. She coped with this task quite successfully. Nevertheless “Daisi” she sang in the first and last time, the more she did not sing it ... Gulnara Kartvelishvili of course was very glad to significant achievements of her trust, in which no doubt was her immense contribution. Relationship of teacher and student, based on understanding, respect, love and goodwill lasted throughout the four years of study at the conservatory, and before that year, the preparatory period. But one day, Gulnara Kartvelishvili received an invitation from the Academy of the Milan Opera “La Scala” in a refresher course, and she gave consent. So Tsisana Tatishvili’s and her teacher’s five-year -partnership was over regarding Gulnara’s departure to Milan.

Tsisana then, was a fourth-year-student.

She got a choice, many pedagogues expressed a desire to deal with her, but in the end she came to class led by Dimitri Mchedlidze. Maestro Mchedlidze worked with her as a consultant, he also brought her to the Opera House (D. Mchedlidze, at that time was a Director there). After passing the qualifying competition, Tsisana was taken in the troupe as a soloist. (Incidentally, it appears that in the creative department personnel had no standard unit, and she was included in the staff as a fireman). In the theater, she was faced with several generations of active soprano, and the environment, where the struggle for supremacy went without any rules ... Unfortunately, for their creative abilities, she often had been the subject to attack, but fortunately, to win it proved difficult for anyone who had ever tried to act against her, and interfere in her professional career

TS.T. - Dimitri Mchedlidze soon was replaced by the composer Archil Chimakadze. I was a full member of the troupe and sang roles in several productions. For example: Flora in “La Traviata” and Polovt-sian Girl in “Prince Igor”. Of course, I have not had the opportunity to open up in full force in the secondary roles, to show my voice and make a dramatic role, and decided that I was professionally not suit-

able and there was a question of my dismissal from the theater. It was made an order that was put on the table of the Director. I knew nothing about it. Dzhangug Kakhidze told me about this, he came recently in the theater and he could not protect me. Jano, Petre Tomadze and Shota Kiknadze addressed to the Tengiz Mushkudiani for help, told him that my career was in jeopardy, and for my salvation asked him to use his authority. Tengiz at that time had already been a very popular and recognized artist, he was a Deputy that time, he gave himself a trouble and supported us. His words really could decide my fate. Tengiz went to the headmaster and told him in any case not to sign the order, until he listened to me. Within several days the Government held a concert at the DEPO, I sang there “La Valse” by Ardit. I’ve seen quite satisfied expression on Archil Chimakadze’s face, he listened to me with pleasure ... Later, in conversation with Tengiz, he said: “I almost committed an unforgivable mistake, I believe the words of others that Tsisana professionally unsuitable singer” and thanked Tengiz, because of the help to the theater which preserved a remarkable singer on its stage.

-And indeed, Tsisana Tatishvili is grateful to Tengiz Mushkudiani, extraordinary man and faithful friend, for the beginning of her suc-

successful career. A month later, the singer sang Eteri on the stage of the Opera House and had the first big success, evidenced by publications of music critics in the media of that time. Debut in the party of Eteri on a big professional stage - in the same evening Nadezhda Tsomaya, called her, congratulated and wished her a lot of victories in her favorite occupation. The words of this great singer, of course, cost a lot and have been an incentive and support for, as yet, inexperienced aspiring singer. And once she has earned praise after her debut, from the older generation, it meant that she would be recognized in other productions too and would show her best side and continued the difficult professional way to be passed by her with excellence and innovations, and would have reached considerable heights. Tsisana never deviated from the designated purpose, which of course noticed Maestro Dzhansug Kakhidze, who gave her Donna Anna in “Don Giovanni” by Mozart. The play set – Chief Conductor of “Maria Theatre” - Pasyнков; artist Soliko Virsaladze (Donna Anna, Tsisana Tatishvili prepared with V. Chachava). In Tbilisi, after the premieres, which passed with a full house, “Don Giovanni” was shown in Petersburg at the “Maria Imperial Theatre”. The play had a huge success. Petersburg’s public, which differs by refined taste and restraint, drew attention to the singer of Donna Anna’s part, her expressive, one might say spontaneous, yet lyrical, flexible, fascinating lyric-dramatic soprano, enriched with a beautiful range of colors. The audience applauded warmly elegant, artistic, beautiful Georgian soprano Tsisana Tatishvili. This performance was due to its repeated tours of the famed “Maria Theatre”, in Italian, German, Russian classical repertoire.

-”We worked together on the play “Don Giovanni”. I was struck by her beauty, modesty, the responsibility that it belonged to his profession, her perfect vocal technique, beautiful, rare dramatic soprano, which she owns masterfully. Her voice sounds completely freely in all registers. Its composition and attractiveness makes even greater splendor created my costume. I’m happy that it happened to work on this performance, I met and became friends with the Georgian opera diva Tsisana Tatishvili.”

Soliko Virsaladze

-“Tsisana Tatishvili felt confident, having power over the audience and with her heroic amplitudes created a very figurative contrast, the inflorescence Georgian singers engaged in the performance.... How beautiful Tsisana Tatishvili’s Donna Anna is! She captivates listeners with his mastery of filigree.”

(“Musical Petersburg”)

-”These were years full of pride - when a young Dzhansug Kakhidze, remarkable Petersburg Director Emil Pasynkov and a great artist Soliko Virsaladze, put ”Don Giovanni “by Mozart.

Tsisana Tatishvili has become a phenomenon in this production, and has since started her way, topped with great achievements and success.....”

Guram Meliva

People’s Artist of Georgia

-“It is difficult to say something new about her , everything has already been told with her creative work. Tsisana Tatishvili is remarkable because of her vocal diapason and beautiful voice .”

Dodo Aleksidze

People’s Artist of the Soviet Union

-”About her it is said that she is higher and better than Tebaldi... I call Tsisana Tatishvili female Orpheus - comprehensive in their art “- these phrases belong to Maestro Nodar Andghuladze, Tsisana Tatishvili’s stage partner. One of the most ardent fans and admirers of her work, this singer, shared the successes and joys with brilliant soprano on the stages of Europe and the former Soviet Union... About beautiful scenic art of Tsisana Tatishvili, her quite unique, we can say scarce dramatic soprano, an impressive artistry, emotional, natural operatic char-

acters, as presented by the characters which helped her voice and artistry, some length and with confidence say in their book reviews in local and international publications, both known and fairly terse music critics. In Greece, she was compared with Maria Callas in Spain - Victoria de Los Angeles, in Italy - with Renata Tebaldi. But more often, noted the great similarity of the Georgian prima donna with Gena Dimitrova, great Bulgarian singer's voice, expression, spontaneous performance style, on an emotional and difficult repertoire (I add - similar scenic attraction and scenic constitution - author's note.) And the truth is that few world opera star can boast of repertoire, which Tsisana Tatishvili has traveled to many countries. In those cities where she performed for the first time, she was invited again. This is not surprising. It is difficult to part with the performer who can make the audience stood to applaud for unprecedentedly long time. We have only a few such cases in the world, after the great Callas and some artists - her contemporaries, who rarely dispensed audience continuous ovations and enthusiastic greeting. In this regard, Tsisana Tatishvili always been "spoiled" by the listener and feels happy, because she can recall many such episodes in his life. Though there were disappointments, but certainly to blame was the era in which she had to work. Brutal Soviet regime had largely prevented her.

There have been proposals and contracts from the heads of theaters from Germany, France, Britain, Spain and Italy. She offered to sing at Covent Garden, the Grand Opera House, Lizeo. The National Opera in Athens, Munich, Berlin, Cologne, Basel, Bonn. In Portugal, Austria and Sweden. They asked her to stay and pursue a career in the West. But, unfortunately, all the fault of that terrible regime, she refused all proposals, and accustomed to the fact that the Soviet leadership would never allow her depart from the country. And really it happened so. All the way through which she could leave, was strictly controlled by the security forces

TS.T.-"During one concert tours in Germany, in Munich, I sang Tosca. After the performance the directors of Basel, Cologne, Berlin and Bonn theaters came to me, and offered to sing "Il Trovatore". I could not give them consent, without permission of "Gos - Concert" and

when I called to Moscow and got this reply: come back, otherwise you never again will go on tour ...”

Tosca

“Gos - Concert” sent her on a European tour or one with a group of performers, it necessarily had to come back soon. Although, when she, by nature a true patriot, was offered to go to the Moscow Bolshoi Theatre, Tsisana refused: - to live in another place, without Tbilisi, my family, friends and loved theater, I had no idea - always proudly claims the singer. This underlines once more her noble and broad nature, confirming that the love of country has always stood higher than welfare.

TS.T. -”I would not be able to bring in trouble my family and people close to me, for my own well-being. Despite many tempting offers, I left my home, and did not give his beloved family to eternal torment. I stayed true to my Georgia, Tbilisi, and quite happy about it, I’m happy

with the fact that I knew and loved my listeners. I would not be able to exchange this warmth and love for anything. Material possession is a moment, and love of people – is endless...

I remember I sang “Aida” in Germany Administrator of the Paris’ Grand Opera was attended the performance. “At the end of the play, he immediately went to my dressing room: - you have a rare soprano, you should sing on the big stage - Milan, Covent Garden, Paris. I will help you become a star worldwide, if you agree to go with me to Paris, I will provide you with the extraordinary conditions, so that your voice could be heard in all over the world....” - And when coming out of my dressing room he said, tomorrow morning at six o’clock in the yard a car will await you that will take you directly to the airport. I’ll meet you there, and together we will fly to Paris ... “

Of course, the singer thought about such a proposal, and when she introduced what a great happiness is for human to live without borders freely, in his sole discretion, with the best career in the present and future, she just made the “fateful” decision. Travel bag was ready, when in the hotel room phone rang, she picked it up with a trembling hand, a mesmerizing voice of the Grand Opera’s Administrator said: “car is already waiting for you, now all depends on you. Do you want to continue to live in captivity? Make a bold move and like other Soviet immigrants, become yet another Protestant to the brutal Soviet regime it did not need long to think, you should go with me to Paris”

She almost decided to go to Paris, but when she faced a fact again before the eyes of the family came to light, and when she imagine, how big a risk to leave the country, and the danger it will bring to the family, staid here, she declared to himself that should have been refuse to world fame forever. The dawn broke the car that was waiting for her in the hotel yard since six o’clock left at nine o’clock without her. Tsisana, calmed, contented and happy with her decision, went to Moscow to sing three premiere performances of “Aida” at the Bolshoi Theater.

It was just in this show when Maris Liepa mega-star of the world of ballet, listen to her for the first time. He enthusiastically talked about it in his newspaper interview: - “Tsisana Tatishvili’s voice of the Italian type completely fascinated and charmed me. She - a pearl of opera, you want to protect and surround with care. When I go to rehearsal with a

ballet company, I always tell the dancers – dance as singing Tsisana Tatishvili, and you will reach a big success...! “

Moscow “Bolshoi Theatre”

This unique and honest, professional compliment of the brilliant dancer and teacher, Maris Liepa, placed on the pages of leading newspapers of that era, I discovered while working on this book. Over forty years of theatrical work there are a lot of great reviews, features, opinions of colleagues, interesting life and creative episodes, of course, very difficult to contain in one volume biography of the celebrated Georgian soprano, which is full of important events passed the creative life ...

- “The Georgians little concern to their careers. They can pay attention to small business for themselves and leave on the side the worries. I mean good Georgian, like Tsisana Tatishvili.

I was going to put the “Fiery Angel.” That year was Prokofiev’s jubilee year, and Dzhanug Kakhidze invited me to work on this opera. Without a doubt, the main role was to be sung by Tsisana Tatishvili. I knew her as a beautiful soprano, has always captivated her extraor-

dinary voice. At work, I love her even more. Tsisana, happy person, because she has found in herself all things, the freedom and the happiness! “

Robert Sturua

People's Artist of the Soviet Union

-“The unique voice of Tsisana Tatishvili affects me magically. She always was impressive on the scene and it looks exactly the same with all the operatic roles she sang in Georgia and abroad. .. Her heroines were individual; especially I want to highlight Senta, Ortruda (“The Flying Dutchman.” “Lohengrin “- Wagner), I enjoyed listening to her Santutza (“ Rusticana “- Mascagni), as well, Tosca (“Tosca”- Puccini), Amelia, Leonora, Aida (“Masquerade Ball”, “Il Trovatore”, “Aida” Verdi), can be a long list...

Salome, performed by Tsisana Tatishvili (“Salome” - R. Strauss) - the crown of her creative work. She sang this difficult party splendidly on all major scenes of the former Soviet Union and Europe. In her face, in our theater, and in general the Georgian vocal arts, we have one of the greatest singers who has found a worthy place alongside those great singers who in those years sang at the National Theatre ...

Tsisana is open, sincere, a very friendly person, she is a human who

always tries to do good things. I appreciate her as a wonderful singer and the human with great nature... I'm glad that I was her partner in Wagner's "Loengrine", directed by Herman Vedenkind."

Medea Amiranashvili

People's Artist of the Soviet Union

Donna Anna

-“Tsisana Tatishvili - a unique dramatic soprano. When I say this I mean the nature of her voice but not the ability to sing loudly. Tsisana, together with a strong forte, can sing at the extraordinary piano. She looks very attractive - great figure, her eyes full of fire and finesse. Such attributes together, I have rarely met!

I sang with her in “Abesalom and Eteri”, “Aida”, “Cavaleria Rusticana” “Othello”, “Pique Dame”: it is very hard to be her partner, because you've got to sing with her if you can give her as maximum as to the partner...”

Zurab Andzhaparidze

People's Artist of the Soviet Union

-Outstanding Director Michael Tumanishvili said: -“Tsisana Tatishvili is an exhibit, worthy to be placed in prestigious concert halls, along with his operatic characters ... Repertoire, selected with taste and charismatic appearance, typical for the aristocrats, gives me the right to say so. It is no exaggeration; this is reality, which proved its uniqueness as a creator, a genius, high-class performing arts, scenic grandeur. Tsi-

sana is a virtuoso singer, very individual, original, who at a particular time presents a different character and emotions of the heroine..., is the voice, for which it worth living!

TS.T. - I sang opera roles, one is better than another. I am very fond of my characters, and I always imagined herself a heroine of the era in which they lived. In each performance, I delved into the importance of a character in the environment and the situation in which a specific time they spent. I have carefully read the libretto and tried to be like them.

Eboli

I love my Amelia, Leonora, Desdemona, Eboli, Aida, Donna Anna, Santutza, Salome ... I miss them ... these images brought me much recognition and love of my people. Though, more than any other role, I felt more comfortable in Amneris (Verdi's "Aida"). Amneris is my favorite and very attractive party. I had a great desire, also tried myself at the party of Eboli ("Don Carlos"), and imagine, I was very pleased when I sang it with success.

The only thing I regret about is “Carmen” by Bizet. Dzhanusug Kakhidze decided to put this opera in our theater and invited for its implementation Beba Tumanishvili, but Beba soon died, and I quitted work on Carmen. Then, were thoughts about “Turandot” Puccini. Robert Sturua wanted to work on this performance with Jano Kakhidze, but Robico could not find a time, he was very busy in the Drama Theater, and unfortunately, this idea was not to be implemented...

Instead, I sang in “Lohengrin” and “Flying Dutchman “. By the way, because of the complicacy of these Wagner’s operas, they were very seldom or almost never staged in other theaters of the Union, so hard to master these parties that many singers had not tried to sing them. Not once it was noted that only a few in the world agree to take part in these operas. I am proud that in my theater were staged the world’s operatic works. Even the “Bolshoi Theatre” dreamed of having such a repertoire, as was the repertoire of the Tbilisi Opera House. For example, operas by Strauss and Wagner ... I remember I sang Ortruda in “Lohengrin,” when Herman Vedenkind began working on the “Flying Dutchman”. He has already chosen the singer at the part of Senta - Olga Kuznetsova. Approached opening day - Otar Taktakishvili called me and asked to come to him to the Ministry of Culture. I, of course, went to him on the second day. In his office, I met Herman Vedenkind. Otar told me: “Herman really wants you to study part of Senta and sing the premiere. I was surprised just a few days left before the premiere, how could I do this? I said that the orchestra rehearsals already were underway, the premiere was coming soon, and I did not know the party. How would I prepare for the play in such a short time? Wedekind then knelt down took my hand and said: “After I heard your voice, I want you to sing in all of my performances ...” I had nothing to do, and immediately went out to the theater and began learning the part together with my beloved Tatyana Dunenko. We were able to do what seemed impossible. As a result of the maximum mobilization, within two weeks, I learned the Senta’s part and sang the premiere. In this performance, then more than once I appeared to the German public. I will never forget any of those sell-outs ...

- In Hermann Wedekind's homeland, success has been truly overwhelming. Natural proof of the triumphal activities of Tsisana Tatishvili in Germany was that in spite of Soviet reality, she has traveled with a tour in Europe and almost everywhere violated customary traditions of opera audience: in reply to the Senta's wild cries - the strongest high notes of Tsisana Tatishvili the emotions accumulated in the audience, went outside, at the end of each act ... Not often happens in musical theater, the listener begins to applaud long and passionately, as happened in the premiere of

Leonora

“Lohengrin” and “Flying Dutchman” when Tsisana Tatishvili sang ... the entire theatrical composition by Herman Wedekind, mise-en-scènes, Tsisana Tatishvili's Ortruda and Senta with deep penetration into the music were given in the European premieres of Wagner's operas as a single, continuous process ...

-”Your voice sparked the rays of dawn. In my theater, no one is singing yet like you. With extraordinary power sang a Georgian Sun. Friendship, peace, pleasure, freedom, divine love - these are the feelings that united those who came to the theater that night. Your Herman bows down before you. Incomparable! Thank you and your Georgia. “

Hermann Wedekind

Erfolgreiche Wiederaufnahmen beim Saarländischen Staatstheater waren Verdis Rigoleto, Ayckbourns „Freunde in der Not“ und die witzig-spritzige Komödie „Die Kaktusblüte“ von Barillet Gredy.

★

Vorwiegend heiter ging es in den ersten Monaten der Spielzeit 1978/79 auch beim Saarländischen Landestheater (SLT) in St. Arnual zu. Auch hier begann man mit Shakespeare. Im Gegensatz zum Staatstheater zeigte sich der große Brit mit zeitlosen Problemen von der heiteren Seite. Intendant Karlheinz Noblê stellte mit Erfolg „Zwei Herren aus Verona“ und die Welt, mit und in der sie leben, vor.

Heiteres auch bei der zweiten Premiere mit Georges Feydeaus Vaudeville „Die Katze im Sack“. Der Dramaturg des Hauses, Bernd H. Reutler, hat dieses boulevardeske Stück spritzig auf die Bühne gebracht.

Bröcht, der seit der Intendanz von Karlheinz Noblê in keiner Spielzeit fehlen darf, kam diesmal mit dem „Kaukasischen Kreidekreis“ zu Wort.

Vom „Rosenresli“ zur „Lulu“, dazwischen lagen zahlreiche Rollen verschiedenster Art bei Film und Fernsehen aber auch beim Theater. Christine Kaufmann, die nach ihrer Ehe in Amerika und manchen Filmen dort, vor etlichen Jahren wieder in Deutschland künstlerisch Fuß zu fassen vermochte, wird für zwei Monate beim Saarländischen Landestheater (SLT) in der Titelfigur von Frank Wedekinds Monstertragödie „Lulu“ gastieren. Die Premiere der Inszenierung, die Bernd H. Reutler übernommen hat, wird im St. Arnualer Haus am 11. Dezember stattfinden.

Auch bei der „Blauen Maus“ ging es in den ersten Monaten der neuen Spielzeit recht lebhaft zu. Neben vielen Wiederaufnahmen standen in den ersten zwei Monaten mehrere Premieren auf dem Spielplan. Großen Erfolg erzielte das kleine Theater mit Vaclav Havels Zwei-Personen-Stück „Audienz“. Und auch das „höhere Trauerspiel mit Musik“ — „Es war die Lerche“ von Ephraim Kishon — war von Alf Wolf vom SR einfallreich zubereitet worden.

Fünf Bühnen, die fast regelmäßig in Saarbrücken bespielt werden, lassen dem Theaterfreund großen Spielraum zur Auswahl des jeweiligen Kunstgenusses.

Sopranistin Zsissanja Tatischwill wieder in Saarbrücken

Am 1. Weihnachtstag gastiert in einer Festsaufführung „Der fliegende Holländer“ die weltbekannte Sopranistin Zsissanja Tatischwill von der Staatsoper Tiflis in der Partie der Senta. Frau Tatischwill

ist den Saarländern noch in bester Erinnerung, als sie in einer konzertanten Gala-Vorstellung als Tosca das Publikum zu Ovationen hinriß.

Außerdem ist sie am 1. Januar 1979 in einem Sonderkonzert des Saarländischen Staatsorchesters unter Leitung von Generalmusikdirektor Matthias Kuntzsch im Sopran-Part in der 9. Sinfonie (d-Moll) von Ludwig van Beethoven zu hören.

Weiter wirken mit:

Keiko Yano (Rheinsoper Düsseldorf), Alt; Josef Portschka (Saarländisches Staats-

Sopranistin Zsissanja Tatischwill

theater), Tenor; Simon Estes (Bayreuther Festspiele), Baß.

★

„Noch nie erlebt“

Georgische Kritiker über Wedekinds „Faust“-Inszenierung

Hermann Wedekind, der frühere Generalintendant des Saarländischen Staatstheaters und Initiator des paritätischen Kultur-

Prof. Hermann Wedekind bei der Inszenierung von „Faust“ in Tbilissi

austausches mit Georgien, hat, wie schon gemeldet, in Saarbrückens Partnerstadt Tiflis (Tbilissi) zur Spielzeiteröffnung des Pallaschwili-Opernhauses Charles Gounods „Faust“ inszeniert. Die uns jetzt (in Übersetzung) vorliegenden, teils sehr umfangreichen Kritiken mehrerer georgischer Zeitungen bescheinigen übereinstimmend dem Regisseur einen großen Erfolg. „Saria Wortoka“, das Zentralorgan des ZK der KP Georgiens, bezeichnet Wedekinds „Inszenierung als „aktuell und originell“. Zum Unterschied früherer Darstellungen, in denen Faust und Margarethe das Hauptthema bildeten, habe Wedekind „die Mephistogestalt besonders herausmodelliert“.

Das „Tbilisser Abendblatt“ erinnert im einzelnen an die bisherigen Aufführungen im Rahmen des georgisch-saarländischen Austausches einer „schöpferischen Freundschaft“ und stellt fest: „In dieser Inszenierung ist die organische Verbindung mit der heutigen Zeit spürbar. In ihr bemerken wir die großen Erfahrungen des Regisseurs und sein heutiges Verständnis für das klassische Werk.“ Die Zeitung „Kommunisti“ schließlich konstatiert die Goethe-Nähe der Regie und jubelt: „So was haben wir in dieser auf der Tbilisser Bühne mehrmals aufgeführten Oper noch nie erlebt!“

Exclusiv
Leder
Boutique

Froschengasse/Marktpassage - 6600 Saarbrücken 3. Tel. 3 32 60
Ausgesuchte Lederwaren - individuelle Geschenkartikel
Elegante und sportliche Konfektion
Schuhe und Accessoires

-At the invitation of the famous director, Filzenshteyn, Tsisana Tatishvili and Nodar Andghuladze worked in Berlin for eight months in “Komisch Opera”. They have created unforgettable images of Aida and Radames. German experts have unanimously stated that Tsisana Tatishvili rare soprano voice, and that they had never heard such a voice alive...

After the premiere in such a famous European theater, there still could be heard laudatory words about the Georgian singers ...

TS.T. - When the director Felzenshteyn began preparations for staging the play , in the title roles in Aida, he invited me together with Nodar Andghuladze. We lived there for almost a year.

Rehearsals have been lasted for nine months. We're called twice a day, engaged in parallel with the accompanist; and taught German. We walked into the theater at seven in the morning and did not come out until eleven. I lived in Felzenshteyn's apartment.

When approached opening day, from exhaustion and adverse climatic conditions for me, I became sick. I was immediately taken to the hospital; I was examined by the best doctor. Only later did I learn that this man was Hitler's personal doctor. He examined me and advised to return to Tbilisi to relax a bit, otherwise, he never promised me a cure. Prior to the premiere were a matter of days, and I could not admit that I interrupted the workflow and leave. That would be a big trauma for me, both morally and psychologically. Therefore, I flatly refused and said that I would not leave... “I'm amazed of your courage and love for the cause,” said my doctor, and added that he would come to listen to me at the rehearsal. He did just that and when I sang, he came to my dressing room and an enthusiastic said: - “Today I listened to the divine voice, I wish you health, and be sure that the premiere performances will be held with great success for you.” I was very happy, and felt more confident on stage, actively involved in the rehearsal process and during the performing of one of the most difficult director's mise -en -scene, my foot got stuck in the opening set. The conductor stopped the orchestra, everyone looked at me intently, and they thought I broke my leg. I was immediately taken to the hospital, there was no fracture, but the injury was so severe that by the doctor's advice, I fell out of the

rehearsal process for five days. It was impossible to stop the rehearsals because of my injury. So that the management of the theater was forced to go through with my understudy, a Dutch soprano - Bolkenshteyn, she has appeared later claim, to sing the premiere of "Aida." But this idea categorically was not taken by the opera board, which unanimously demanded that the premiere would sing Tatishvili, as she is indispensable in this part.

Opening night came, with my legs removed plaster and I began preparing for the play. The hall was crowded with spectators; they were looking forward to the beginning of the play, conductor's appearance to the orchestra, the audience greeted with applause. My excitement came to a climax and in the meantime it's time to exit Aida. I was greeted

with applause, that I was encouraged, and gave impetus to, and encouraged that in the hall, there were a lot of my fans. After Aida's pray the applauses became stronger and at the end they became so strong that I had the feeling that it was hailing. That same evening, articles appeared in the press that did not stint on the epithets for me and Nodar. Nodar sang brilliantly, the audience was surprised by his voice: - "A great dramatic tenor, adds more drama and scale of the character," remarked the German musicologists.

- "Tsisana and Nodar, these are two strong creative energy, determines the repertory politics in the theater.

Tsisana had a rich artistic - creative intuition, talent, in order to accurately hold the opera score..."

Lamara Goglichidze
Conservatory Professor

-”Nowadays, Tsisana Tatishvili is a dramatic soprano of the highest class. She is the singer, who reaches the depth of alto, sparks passion and expression, the heat, so that nearly blows one’s mind. One can only wonder how her voice goes from the limiting fortissimo without a pause before a surprisingly delicate pianissimo. Tsisana Tatishvili owns voice at the highest level ...”

Saarbrücken - Zeitung, 1977

-“A brilliant, extraordinary voice! we’ve not heard the voice like that of Tsisana Tatishvili ... Shouts of Saarbrücken audience after the performance, which were dedicated to the Georgian soprano, Tsisana Tatishvili, truly looked like a real storm “

Saarbrücken - Zeitung, 1978

-”New” Aida “on the stage of “ Comish Opera “, released today, is full of innovative, totally alien to the opera genre, but very interesting features. The Berlin media devoted a lot of interesting articles in this performance, where many singers from different countries took part. Especial success and hot applauses got Tsisana Tatishvili, singer of Aida’s party, a charismatic singer, beautiful and charming soprano”

Berlin, 13 March 1969.

-”Beautiful, strong and smoothly sounding, incomparable voice of Tsisana Tatishvili, full of artistry manner of performance in Aida, staged by Felzenshteyn - all this – are the unique qualities that are so necessary for the playing of Aida’s part.”

The Metropolitan Opera Review 1969-1970.

-”Our century is rich in performing talents, but then, Witness what we have is truly amazing. The highest art, world-class soprano has shown us, Tsisana Tatishvili “

Berlin 1970

-Fans of vocal art went to the concerts of Tsisana Tatishvili as on grand occasion. By nature, she is an opera singer - a scale-minded artist who created her stage images in abundant colors. Listening to her, we feel that for her as an artist, there are close and substantial other means of expression - a variety of relatively “soft” tone of voice, filigree work pieces, which is so important for the performance culture of the genre. Transparent pianissimo, as a sea wave, gradually gaining momentum and wins almost unfathomable heights...

Voice and performance by Tsisana Tatishvili demanded a corresponding musical accompaniment... In this respect, really stood out a talented pianist Nana Dimitriadi and a wonderful musician - Vazha Chachava. These people gave the singer an opportunity to unlock the full emotional charge, which contributed to the success of her concerts.

- "Tsisana Tatishvili is a shining star of the Georgian Opera Theater - a voice of rare beauty, fantastic tones and a beautiful appearance. We worked together in Tbilisi. Then, I went to work to Moscow, but concert performances still continued. In 1979, Tsisana and Nodar Andghuladze were invited to a monthly tour in Czechoslovakia. Every day, we drove by car from Prague to different cities. The program includes both solo pieces and duets from operas. They always had a huge success. Both singers sang with great success in

Berlin, at concerts, which were conducted within the framework of Georgian culture. And after the concert, held in Moscow in the journal "Soviet Music" was written: "In the first part of interesting program, there were sounded the works of Georgian and Russian composers, in the second part - the Western European music. A kind of competition passed in equitable cooperation that enabled the artists to reveal the taste, the skill of transformation, a sense of style, not to mention the quality of ensemble singing and vocal technique ... the images created by Tsisana Tatishvili - Santutza, Tosca, Leonora, Senta, Amelia, Eteri ... are unforgettable.

One day, Elena Obraztsova, gave her students listen to records by Tsisana Tatishvili and asked the question - do you know who sings? All admired the voice and skill of performance, some of them said – probably Renata Tebaldi...! "

Vazha Chachava

Professor of Moscow Conservatory

TS.T. -”I consider myself a lucky person because I have worked with all the great accompanists of our time. I have always been equally shared success with Vazha Chachava and Nana Dimitriadi.

These people, I learned early in my art, and since then they are always near me. I trust them as real friends and partners. Their professionalism and skill, always gave me hope and a foundation for future victories ...

Vazha Chachava, a huge personality. He is subtle, immensely musical, hard-working man, an intellectual, an artist with a large scale and imagination. He was my first accompanist. We met and became friends in the conservatory. When I finished the conservatory, he played me on the state assessment. I sang with success. Then I came to the theater. There, we have worked together over the Donna Anna (“Don Giovanni” by Mozart). Huge concert repertoire, very complicated Georgian, Russian and European works, I performed at the local and European scene, and always close to Vazha, I feel safe ...

The fact that the success of singers, great importance is the ability and competence of the accompanist, this is often said, a leading and very experienced accompanist of my home theater, wise and great Tatyana Dunenko. She was a caring, warm and powerful, a talented woman. I grew up before her eyes, was improved and learned from her many interesting professional nuances that must be considered by an artist before going on stage in a play or concert. I have prepared a number of operatic roles with Tatiana Dunenko, we often went out together on the big and important concerts.

In this part, I really was very “spoiled”. I can say with certainty that I worked with all renowned accompanists. One need only mention the name of Nana Dimitriadi and it get up our triumphant performances in the halls of the total audience ... London, Palermo, Vienna, Cyprus, Stockholm, Kiev, Athens, Moscow and St. Petersburg ... our relationship and exemplary friendship lasted for decades. She’s a great accompanist, with a refined taste; very artistic, sensitive musician and a person genetically perfect creative and personal qualities. It is a great musician and a person worthy to be admired.

I was a young singer, who came to the theater, but I had already known several parties, when Nugesha Meskhi and I, gave a concert in

Great Hall of Conservatory. She is an amazing person, a tireless, without any claims, gentle and generous, a wonderful musician and pianist who in the process of thinking about the partner. Nugesha is full of all the excellent qualities, extraordinary beauty and rich personal qualities.

In the 80-s years, I met former student of Tatyana Dunenko, while still young, but very smart, disciplined accompanist Victoria Chaplinskaya. I worked with her until the end of my career. She has formed as a musician with perfect accompanist abilities and to this day, fruitfully works in the theater with the younger generation.

I am happy to note - fate was merciful to me regarding the conductors as in Tbilisi, Moscow and Petersburg, as well as in Europe. First and foremost, I note Djansug Kakhidze - this man was a phenomenon. Great Maestro! He was full of all the best qualities necessary for the conductor pathos appeal, artistry, charisma, expressive hands, intuition and a remarkable ability to interpret. Djansug was a conductor of international class. His every gesture was individual very solid and graceful...

Throughout the world, there are very few of such conductors as was Odysseus Dimitriadi. It was a great happiness for the singers and helpful for much success to work with bright-sounding orchestra, playing emotionally, with accurate intonation under his leadership. ... In our theater, worked conductors of a high rank, they were equal with their professionalism to the well-known Maestros, visiting us on their tours. For example: Givi Azmaiparashvili. He was a real opera -conductor. He is fully felt and knew the opera scores, musical and dramatic values and flawless performances conducted. Superb conductors of our theatre were Vakhtang Paliashvili, Didim Mirtskhulava, Tamaz Japaridze, Revaz Takidze. ... We had a wonderful ensemble, orchestra, pompous chorus, which sounded of high-quality voice.

Imagine what a joy for a young singer, singing with Petre Amiranashvili. I am happy that I had the opportunity to be a partner of his. I find it hard to convey the impressions which I have accumulated about David Gamrekeli. I sang with him on his anniversary concert. He was such a sound and energy that all was lost on stage near him, if an artist was not at a high level, with respect and vocal artistry. I will always

remember his support as a partner and senior colleague.

Also memorable performances, sung Batu Kraveishvili. He was a brilliant singer and I remembered his human nobleness.

At that time, in our theater, were singing the best voices of the twentieth century. I often think of Revaz Kakabadse and our tour to Moscow. The presentation of “Trovatore,” the hall was full at the Bolshoi Theatre. Once on the streets of Moscow pasted posters on the tour of Tbilisi Opera House, a few days, all tickets were sold out. The performance was a full house. Sang Nodar Andghuladze, Rezo Kakabadse, Tamar Gurgeniidze, and myself. Even today, in my ears the sound of loud applause like a tornado, several times passed over the hall of Bolshoi Theatre full of people. After the performance, leaving the theater, we were waited for by the thousands of fans. They did not let us go to the car to touch, caress, compliment, chanting our names.

More than once I sang in “Trovatore,” in “a Masquerade”, in “Tosca” in “Aida” ... with the famous baritones of our theater - Eldar Getsadze, Anzor Shomakhia, Jemal Mdivani, Vano Kokolia. Voices of quality, craftsmanship, artistry, theatrical culture, the gentleman’s property, making them more attractive...

I am always pleased with successes of colleagues. Listening Nodar Andghuladze, spectators went on a rampage. They greeted his appearance on the stage, applause. It is very seldom that a person has and a wonderful voice, unique looks and intellect. Nodar had all these qualities, he makes the audience listen to him. It is only by great artists.

A true artist and an impeccable vocalist was Zurab Andzhaparidze, my legendary Herman, Radames, Abesalom - beloved singer and an actor of dramatic ability. He was the first tenor of the Bolshoi Theatre, the person who represented the prestige of his theater at the leading, world stage. I too often had to sing there. I loved “MariaTheatre”, as my native. And the troupe and the management have also been supportive to me. Many times I offered to go there, but I decided not to because of weather conditions ... management of the “Bolshoi Theatre “also raised a question about my move to Moscow. I also thought about this, and if would be appropriate repertoire, I would have agreed. Although separate, violent group of people began to act against me. They are very active and apparently tried to stop me. For them it was important

that I did not move to the Bolshoi Theater. Later, I myself have refused. In a pack of wolves, I could not stand up for myself alone. I am not a fighter by nature. Who knows me will tell you that I am calm, friendly person; conflict-free who does not like tensions. I do not characterized by trouble with my colleagues. I was not interested in anything except my case, creativity and abilities. I was often the victim of theatrical intrigue, but not the initiator. It is precisely because I wanted to avoid intrigue and complicated relationship, caused by these intrigues; I do not affect that question. I never dreamed of becoming a prima donna, has never been so ambitious. This name we anoint by people and we should cherish it. Irreplaceable status performer at the premiere performances does not mean that you should not respect a decent singer with the best abilities, your own colleagues, and the people around you... inexcusable, prevent a person in a professional activity. I had a lot of difficulties and pain but it is offset by great joy, people's acceptance and love and positive emotions caused by their attention.

Singer Galina Vishnevskaya, once said: "While I stand on this stage, Tsisana Tatishvili will never enter it." After her departure from the Soviet Union, "Grand Theatre" put "Aida." Diva, who left the country, soon, was forgotten by everybody. Administration of "Bolshoi" immediately contacted me, I was asked to sing in the premiere performances of "Aida." I sang three performances within two weeks. The press has traditionally reported: "Aida by Tsisana Tatishvili brought great success to the performance..."

I've sang in Moscow with Zurab Sotkilava. He is the master of opera, a great authority. I remember, in The Hall of Columns was held a concert in which I participated at his request. That appearance on the stage is one of the most important episodes of my biography. Zurab Sotkilava was a welcome partner in the operas "The Ball - Masquerade," "Il Trovatore", "Tosca", "Rusticana."

Many of the leading theaters of the world would be glad to have such voices and performers, as Teimuraz Gugushvili and Alexander Khomeriki. They are musicians with wonderful vocal abilities. Professional intuition, and expression of voice, flexible, musical thinking, full range, technique and vocal cantilena - these are the qualities that they took place near the jutting renowned soloists - singers of our the-

ater. Many times I witnessed to their success in our country and abroad.

Aleko Khomeriki revealed and his remarkable organizational skills, under his leadership in Batumi was established the opera troupe. Interesting performances, masterpieces were produced there. In the premiere performance of “Aida,” I sang Amneris.

A significant creative force of Tbilisi Opera House were: Imeri Kasadze, Vic Glunchadze, Tengiz Zaalishvili (in his youth he was compared with Vano Sarajishvili), Anzor Fiolia, Enrico Chikhladze, Lado Kandelaki, Rezo Giorgadze...

None of leading theaters of the country, there was a soprano, like Medea Amiranashvili. Medea was a brilliant actress and singer. Together we sang in performances of “Don Carlos” and “Lohengrin.” Those performances were unique, both in artistic and in the musical parts. In our troupe sang Lamara Chkoniya, - she created memorable images on the opera stage. There was shining Natella Tugushi, with her fine voice and good looks. Also, it should be noted Tamar Taktakishvili singer with a very artistic, well-developed high register. Major parties sang Dina Dzhitava, she then began to sing chamber repertoire and has made great achievements. Olga Kuznetsova, Natella Mkervalidze, Maya Tomadze, Mila Bogatello, Liana Kalmakhelidze, Maritza Maglaperidze, Mzia Davitashvili, Gayane Dolidze ... can endlessly list. After then a new generation have come to the theater: Iano Alibegashvili and Tamar Javakhishvili - famous singers, who appeared today on the stages of different countries and colored the world opera scene. The female troupe has always been strong in my theater. Tbilisi listeners will long remember the operatic characters by Tamar Gurgenidze and Manana Egadze. Among them are distinguished mezzo-soprano Elsa Garsevanishvili and Liana Gvedashvili. This was true, a unique ensemble, where sang Tengiz Mushkudiani, Paata Burchuladze, Irakli Shushaniya - World-class bass, with warm, aristocratic tone, full, strong voice.

With the troupe like this had to work the famous directors. I have personally worked with Guram Meliva, with a talented, very interesting director who likes to innovate. Also with well-known directors: Robert Sturua, Michael Tumanishvili. I worked with great Dimitri Aleksidze, Director Gizo Zhordania. Each of them is the master of his

craft, a great professional and successful representative of the Georgian culture.

Interesting works implemented by the directors, I can say works of art; powerful cast of singers has always been the guarantor of the success and achievements of the Tbilisi Opera House.

-”Talking about Tsisana Tatishvili and her art, for me - Aleko Khomeriki is very pleasant and, together with it a responsible thing. - One of the most beautiful voices of the modern world. She has a beautiful appearance, which radiates by the inner light; artistry and a great temperament. Tsisana Tatishvili owns singing forte and piano. In the high register, his voice becomes like shining metal, which skillfully takes almost heroic harmony. But here, his voice retains a beautiful shade that is astounding as we do, at the opera and

concert stages of the world. Having heard that voice for once, never forget it. This voice will be a rare memory. Tsisana’s vocal and unique performance in a particular opera, I think, is the etalon of abilities for opera singer. I listened to many great singers, with many I sang on the world stage, but when I sang with Tsisana Tatishvili, I get the pleasure of her unique voice that must remain as sweet memories for the rest of my life. I am proud to be the last partner to Tsisana Tatishvili on the opera stage. I was her Kavaradosi, Don Carlos, Manrico, Abesalom, Radames, and others ...”

Aleko Khomeriki
People’s Artist of Georgia

Московская ордена Трудового Красного Знамени
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФИЛАРМОНИЯ

КОНЦЕРТНЫЙ
ЗАЛ

имени П. И. ЧАЙКОВСКОГО

(Пл. Малковского, 431)

Суббота

19

АПРЕЛЯ

Сезон 1985—1986 гг.

АБОНЕМЕНТ № 41

ВОКАЛЬНЫЙ ВЕЧЕР

Солистка Тбилисского государственного академического театра оперы и балета имени З. Палиашвили,
народная артистка СССР, лауреат Государственной премии Грузинской ССР имени З. Палиашвили

ЦИСАНА

ТАТИШВИЛИ

Партия фортепьяно —

заслуженная артистка Грузинской ССР

НАНА ДИМИТРИАДИ

МОЦАРТ, БЕЛЛИНИ, ВЕРДИ,
ПОНКЬЕЛЛИ, КАТАЛАНИ,
ПУЧЧИНИ, ЧАЙКОВСКИЙ,
РУБИНШТЕЙН, Г. СВИРИДОВ,
О. ТАКТАКИШВИЛИ,
А. МАЧАВАР—АНИ

Начало в 19 час. 30 мин.

Билеты продаются

—”There are some kind of voices that immediately captivate by their unusual timbre, deeply intruding into your soul, sometimes caressing, sometimes concerned, and feel, how you find yourself forever in their captivity. I loved that voice, and not just the voice!

Tsisana Tatishvili is a great singer and a person. She is full of kindness, friendly warmth to her colleagues that, unfortunately, not very common. In relationship – she is always free and enjoyable. Tsisana took an extraordinary vocal school. Her teachers were - G. Kartvelishvili and D. Mchedlidze. But the true creative renaissance in her life began from the period of working with Nodar Andghuladze - wonderful singer and teacher. N. Andghuladze could reveal the vocal and artistic talent Tsisana Tatishvili in full. Their joint performances in operas by Verdi, Puccini, Mascagni became a phenomenon in the musical life. In Germany, the Felzenshteyn, they also participated in “Aida.” Genius director chose Tsisana Tatishvili among a hundred performers of Aida.

Before my eyes are standing images of Aida, Tosca, Santutsy, Senta, Tamara, Eteri performed by her. With regard to the opera Salome by Richard Strauss, along with an extraordinary conductor, it was an international phenomenon not only in Tbilisi but also in Moscow’s musical life.

I am happy that at certain times of my long life, I was connected with Tsisana. We did a lot, and successfully toured in many countries. These performances are memorable because we were everywhere received with enthusiasm, and we feel happy. Tsisana was a true diva, though, without the diva character. Maybe it prevented her to reach even higher peaks.

One autumn, Eliso Virsaladze, brought to its Festival an Italian impresario. Together we went to Telavi, and there he was introduced to Tsisana. I sat at the piano, and Tsisana sang the aria from La Gioconda. Italian impresario was very surprised, stood up, walked over to Tsisana and said: - your voice should be listened to in live performance, to accept all the grandeur. “Such compliments Tsisan Tatishvili dispensed everywhere we visited. I will not forget the words of Ms. Davis, when she listened to Tsisanu in London. This woman is a patron, which a certain time ago brought to the big stage Domingo, Carreras, Caballe ... she regretted that had not previously met Tsisana to help her make a career on the international stage.”

Nana Dimitriadi
Professor

-“To say, that Tsina Tatishvili is the brilliant representative of the Georgian Art. It knows everyone. To say, that she is a beautiful, charming woman and it is very hard to find the human like her – it sees everyone. To say, that she has one of the most beautiful, powerful and the richest voice in the world – it knows everyone. She dances well Georgian dances – but it is too known for everybody...

I’ll add only one thing. Tsisana is the true friend, really, both in the life and on the stage. I’m happy, that I had been her partner for many years – at the native and foreign stages of European Theatres. We had a great success. She was happy with the success of partners just like that of her.

We sang many performances together, but I’ll separate two of them: “Moon Theft” by Otar Taktakishvili and” Fiery Angel” by Sergey Prokofiev. I remember the rehearsals of these performances; they were very complicated and demanded the great energy. The result was splendid because of the continuous and fruitful work of the whole cast. Georgian Opera Theatre received the incomparable images of Tamar and Renata. This gives me a permission to apply to you in such way: My Tamar, My Renata, be happy and joyful. Your Tarash, Your Rupreht!”

Eldar Getsadze

People’s Artist of Georgia, Professor

- Tsisana Tatishvili, the first Georgian singer, whom personally invited Wagner’s grandson to participate in an opera festival in Bairete in 1978. This festival is held each summer in Bairete, and is dedicated to the perpetuation of the great German composer Richard Wagner, which brings together the best performers of Wagner’s music from around the world. As an exception, was asked Tsisana Tatishvili, to sing at the festival “Salome” by Richard Strauss. The local media published a review of the unique and dedicated craftsmanship epithets celebrated Georgian soprano, and pre-announced that she - one of the gems of the festival, will also be among other artists. In the German media, there was a review of a prominent journalist and theorist Albert Peter Beez: - crowded audience hall, long celebrated the unprecedented success of

the “Flying Dutchman” by Wagner. Long applause in the first place, was addressed to our guest. The audience greeted Tsisana Tatishvili, with cries of bravo, applause and with a sea of flowers. Most difficult part - Senta, Tsisana Tatishvili sang at the Tbilisi Opera stage, posed and implemented by Herman Wedekind, along with conductor Z. Call-er. This was followed by the great opera festival with her participation on the stage of Saarland Opera House on the first day of Christmas. She owns a subtle phrasing and dramatic expressiveness of her voice

has captivated listeners ... We are waiting for Tsisana Tatishvili in Baireit, she will adorn our festival, and will increase its value ... “ Tsi-sana was waiting for departure to the festival, and believed that she would be able to bring even more success for her native theater. But, she was stopped again by an unfair decision from the “Gos. - Concert “It so happened that instead of her, to the festival was sent a soloist of the Bolshoi Theatre, Tsisana went to Frankfurt to sing “Tosca” Puccini.

- The works of famous and very influential music critics were going to seem a professional competition, so diligently, at length and volume are considered professionalism of Tsisana Tatishvili and her relation to the opera literature.

-“Goethe said - story of a man - is his character. She could do more on the creative field, but because of his noble nature, she wanted to live modestly. When you’re a

master, you have no right to be compliant. Tsisana surprisingly open, kind person, she has never envied the other and never interfered colleagues to sing her parties. On the contrary, she told everyone - sing if you can.

Portrait of Tsisana must be displayed at the Opera House, and when the new generation of listeners came there they will see that there was a singer Tsisana Tatishvili and learn many interesting stories about her. “

Dina Dzhitava

Honored Artist of Georgia

- Combination of beautiful vocal and best school of singing, gave unlimited repertoire features to Tsisana Tatishvili. Each party, the singer treated with the excitement and responsibility, as it was the first time it appears to the public. Each of her role, it is a complete image, artistic portrait of the more impressive force, which is characterized by expressiveness and versatility. Surprising originality of the vocal and dramatic drawing of her images, are completed by freedom of singing and acting singer. In one of the foreign newspapers, we read: - “Tsisana Tatishvili does not need theatrical costumes and scenery - she even without it captivates the listener.” The London media reported in 1991: “Here’s the debut of the soloist of Tbilisi Opera Theatre, a dramatic soprano Tsisana Tatishvili, the singer, which is a welcome guest in Moscow, Berlin and many other Opera Houses. Her velvet voice reminded us of the voices we’re used to listening to of the best singers of the past generation.”

Every gesture by Tsisana Tatishvili deeply justified logical extension of the image, scenic situation. Her heroine combined her own personality, her characteristic style of performance, wide sounding voice, the beauty of tone. ... For her, a simple alien that looks spectacular solution, the nature of their heroines, the image, elegance, demeanor, she seeks and finds in the musical characterization of the party. No less is interesting concert activities Tsisana Tatishvili. Here you can see new details of her talent. Performance of chamber music also revealed the quality of an intelligent and serious musician, emotionality which

merges with refined craftsmanship. Tsisana Tatishvili often contributes to the program in their own concerts works of favorite authors - Verdi, Puccini, Mascagni, Ponkielli, Rachmaninoff, Machavariani, Tchaikovsky, Taktakishvili ... "singing - is my love and joy, my work and happiness ..." – Tsisana says.

The main parts in operas by Verdi "Aida", "Don Carlos", "Il Trovatore", "Ball - Masquerade," "Othello," in Puccini's opera "Tosca" in "Salome" by Strauss, in "Rusticana" Mascagni, in the "Don Giovanni" by Mozart, in "The Queen of Spades" by Tchaikovsky ... It was gradually grew stronger, gained strength, has developed dramatically, when Tsisana Tatishvili appeared on stage, she magically influenced the hall, conductor and partners. It seemed that the entire dramatic denouement led to her character. She was the real center of the drama, and listened to performances of Eboli, Amelia, Aida, Leonora, Donna Anna, Lisa, Santutsu, Desdemona, Tosca, Senta, Ortruda, Salome.... As if the action was stopped by applause, which exploded after arias performed in one breath. These arias housed a great feeling and passion. Tsisana Tatishvili's unique, God given talent, , strong, beautiful voice tone and spontaneous temperament were detected strongly in the different opera scores...

Aida

-“I actually grew up in the opera house. My childhood and college years were spent within its walls. I’ll never forget the feelings that were born in me, listening to your singing. Your beautiful appearance, the incomparable artistry and amazing temperament,

scenic attractiveness and manner of execution, always brought me joy. In our family was your cult, as the best Georgian soprano.

Throughout my not so - then a short career, I was brought to act in almost all the leading theaters in the world. By this I mean that in such large modern rooms, which are at the Metropolitan Opera, Covent Garden, La Scala, the theaters of Paris and Vienna, I have never heard of such a unique dramatic soprano, as you have. Not because I have not found them, just those votes are no more.

It is known that in opera circles, your voice, the timbre and tone, compared with the great Italian soprano Renata Tebaldi. We know that the voice of Tebaldi known in the opera world as the standard of beauty. Unfortunately, the Soviet reality has prevented you in the international recognition, and then history would have found a place next to your name the same Renata Tebaldi, Montserrat Caballé, Mirella Freni and other great singers.

Star, which was opened in your honor before the Tbilisi Opera House can not compare neither with its value nor the brightness of a star whose name is Tsisana Tatishvili ... “

Tamar Javakhishvili (Iveri)

TS.T. - In Moscow, in the great hall of the conservatory, Nana Dimi-triadi and I gave a concert. We had a varied program: European, Russian, Georgian music. Many listeners were set in the hall. We were to be appeared in this hall, which was always full. So we had there many fans, which were waiting for our arrival with eager. On that day, too, the hall was full of the audience. Among them was the Head of the Georgian Consulate Nodar Medzmariashvili. During the concert, I was so pleased with the listeners that they gave me more incentive and desire to please them. After the performing of several works for an en-core, Nana and I finally went backstage and were surprised - we were waited by our Consul. He congratulated us; he was very glad with our success and said: - tomorrow we have an appointment with Demichev. Demichev was then Minister of Culture of the Soviet Union. I never saw him close. He learned about my concert, he could not come and

asked the Consul to pass his invitation. On the next day, he sent me a car, and I went to the Ministry. Demichev was waiting for me in his office. The secretary reported on my arrival and held me to him. He was an extraordinary man, very warmly received me and apologized that he could not attend the concert because of his being busy and reproach, because of my avoidance the business visits to him. He said, “- your compatriots often come to me to improve their creative plans, and you for some reason hold back, and this harm your career, my daughter is also a vocalist and a big fan of yours. I know from her what a great singer you are. I will help you to the world to know you better “- said he picked up the phone - it turned out that he called the director of the “ Gos.- Concert”. From our conversation I realized that he had spoken to him - Tsisana Tatishvili now will come to you; give her the best countries for the concert tours. Then he wished me a success, and said goodbye. I went to the “ Gos.- Concert”.

By the way, it was easier to get to the First Secretary of the Central Committee than to the “ Gos.- Concert” Director. But when I came to him, he gave me a warm welcome. He called the leaders of various departments, who oversaw a tour of a singer in a specific country. They gave me a list; I could choose the capitalist and social countries to have the tours there, and when I note them, the director jokingly said to me - “You have an excellent taste,” to which I replied - “I thirst often go on tour specifically for those countries that I mentioned. My rage is because I want to have the great pleasure all together..

In short, I left delighted with the hope that they will call in the coming days and report the condition for the first tour. But, unfortunately, two weeks later, I learned that the Minister Demichev was dismissed, and again I my planned tours were shortened. Of course, it happened “because” the activity of those people who spoil the mood of my best vocal. Episodes of conflict and interference were a lot in my life...!

I’ll tell you more, in Germany, conductor Keller made a Gala - Concert and invited famous singers from around the world (one of them was Birgit Nilsson). From Tbilisi I arrived. During the rehearsals in the theater, I have a toothache, and I had a painkiller that had a bad effect on my voice. Nearer the time of my exit, I had to sing a duet of “Troubadour” with the lead baritone “Schtatz - Opera”, but my voice

did not obey me. Angered vocalist immediately stopped singing and said reproachfully to the conductor - you do not have the right to enter into such a cast consist of mega - stars, a weak performer like her. Keller smiled, paused; he knew of my abilities and was convinced that I will show myself worthy of the public. Because he replied agitated baritone: - concert program changes, the duo will not be performed. You'll be singing the aria Di Luna and Canio; and Tsisana will sing aria of Tosca and Santutza.

The next day, so I really sang at a concert that enthusiastic people in the hall stamping their feet breezed into the air suits. But those solo artists who smiled wryly at the rehearsals, ashamed went toward the backstage.

When the end of the concert curtain has fallen, along with me on stage there were only two performers: an American singer - soprano and Austrian - a coloratura soprano, who came up to me and "my sincere congratulations to the success. She said: - except that I am a singer and teacher, I am also a friend and confidant of the great Maestro Herbert von Karajan. He puts the "Il Trovatore" and looking for a singer Leonora, I am sure that your soprano nice to surprise and delight, I would advise him to listen to you. "

As time passed, I learned that the press - secretariat of Karajan contacted "Gos - Concert" and asked them to send me to Salzburg to meet the Maestro. While in Moscow, they said that I was on tour and instead of me, suggested the singer of "Bolshoi" Tamara Milashkina, the secretariat of Karajan gave a refusal. That is so often happened that I was not lucky, no doubt, my fate was like this"...

My profession gave me the opportunity to meet, cooperate and be friends with prominent cultural figures in various countries around the world. I always watched the talents of many brilliant events in the arts and more and more she saw that famous Georgian Performing Art is truly priceless. Georgian musicians, actors in the international arena - it has always signified - professional excellence, first class...

Fortunately, the audience was accustomed to going to the theater. Tradition has been for them - to visit every premiere, listen to and support for an artist. Each new event at the opera house, a new performance was put before a big audience. Wt did not care, the performance

took place in our country or abroad. We were full of joy and when the curtain was raised and saw the hall full of people...

Important period of my work was when I sang “Salome” by Richard Strauss at the Tbilisi Opera House. Here, it was staged for the first time in the Soviet Union and Soviet public interest in this symphony, the dramatic form, where the heroine’s voice must be heard to diversify and shine like a diamond in consonance with the giant orchestra, did not take place until such time as I sang it ...

Lines of Salome’s image were surprisingly involved in the music and the music and the character of Salome - twice as impressive in the production by Guram Meliva. Audacious decision of Givi Ordzhonikidze, Guram Meliva and Djansug Kakhidze to start working and deliver “Salome” by Strauss, was a sensational event in the musical life of that period. I sang the most difficult game of Salome and 1983 in Tbilisi, and later premiered in Moscow. In both cities, the show was a great tip.

I was the first Salome in the Soviet Union and in order to listen to me, the fans came from St. Petersburg and other Russian cities. A few hours later, after the appearance of posters in the streets, the tickets had already been sold. Local and foreign music critics in their reviews did not stint on the words of praise. Addressed to the conductor, director - producer and, of course, singer of the party Salome.

-“Salome” by Richard Strauss is a giant vocal - symphonic sing in the expressionist style, about the tide of human emotions. Here, everything is decided by expression of the music and not brought to a minimum, an acting arena for heroes. But Salome by Tsisana Tatishvili was an entirely new phenomenon in the Georgian Opera. None of Georgian singers has performed, the part of such a symphonic scale, with a psychological depth, complexity, and expression ... Gustav Mahler said: “Salome” - a brilliant creation ... here under a huge ship seething volcano that is burning underground fire rather than fireworks ... “As they say, musicologists, Salome’s soul by Tsisana Tatishvili, really erupts a volcanic energy. The in media was mentioned: - “truly are no limits of opportunities for Tsisana Tatishvili’s voice, which voice is like a”

Salome

Satan Lyre” that competes with the power and plenty of shades of the orchestra and lies a halo over it... “

Journal “Soviet Culture”

-“In the days of premieres, “Salome,” one critic wrote better than another. But in this book, we give only a few excerpts: - “the range of her voice, flexibility, beauty, dynamics and intonation skills acquired new artistic properties. This party is the top in the creative of Georgian singer, which helped her to climb on experience with the Aida, a German director Felzenshteyn and then in the operas of Wagner - images of Ortruda and Senta and acquired new features. She charms, surprises and excites... “

The newspaper “Communist”

-”With this performance, you can stand, in front of the most demanding audience everywhere for the prestige of the Theater and the Country. Performance of Salome is heroism, especially at such a high level, which reaches Tsisana Tatishvili. She has a wonderful voice and sings with remarkable expressiveness. She has an amazing mastery of her art ... “

Moscow – Newspaper Pravda

-“Artistic conception of Salome conducted by Lazarev as if he were sent to the famous singers of this part - Birgit Nilsson, Montserrat Caballe and Georgian singer - Tsisana Tatishvili that stand out perfect power and beauty of voice, extraordinary subtlety of shades. “

Marina Nestieva, “Academy of Music, 1993.

- “Knowing that on the stage will appeared such a Titan as Tsisana, I picked up from the orchestra pit the other Titan - Dzhansug Kakhidze” - recalls Guram Meliva, one of the important members of the triumvirate of Salome.

This one-act, operatic structure poem-type production, which is

based on a prose text by the drama of Oscar Wilde, was accompanied at the time, a great scandal and gossip, of course due to the fact that its plot is borrowed from the New Testament. Though, these troubles were gradually subsided; because it was easy to guess that the version of Wilde, in its essence was more study of the phenomenon of neurasthenia, than the biblical drama.

Director's fantasy Guram Meliva completely swallowed the primary intention of the writer, to make it clear, lofty sense, of course retaining pungency and relevance. As for performing tandem Tsisana Tatishvili and Dzhansug Kakhidze, it has earned international attention. For Georgia, Salome is not stingy with compliments, well-known musicians - artists. With Tsisana Tatishvili, Georgian opera once again found itself on the international scene and become exemplary role model for many famous theaters and performers, having behind them a fairly large back ...

-”At today’s meeting is very difficult role of critic and review of the play, presented by the Tbilisi Opera House. Salome - in the first place, it is - a conductor and a singer, performer Party Salome. If the duo does not take place, then fails the entire opera. J. Kakhidze and Tsisana Tatishvili had lifted the music of Strauss at a level that I felt crushed ... Salome Tsisana Tatishvili beautiful! Singer captivates listeners filigree craftsmanship.”

N. Polyakova
(Head of Music Section Music Society of Russia, critic)

-”I’m surprised with the art of Tsisana Tatishvili. I’ve been watching the development of this remarkable singer. Always present in her concerts and performances in Petersburg, and I’m fascinated by her. But the part Salome, she reached the special heights. She sings amazing piano and how it should be in the opera! This show is great for musical illustration.”

M. Bialik (Musicologist, Petersburg)

-”Tsisana often sung at such concerts, where she met the best singers of the Soviet Union. Together with the audience, we, in silence, were listening to her singing. She was radiant, shimmering, surprisingly influenced the voice on the hall, at us - at her colleagues.

I love her as a person. She is capable of great friendship. I love her rarest, most beautiful voice I often heard and never bored with; I received an indescribable pleasure. Georgia has Tsisana Tatishvili, and such singers put a monument within their lifetime ... She is a true diva, with the best qualities of the prima donna, and with versatile creative potential. For her it is not characteristic arrogance, haughtiness ... I appreciate her, majesty, nobility and patriotic nature.”

Mary Nakashidze

People’s Artist of Georgia

-”Tsisana Tatishvili is a divine singer. I am happy that I have the opportunity to listen to her voice. The Opera is brilliant and incomparable performer of Salome.”

Elena Obratsova

People’s Artist of the Soviet Union

-”I have no words. I saw on the stage a great and incomparable singer Pavlovskaya. Tsisana Tatishvili eclipsed her radiance.”

Ivan Kozlovsky

People’s Artist of the Soviet Union

-”I saw a production of “Salome” in Germany and Austria. I have never seen similar to Tsisana Tatishvili and I suspect that I’ll never meet. “

Hannalore Gerlach

Professor of German Academy for Fine Arts of

- “Today I felt bad, but still went to the theatre. I do not regret. I really liked it. The unanimity of the hall, this is the best reward for Tsisana Tatishvili. Join her joy. “

Sviatoslav Richter

-”Under this magnificent performance - would sign Strauss himself - Tsisana Tatishvili creates a miracle ...”

Yevgeny Svetlanov

People’s Artist of the Soviet Union

-Overall, who just are not captivated by Salome, Leonora, Santutsa, Amelia, Elisavet. Senta, Desdemona, Amneris, Aida, Ortrud, Tosca, Donna Anna, Lisa ... Party Aida, she sang with great success throughout the season in Berlin, “Comish Opera”, sang Santutza (“ Rusticana “, Mascagni), Lisa (“ The Queen of Spades, Tchaikovsky) in opera Saarbrücken, Leonora, Tosca (“ Il Trovatore “by Verdi,” Tosca “Pucci-

ni), in large halls in Cologne, Basel, Munich ... It is in these operas apparent bright creative individuality Tsisana Tatishvili. Here, boiled her dramatic temperament with lyrical beauty. It manifested a rare quality of her singing nature - is unique, so it is adapted to the diametrically opposed musical trends - original musical elements of Verdi, Wagner, Mozart and Puccini, Tchaikovsky and Paliashvili ...

Salome

TS.T. - The fact that in comparison with the opera houses of other cities of the Union, we were spoiled by the diversity of the performances was, of course, enormous yearning of Otar Taktakishvili - famous Georgian composer's remarkable personality, a famous representative of Georgian culture, erudite, competent and intelligent man who suffered for all the talented people that they are not lost, shall not be infringed ...

Taktakishvili made a lot of good work for the popularization of the Georgian culture worldwide. I appreciate his concern, a huge contribution to the development of the Georgian culture ... I am proud that he performed the cycle of his works, which at one time, were recorded in Moscow and released in one album. Symphony Orchestra conducted by Maestro himself, and this work we performed together in Moscow, Riga and other cities ... Then, I sang in his opera "The Abduction of the Moon", the part of Tamar. He gathered a remarkable group of performers: Nodar Andghuladze, Tengiz Mushkudiani, Eldar Getsadze, Paata Burchuladze and I ... We had a very impressive duet, and the scene with Tarash. This record was posted there, but unfortunately, I have long not heard it on the radio ... For me was a great honor and joy that the song "Mzeo Tibatvisa", which the Maestro wrote in his time for a baritone, then changed for me personally. I love this song, and often sang at the local and international scene. He liked my singing and I always felt from him a lot of attention.

When I began studying the part of Salome, he personally advised me, worked tirelessly with me. Encouraged me assured and insisted that this very difficult work will give my career a great value. Everyone knows that the voice of Salome - is one of the leading tools in a huge orchestra of 105 instruments. That if I sang this role and also so that deserves recognition, not only in Georgia, of course is the merit of Otar Taktakishvili, too ...

I must remember a time when the Minister was Valeri Asatiani. He was one of the most active supporters of the Georgian Opera House and the Georgian culture in general. I shall never forget his care. He never loosened his attention, and we always felt his support. He tried to evaluate our work is different, considerable rewards. When I was presented for the Shota Rustaveli award, he and his team were very happy for me. Receiving of this award is a great honor for me. “

-”Gifted with divine singing talent and wonderful personal charm, she quickly found the foreground of the Tbilisi Opera House. It surprises me a rare ability to admire success of others. And in life and on stage, Tsisana demonstrates great taste, skills and theatrical culture. She achieves phenomenal results unerring intuition and vocal flair.

I love her voice, like that, it sounded on the world stage. Tsisana, is the best performer of my works. I am proud that

she was participated in the premiere performances of my opera “Abduction of the Moon.” She sang a song cycle, which I personally conducted in Moscow and Riga ...

Beautiful Tsisana has amazing lyrics - dramatic soprano. And we know that this voice equally valid concern with genuine passion and immense warmth in Georgian, Russian and European operas.

Tsisana is a great master, which can combine the freedom of an actor with a deep, sensuous music. She draws her characters, rich colors of sound. In many traditional theaters dream to have such a voice as has Tsisana. This is a great blessing that it adorns the stage of the theater ...”

Otar Taktakishvili

(Composer, former Minister of Culture of the USSR)

-”I am proud that I go to the theater to listen to Tsisana Tatishvili and try not to miss not one of her performances. Her singing and beautiful appearance gives me the extraordinary pleasure. I can say with confidence that I have not heard such a voice, in live performance, anywhere. “

Nadezhda Kharadze
People’s Artist of Georgia

-”Tsisana Tatishvili is a dramatic soprano of high culture. Theatre of Saarbrücken exploded with enthusiastic applause when she sang Santutza in “Rusticana” and Lisa in “Pique Dame” ... In the coming season, Ts. Tatishvili will sing the title role in the State Theatre of Saarbrücken in the party of “Salome.”

“Saarbrücken Zeitung“

-”In the world of opera scenes are very seldom seen the singer of such a potential that can sing “Salome “by Richard Strauss - expressionistic gigantic score, and be able to withstand physical and mental stress of the role of Salome. Tsisana Tatishvili won this peak and has got a broad resonance.

Moscow media has put Tsisana Tatishvili next to the world opera stars, Birgit Nilsson and Montserrat Caballe ... Vocal material of Tsisana Tatishvili is a particular phenomenon by its specific features rare, beautiful tone, colorful colors, unlimited depth - height. For her voice it is characteristic huge energy, inherent plasticity and expression. Specialists on vocal art consider her dramatic soprano so rich by nature as a real treasure ... “

Manana Akhmeteli
Musicologist

“Otello”

“Salome”

-”Tsisana Tatishvili has an exquisite phrasing; the audience was fascinated and captivated by the dramatic expressiveness of her soprano. It shows the height of the vocal art. “

Albert Peter Bitz

-”I want to express my love to Tsisana as a great singer, colleague and partner, as a teacher, friend and which is most important –for her nobles... She was able to win a foothold in any theater of the world, but love of country and his people turned out to be stronger. She spent all their creative potential here on the Georgian land! Take from me, my hugs dear sister, Tsiso! “

Teimuraz Gugushvili
People’s Artist of Georgia

-”Magnificent singer Tsisana Tatishvili, I learned when she was about to take the hardest profession of an opera singer.

Returning home from a rehearsal, when I entered the porch, I heard a beautiful voice. My wife was a teacher at the conservatory, so I was not surprised at the singing, as very often were lessons in my home.

I carefully entered the apartment and went into the living room. The lesson was completed, the door opened and my wife presented a girl of rare appearance. She was as beautiful as her voice.

Working with Nodar Andghuladze at the beginning of a brilliant career Tsisana, as well as throughout the entire creative career, has proved very fruitful. Nodar - her teacher and partner. Their participation in performances makes an unforgettable impression on the audience.

I can say without exaggeration that Tsisana Tatishvili has a unique voice of international scale, which once again was proved while performing the part of “Salome ...”

Tengiz Mushkudiani

People’s Artist of Georgia

- “My favorite Tsisana Tatishvili, I call the female Akaki Khorava.” The author of these words is a famous actor, an outstanding dramatic actor, the pride of Georgian cinema and theater, Akaki Vasadze. The man, that rejoiced in Tsisana’s successes as her real father. He was a great admirer of her work...

When I started writing this book; I reviewed the Tsisana Tatishvili’s archives to bring together all the right words that would have enriched this edition. I will not conceal and confess that at first I was a little scared, wondering how I can enter a voluminous material in one book. This tension was due to the fact I did not want to cause an angry reaction rather critical Georgian public - fans of Tsisana Tatishvili. I hope that, somehow, I reached my goal and brought to you this treasure - reflections on Tsisana Tatishvili’s creativity of artists known worldwide, and together with her creativity once again remind you about them.

Finally, I want to note that in the process of writing the book, Tsisana Tatishvili spoke very modestly and with restraint about his work and of the brilliant episodes that occurred during her career and who can be proud of many of the divas of world importance.

Great Georgian soprano, decorating of the Tbilisi Opera House, People's Artist of the Soviet Union and People's Artist of Georgia, winner of the Paliashvili and Shota Rustaveli prizes, professor at the Georgian Conservatory - Tsisana Tatishvili, in fact, is that person - to which others have to say, she once again remember the great period of her life, listening to the stories of others about it...

with P. Lisitsiani

with L. Ataneli

with N. Dimitriadi

Santutza

with R. Sturua

with Missis Demis (London)

ამ წიგნზე მუშაობით გამოვხატე ჩემი უდიდესი პატივისცემა და სიყვარული ლეგენდარული საოპერო მომღერლის, დიდი ხელოვანის, ქართული საშემსრულებლო სკოლის უბრუნებელი ნარმოადგენლის, უკეთილშობილესი ადამიანისა და ულამაზესი ქალბატონის რისანა ცაჭიშვილის წინაშე.

უშიშვნელოვანესია და ფასდაუდებელი მისი ღვაწლი ეროვნული და ზოგადად მსოფლიო საოპერო ხელოვნების პოპულარიზაციის საქმეში. ამიტომ თამამად და ამომსურავად საუბრობენ რისანა ცაჭიშვილის ხელოვნებაზე გამოჩენილი მუსიკისმწოდნეები, მისი კოლეგები, ისინი, ვისაჯ სხვადასხვა დროს ევროპის პრესტიჟულ სცენებზე მოუსმენიათ რენატა ტებალდი, მონსერატ კაბალიე, ზირგიტ ნილოსონი, გენა დიმიტროვა, ვიქტორია დე ლოსანპელესი... და ხმების სილამაზით, შესრულების სტილით და მასშტაბით, ქართველ სოპრანოს რისანა ცაჭიშვილს, თანამედროვეობის ამ სახელოვან მომღერალთან შორის მოიხსენიებენ...

მე კი, თავს ზედნიერ ადამიანად ვთვლი, რომ მომერა საშუალება უარესად ღირსეული, ქართველი ერისთვის საამაყო ხელოვანის 40 წლიანი შემოქმედება ერთ წიგნში შეძლებისდაგვარად ამესახა...

კახა ლაზარაძე

ჟურნალისტი, ისტორიკოსი, მრავალი საგაზეთო და სატელევიზიო რუბრიკის ავტორი, კავკასიის ხალხთა მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი.